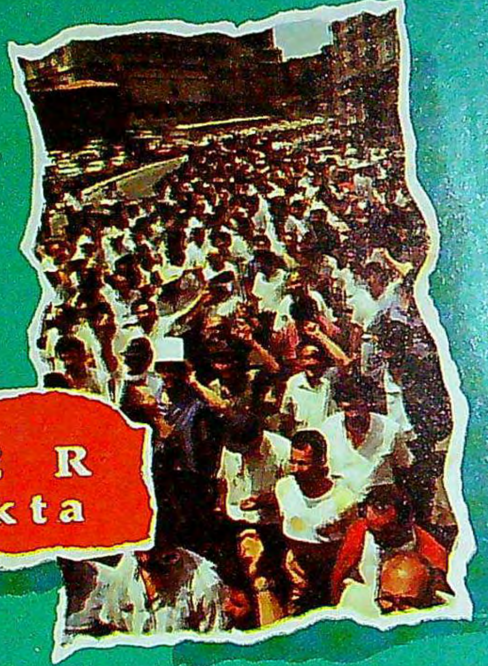
TEMMUZ 1991 SAYI 14 FİYATI 7000 TL.(KDV DAHİL)

AYLIK SİYASİ DERGİ

Demokrat !

MUHALEFET



Dursun Akçam 11 Yıl Sonra Demokrat'ta
MERHABA TÜRKİYEM

Irak Kürdistanı
YENİDEN YAŞAMA DÖNERKEN

Uruguay
TUPAMAROLARIN DAYANILMAZ AĞIRLIĞI

İŞÇİLER
Çözüm Sokakta

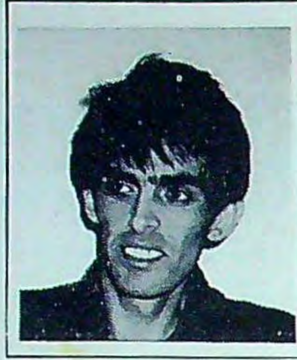
Parlamenter Siyaset Kilitlendi



Sezen Aksu'nun "Gülümse" Çağrısına Aykırı Bir Yanıt

YAŞAMAK-YAŞATMAKTIR.


1991 Ocak


1991 Haziran

İSHAK YAVUZ'UN
YAŞAMI
200.000 DM'LIK
BİR AMELİYATA
BAĞLI ...

İSHAK YAVUZ, 1960 yılında Giresun, Keşap'ta doğdu. İlk ve orta öğretimini Keşap ve Erzincan'da yaptı. 1974 de Kuleli Askeri Lisesine girdi.
1977-81 döneminde Ankara'da Kara Harp Okulunda ekonomi dalında yüksek öğrenim gördü 1981 de subay olarak mezun oldu.

Aynı yıl ordu içinde politik etkinliklerde bulunduğu gerekçesiyle bir grup sosyalist ve demokrat genç ile birlikte gözaltına alındı. 1982 yılında Dil Okulu ve 1. ŞB. de aylarca süren işkence sonrasında, ağır hapis istemiyle yargılandı. Aynı dönemde "disiplinsizlik" gerekçesiyle ordudan uzaklaştırıldı.

Bunlardan sonra İstanbul'a yerleşti. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde İstatistik dalında Lisansüstü eğitimini bitirdi. Daha sonra aynı üniversitede Hukuk öğrenimine başladı. İstanbul'daki yaşamı da politik etkinlikler, soruşturma ve tutuklamalarla geçti. En son geçtiğimiz yıl İstanbul'da yasaklanan 1 Mayıs gösterilerine katıldığı gerekçesiyle tutuklandı.

İshak, iki yıl önce kalp yetmezliğinden yitirdiğimiz kardeşi gibi altı ay önce ağırlaştı. Ona da kalp yetmezliği teşhisi kondu. Yaşamından büyük ölçüde ümit kesilmişken, doktorların önerisiyle Münih Üniversite Kliniği'ne gönderildi. Şimdi umut 200.000 DM'a bağlı. Kısacası o da yüzbinlercemizden biri ve insanca yaşadı. Kocaman yüreği yerine yeni bir kalp "insan sağlığı pazarından" elde edilebilirse yaşamını sürdürecek ve yenilirsek bu bize çok ağır gelecek. Şu ana kadar 130 milyon TL. toplanabildi. En büyük umudumuz ise 10 TEMMUZ Çarşamba günü BOSTANCI GÖSTERİ MERKEZİNDE ki konser ve dayanışmanızda...

İshak YAVUZ'la Dayanışma İstanbul İnsiyatifi adına
AHMET URAL

DAYANIŞMA HESAPLARI

TÜRKİYE
İ. YAVUZ
Hesap Nr: 153 296
Yapı Kredi Bankası
Kadıköy Şubesi-İstanbul/TÜRKİYE

ALMANYA
VDAA (Verband demoktatischer Arztinen und Arzte e.V)
Konto Nr: 471 500-606
Postgiroamt Ffm
BLZ: 500 100 60
Stichwort: "Yavuz"

KONSER: EDİP AKBAYRAM / EZGİNİN GÜNLÜĞÜ
BOSTANCI GÖSTERİ MERKEZİ / 10 TEMMUZ 1991 ÇARŞAMBA

BİLET SATIŞ YERLERİ

CAĞALOĞLU
Belge Yayınları
Baş Müsahip Sok. Talâs Han Kat: 3
511 63 20

KADIKÖY
MODA SİNEMASI GİŞESİ
337 01 28

BOSTANCI
GÖSTERİ MERKEZİ
GİŞESİ

Demokrat!

TEMMUZ 1991
Yıl:2 Sayı:14 Fiyatı:7000 TL.
Yurtdışı Fiyatı: 4 DM

BASSAN A.Ş. Adına Sahibi:
Hikmet KOÇAK

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Engin GÜNAY

Bu Sayıda Katkısı Olanlar:
Fevzi ARGUN, Dursun AKÇAM, Yılmaz AYSAN, Cemal BALCI, Adnan BOSTANCIOĞLU, Murat ÇELİKKAN, İbrahim ÇEŞMECİOĞLU, Çiğdem ÇIDAMLI, Şaban DAYANAN, Selçuk DEMİREL, Mustafa DEMİRKANLI, Tansel EMANET, İdem ERMAN, Erdem GÜL, Ertuğrul KÜRKÇÜ, Nadire MATER, Nimet MENTEŞOĞLU, Ekrem MURAT, Ali OĞUZ, Emirhan OĞUZ, Haldun ÖZEN, Müjdat ÖZER, Ömer M. ÖZGÜNER, Melih PEKDEMİR, Leena REİKKO, İskender SAVAŞIR, Emre SENAN, E. Levent SERGİN, Bülent SOMAY, Hayati SOYDAN, Bülent TAKA, Elif TANER, Ülfet TAYLI, L.Doğan TILIÇ, Çetin UYGUR, Hasan UYSAL, Mecit ÜNAL, Yelda, Murat YETKİN, Sedat YILMAZ

Ofset Hazırlık:
BASSAN A.Ş

Basıldığı Yer:
Serler Matbaası

Dağıtım:
Hür Basın DağıtımA.Ş.

Adres:
Çatalçeşme Sokak 50/5 Cağaloğlu
İSTANBUL
Tel: 512 08 77 Tel-Fax: 528 62 32

Ankara Büro
Sağlık 2 Sok. No:63/1 Yenişehir
ANKARA
Tel-Fax: 133 61 54

Yurtiçi Abone:
Yıllık: 70.000 TL.
Altı Aylık: 35.000 Tl.

Yurtdışı Abone:
Avrupa Yıllık: 50 DM
Avrupa Altı Aylık: 25 DM
Amerika Yıllık: 30 $
Amerika Altı Aylık: 15 $
Adnan Bostancıoğlu adına
Akbank Türbe Şb. 0007381-7/A00/10
Döviz Hs.No: Akbank Türbe Şb. 0007333-8/BU6/01
Posta Çeki Hs.No: 650004

İÇİNDEKİLER

Sosyalist Enternasyonal: Kimler Yoktu ki !

Sosyalist Enternasyonal Konseyi'nin bu yılki ilk toplantısı İstanbul'daydı. Enternasyonal her yıl iki kez toplanıyor.

Sosyalist Enternasyonal'e Marxist sol partiler üye değil. Avrupa ve Avrupa dışı sosyal-demokrat partilerden oluşuyor. Adı "sosyalist" olanlar da var. Ama bunlar, gerçekte, program ve uygulamaları itibariyle sosyal-demokrat nitelikli partiler. Aslında, muhafazakarların bile cesaret edemediği uygulamalara gidecek ve kapitalist sistemin payandalığını yapacak denli sosyal-demokrat ilkelerden uzaklaşma içindeler.

Portekiz eski başbakanlarından Balsameo "Benim asla cesaret edemeyeceğim şeyleri yapıyorlar." derken bunu vurguluyordu. Konsey'e katılanların içinde bir kısmı şu anda iktidarda bulunuyor. Önemli bir kısmı da ülkelerinde muhafazakarlara karşı iktidar adayı.



İstanbul'da toplanan Sosyalist Enternasyonal'in ilginç olaylarından biri de SHP ile Çankaya arasında yarattığı "kokteyl gerginliği" idi. Özal'ın Enternasyonal konuklarına vermek istediği resepsiyonla SHP'nin kokteyl tarihi çakışınca Çankaya olayda "kasıt" olduğu iddiasında bulunarak resepsiyonunu iptal etti. Ancak toplantıların bitmesinden bir gün sonra Özal'ın Willy Brandt'la görüşmesi Çankaya'nın SHP karşısındaki beraberlik golü olarak yorumlandı.

Her ne kadar yarıdan fazla üyesi Avrupa dışından olsa da Sosyalist Enternasyonal, merkezine Avrupa'yı alıyor.

Reformist sosyalizmden, reformist kapitalizme yol alma sürecinde Avrupa burjuvazisinin çıkarlarını merkezine alan bir örgüt.

11-12 Haziran tarihlerinde yapılan toplantı şimdiye dek Türkiye'de gerçekleştirilen en büyük uluslararası siyasi organizasyondan biriydi. Toplantıya 77 ülke ve 7 uluslararası kuruluştan 228 delege katıldı.

Kimler yoktu ki; "Türkiye Ortadoğu'da anahtar rol oynacaktır" diyen Willy Brandt, "FKÖ teröristtir, Filistinlileri temsil etmiyor" diye suçlamalarda bulunan Simon Perez, izlediği Kürt politikası için Özal'ı kutlayan Celal Talabani, Lübnanlı Dürzi lider Velid Canbolat, pek sesleri çıkmasa da Doğu Avrupalı sosyal demokratlar. Ve tabii ki gündemle pek ilgisi olmasa da Türk basınının yoğun ilgisine mazhar olan Nora Canbolat.

Toplantı öncesi asıl merak konusu, Körfez Savaşı sonrası gelişmeler karşısında sosyal demokratların neler düşündüğüydü. Nitekim toplantı süresince öne çıkan ve ağırlıkla işlenen konu Ortadoğu ve Birleşmiş Milletler'in statüsü oldu.

Oturumlar sonunda yayınlanan ortak bildiride Filistinlilerin istedikleri taktirde bağımsız bir devlet kurabilecekleri belirtilirken Ortadoğu sorununun çözümü, yeni toplantılar, barışçıl çözümler ve devletlerin demokratikleşmesine bırakılıyordu. Kürt sorununa ilişkin olarak ise SHP'nin Güneydoğu raporu yapıcı olarak görülüyor ve Kürt halkının yaşadığı diğer ülkelerdeki siyasal güçler benzer şekilde çalışma yapmaya çağrılıyordu. Bu arada SHP'nin yoğun çabasıyla "ayrı devlet kurma" düşüncesi, "kürt azınlık" gibi kavramlar bırakın bildiride yer almayı, tartışılamadı bile.

Birleşmiş Milletler konusunda getirilen öneriler, ABD'nin Avrupa üzerindeki hakimiyetinin bir simgesi olan NATO'nun statüsünün sorgulanmaya başlandığını gösteriyordu. "BM yapısı içinde olağanüstü durumlarla ilgili bir özel uyarı sistemi oluşturulması, askeri güçlerle de desteklenen yaptırım gücüne sahip olması.." önerilerden bir kaçıydı.Doğu ve Orta Avrupa, silahsızlanma, Afrika, Latin Amerika, Enternasyonal'in gündeminde olan diğer konulardı.

Bu konularda da "kimseyi kızdırmayacak" bildiriler yayınlandı. Çözüm de zaten belliydi: yeni toplantılar, barışçılık, devletlerin demokratikleşmesi. Aslında, "hayırlısı neyse, o olsun" diye tek bir bildiri yayınlansaydı kimse şaşırmayacaktı.

Çekiç Kimin Başına İnecek

"Operation Provide Comfort-Huzur Sağlama Harekatı" Amerika ve İngiltere önderliğindeki koalisyon güçlerinin Türkiye'ye kaçan yarım milyon Irak Kürdünü sağ salim evlerine götürme amacıyla tanıtılmış harekatın adıydı.

Bu harekata katılarak Türkiye üzerinden Kuzey Irak'a geçen koalisyon askerlerinin sayısı Mayıs sonlarına doğru 21 bini buldu.

Batılı askeri birlikler daha sonra kademeli olarak geri çekilmeye başladı, şu anda sayıları yedi bin kadar.

Ancak batılı askerlerin geri çekilmeye başlamasıyla birlikte Irak'taki güvenlik bölgesi içinde kalan Kürt kentlerinde gösteriler düzenlenmeye başladı. Iraklı Kürtler Amerikalı ve İngilizler başlarından giderse Saddam ordusunun tekrar kendilerine saldırmasından korkuyorlardı.

Amerikalı ve İngiliz askerlerin korumasından mahrum kalmaktan korkan Iraklı Kürtler gösterilerle yetinmediler. Türkiye'yi ziyareti sırasında Cumhurbaşkanı Özal'ın yanısıra Amerikalı, İngiliz ve Fransız yetkililerle de görüşen Talabani bu endişelerini dile getirdi.

Bu durum Batılı devleri çok müteessir etti. Hemen toplanarak çözüm aradılar. Amerika çözüm önerisini Haziran içinde Türk hükümetine sundu:

"Operation Poised Hammer-Vurmaya Hazır Çekiç Harekatı", Huzur Sağlama Harekatı'nın devamı olacaktı. Amaç koalisyon askerlerinin Irak'ı terkinden sonra Irak ordusunun Kürtlere saldırmasını önlemek amacıyla caydırıcı bir tertibe girmekti. Bu amaçla İncirlik hava üssünde bir vurucu hava gücü ve indirme birliği ve Silopi yakınlarında üç bin kişilik bir hareketli kara birliği tugay düzeyinde örgütlenecekti.

Bu gelişme içinde en önemli sorulardan biri; bu müdahale gücünün bu bahaneyle kalıcı olup olmayacağı şimdilik ortada duruyor.

Etiyopya'da Politik Devrim

Etiyopya'da farklı politik yönelimlere sahip gerillaların sonunda zafere ulaşmasıyla, politik iktidar el değiştirdi. Marksist-Leninist olduğunu iddia eden bir yönetim, ortodoks bir çizgiyi benimseyen Marksist-Leninist Tigreli devrimcilerin önderliğindeki bir cephe, bu cephede yer alan ulusalcı Eritre ve Oromo hareketleri, Gerillalar tarafından kuşatılmış başkent Adis Ababa'da halkı yatıştırmak amacıyla sökülen Lenin heykelleri, gerillaların başkente girişine destek veren ABD, ABD aleyhtarı gösteri yapan halk ve bu gösteriye ateş açarak 8 kişiyi öldüren yeni yönetim... Tam bir toz duman ortamına dönüşen Etiyopya siyasal sahnesinin aktörleri işte bunlar. Her ne kadar bu karmaşa içinde hiç bir gelişmeyi açık seçik belirlemek mümkün değilse de, bir iki noktanın altı çizilebilir. Öncelikle ABD'nin gerilla zaferinin artık kaçınılmaz olduğunu görmesi üzerine, ayaklanmayı manipüle etme girişimlerini vurgulamak gerekiyor.

Yaşanan yoğun politik hareketlilikle örtüşen yaygın bir toplumsal dinamiğin olmayışı, bir yandan ayaklanmayı bir politik devrim çerçevesi içine hapsederken, bir yandan da ABD'nin manevra alanını genişleten bir belirsizlik yaratıyor. Yine, oldukça farklı politik yönelim ve taleplere sahip güçlerin bir araya gelerek oluşturdukları Eritre Halk Kurtuluş Cephesi, Mengistu yönetiminin yıkılmasıyla birlikte, bir anlamda ortak payda olma niteliğini yitirdi, çünkü farklı politik eğilimlerin birleşme gerekçesi Mengistu rejimiydi. Cephe artık farklı ve çoğu çatışan politik-ulusal taleplere sahip güçlerin cephesi.

Yeni yönetimin bütün bu farklı eğilimleri ifade edebilecek yeni bir yönetsel yapı yaratıp yaratamayacağı, şu anda sahip olmadığı yığın desteğini kazanıp kazanamayacağı, bölgesel özerklik talepleri konusuna nasıl yaklaşacağı, ABD ile ilişkilerini nasıl düzenleyeceği vb. gibi sorunlara getireceği çözümler aynı zamanda kendi geleceğini de belirleyecek.

Yine de Etiyopya'da siyasal önderliğini Marksist-Leninist'lerin yaptığı bir politik devrim gerçekleşti. Mengistu'nun 1977'deki "Marksist-Leninist" iktidarından farkı mı? Bunun yanıtını yeni rejim verecek..

!

Haziran ortasında yapılan ANAP kongresi, ardından kurulan Mesut Yılmaz Hükümeti ve erken seçim tartışmalarıyla bir ölçüde hareketlenmiş görünen parlamenter siyaset gerçekte bir kilitlenmeye doğru mu gidiyor? Bu sayımızın kapak konusu bu sorunun yanıtını irdeliyor.

Toplu sözleşme görüşmeleri tıkanan kamu kesiminde çalışan işçiler haklarını alabilmek için yine sokaktalar, yürüyorlar. Diğer kamu çalışanları öğretmenler, memurlar da Temmuz'daki ücret artışları ve sendikal hakları için eylemdeler, sokaktalar. İşçiler ve memurlar siyasetin parlamento dışında, başka biçimlerde de yapılabileceğini gösteriyorlar. ILO'nun Haziran içinde yapılan yıllık toplantısında da Türkiye'deki işçilerin ve kamu çalışanlarının sorunları her yıl olduğu gibi yoğun biçimde tartışıldı. ILO toplantılarının bir değerlendirilmesi ile kamu kesiminde çalışan işçilerin, memurların önlerindeki sorunların tartışıldığı yazılar bu sayımızın ağırlıklı konuları arasında.

Çarpıcı bir örneğini Deniz Teztel olayının oluşturduğu anti-terör yasasından sonra yaşanan gelişmeler, fiili infazlar ve bütün bunlar karşısında günlük basının bilinçli duyarsızlığı ile beraber basının kendi çalışanlarına yönelik tavrı, tensikatlar ve nihayet basındaki rezalete tipik bir örnek; "Cumbaşder" le ilgili yazılar gerçekliğin farklı yönlerini ortaya koyuyor.

Arkadaşımız Doğan Tılıç'ın geçen sayımızda yayınlanan "Afganistan'da Diplomatik Çözüm Güç Kazanıyor, Bitmeyen Kavganın Sonu mu?" başlıklı haber-yorumu Afganistan Televizyonu'nda aynen okundu, ayrıca basında da geniş biçimde yer aldı. Doğan Tılıç Yugoslav Ordusu'nun Slovenya'ya yaptığı askeri operasyon ve iç savaş sırasında da oradaydı. İzlenimlerini bu sayımızda bulacaksınız. Finlandiyalı gazeteci arkadaşımız Leena Reikko da Irak Kürdistanı'ndan izlenimlerini yazdı.

Uruguay'ın efsanevi gerilla örgütü Tupamarolar'ın liderlerinden El Nato lakaplı Eluterio Fernandez Huidobro geçtiğimiz ay Avrupa'daydı. Zürih'te verdiği konferansı izleyen, Berlin'de düzenlenen Latin Amerika Haftası'nda da Demokrat adına kendisiyle görüşen arkadaşlarımızın hazırladıkları Uruguay'ın yakın geçmişini, Tupamarolar'ın dününü ve bugününü değerlendiren yazıyı ilgiyle okuyacağınızı düşünüyoruz.

Demokrat Gazetesi'nin sahibi ve yazarı Dursun Akçam, Almanya'da geçirdiği 11 yıllık sürgün yaşamından sonra geçtiğimiz ay içinde "Türkiye'ye Merhaba" dedi ve dönüşünde yaşadığı gözaltı macerasını yine Demokrat'a yazdı. Biz de kendisine Merhaba! diyoruz.

Demokrat'ın toplatılan Mart sayısı için Ertuğrul Kürkçü ile hakkımızda açılan dava 142. madde yürürlükten kalktığı için beraatle sonuçlandı. Nisan sayımız için açılan davada da DGM yine aynı gerekçeyle takipsizlik kararı verdi.

Geçen sayımızda yayınladığımız okur anketi beklediğimiz ilgiyi gördü. Ancak yer sıkıntısından dolayı çok küçük verebildiğimiz için okurlarımızdan haklı olarak eleştiri de aldık. Bazı okurlarımız fotokopi ile büyüterek veya anketi yeniden kağıda yazarak doldurma zahmetine katlanmışlardı, ilgilerine teşekkür ediyor, bu sayıda daha geniş olarak yeniden yayınlıyoruz.

Bu sayımızdan itibaren yepyeni bir sayfa mizanpajı ile çıkıyoruz. Okurlarımıza içerik açısından olduğu kadar, görsel açıdan da daha nitelikli bir dergi sunabilmenin çabası içindeyiz. Yeni sayfa düzenimizi beğeneceğinizi umuyoruz.

Engin Günay

Parlamenter Siyaset Kilitlendi

Birinci "giriş" denemesi: Herşey Hafize Özal'ın vefat etmesi ile başladı. Bu mübarek kadın bir denge unsuruydu, bütün kilitlerin anahtarı. Ölünce ipler hepten Semra Özal'ın eline geçti. Aile içi dengeler bozuldu. Kardeşler ayrı saflara düştüler, yeğen isyan etti. Dengelerdeki bozulma ANAP'a yansıdı. ANAP bozuldu. ANAP grubu Meclis'in iradesine hakim olduğu için herşey bozuldu. Siyasal sistem kilitlendi...

İkinci "giriş" denemesi: Siyaseten malül, kilitlenmiş bir yazı okuyacaksınız. Değerlendirmelerimiz komplo teorisi ile malüldür. Herşeyin başında ABD emperyalizmini görüyoruz;ABD senaryolarına fevkalade ehemmiyet atfediyoruz. Değerlendirmelerimiz indirgemeci bir mantık kurgusu ile malüldür: sistemin işleyişini, "batı tipi" denilen ve çoğulcu olduğu öne sürülen "demokrasi" çeşitlerinden ayrı tutabilmek için, tek adam/ tek parti eksenine oturtuyoruz. Aslında bu iki tespiti söyleyince, bize göre tartışma da bitiyor ve yazı kilitleniyor.

Gerçek "giriş": Artık "yeni" bir hükümetimiz var ve ufukta erken seçim. Seçimin sonucunu ise herkes şimdiden biliyor: Koalisyon.

Siyasi gelişmeler şimdiki hükümet ile seçimden sonraki koalisyon arasına kilitlenmiştir. Bütün herşey bu iki nirengi noktası arasında olup bitecek gibi görünüyor. Koalisyon, şimdiki hükümet kurulmadan da biliniyordu. Önce sonunu sonra başlangıcını seyrettiğimiz bir filmin ara sahnelerine kilitlenip yaşayacağız.

Siyaset kilitlendi

Uzunca bir süreden beri, parlamentoda siyaset yapılamıyor;parlamento tıkanmıştır. Uzunca süreden beri, parlamentoda yer alan partiler, iktidardaki parti ve muhalefetteki partiler işlevsizleşmişlerdir. Politikacılar etkisizleşmişlerdir.

Türkiye, Özal'ın parlamentoyu, partileri ve politikacıları etkisizleştirme senaryolarına alıştırıldı. Başlangıçta, uzlaştırıcı söylemlerle kendini tanımlamaya çalışan, 12 Eylül öncesi Demirel'in aksine kriz politikası yerine çözümcü-konsensus arayan politikalar peşinde koştuğu izlenimini veren Özal, giderek risk politikacısı ve kriz politikacısı kimliğini edindi. Karşılaştığı her krizi yeni bir kriz yaratarak aşmayı-açmayı politika üslubu kıldı. Öyle ki, tepetaklak edileceği, edilmesi gerektiği zirveye böyle tırmandı.

Siyasal kriz derinleşti, derinleşti, derinleşti... Ama dipsiz bir kuyu değil ki, derinleşme süreci de geldi bir noktada durdu.

Siyaset biliminde buna, "stalemate" denir. Aşağı yukarı, bir "pata" durumu anlamında... Türkiye'de derinleşmekte olan kriz de, şimdilik, tıkanmıştır. Kilitlenmiştir. Çünkü güçler dengesi bakımından daha fazla derinleşmesi mümkün değildir. Çünkü, siyasi güçler dengesi, haldeki konjonktürde, bir "güçsüzler dengesi" biçiminde teşekkül etmektedir. Şu konjonktürde, ya toptan çöküş olabilirdi yada kilitlenme. Sonunu seyrettiğimiz, başlangıcını yaşamaya başladığımız şu ara kesitte, kriz "derinleşemez", yani yeni-beklenmedik bir çehreye bürünemez ve krizden çıkış yolu-çözüm imkanı yoktur.

Özal'ın bütün pervasızlığı burada yatmaktadır. Evet, siyasi kriz tıkanmıştır, kilitlenmiştir.

Bu tıkanıklığı açacak siyasi mecal, görünürde hiç bir siyasi güçte mevcut değil...

Nesnel düzlemde, bu kilitlenme, sistemin kendini yeniden üretimi için bir fırsatı oluşturacak mıdır? Bütün hesap kitapların ötesinde, bu kilitlenme ile yeni dünya sistemine kenetlenmenin yolu açılacak mıdır? Sistem, kilitlendiği bu ara kesitte, kendini yeni dünya sistemine göre değiştirecek-dönüştürecek fiili uygulamalarında bir sıçrama yapmanın

enerjisini toplayabilecek midir? Özal yeni dünya düzenine katılmak uğruna baş koyduğu fiili uygulamalarını, başkanlık sistemi adı altında yerleştirmeye çalıştığı sivil diktatörlüğünü sisteme içermeyi başarabilecek midir? ANAP gitse de kalsa da, devletin yukardan aşağıya bi yeni çehresiyle örgütlenmesini sağlayabilecek midir? Yoksa, 12 Eylül öncesine mi dönülecek?!

Siyasi güçler, bu ara kesitte, siyasi tercihlerini hangi yönde netleştirecekler?

Siyasi güçler derken, siyasi karar mekanizmasına örgütlü olarak müdahale etme imkanına sahip olanları kastediyoruz. Milyonlarca emekçinin iradesi, bu müdahaleyi sağlayacak imkanlardan yoksun olduğuna göre, bunları "devre dışı"-"sistem dışı" saymak zorundayız.

Geriye kalanlar ise, asıl olarak uluslararası sermaye ve bununla çeşitli düzeylerde işbirliği halindeki yerli sermaye yanlısı örgütlenmeler. Milli irade bunlar için tecelli edebiliyor. Tarihi yapacak olanlar elbette emekçiler! Ancak şimdi konjonktürü sağlanlar, sermaye güçleri. Her türden örgütüyle, IMF'si-NATO'suyla, parlamentosu, partileri, ordusu, borsası, tekelleri, holdingleri, Tüsiad'ı, herşeyiyle bunlar... Kilitlendiğinden söz ettiğimiz siyasal sistemde, devleti bunlar örgütlüyor. Siyaseti bunlar üretiyor. Yönetim metotlarını bunlar tespit ediyor.

İktidar bunlar, ya da bunların bileşik gücü, ya da bunların türevi. Ama iktidar türdeş değil, özellikle ülkemizde egemenler arasında çelişkili-zoraki ittifaklara dayalı bir iktidar bloklaşmasını üreten tarihsel ve yapısal nedenler hayli fazla...

Kilitlenmenin bir kapak yazısını aşacak değerlendirmeleri gerektiren tarihsel-yapısal nedenlerinin ülkemizde emperyalizme bağımlılıkta ve burjuva demokratik devrimin yapılamamış olmasında yattığını kısaca hatırlatmakla yetinelim. 12 Eylül bu tarihsel ve yapısal krizlerin dayattığı en son çare olagelmişti. Sonraki ANAP döneminde eldeki bütün çareler birer çözümsüzlüğe dönüştü;krizler birikerek çoğaldı. Konjonktürel nedeni ise yaşanmakta olan krizin, körfez krizi dolayımında yeni çehrelere bürünerek sistemin neredeyse çanına ot tıkayacak düzeye gelmesi oluşturuyor. Sistemi (oyunu!) kurallarına göre işletmek (oynatmak) imkanları süratle azalmaktadır. Belirlenen, benimsenmiş görünen kurallara göre, genel oy ilkesiyle seçilen milletvekillerinden oluşan bir parlamento kayıtsız şartsız egemen olan millet adına ülkeyi yönetmekle yükümlüdür. Yasama gücünü kullanır. Kendi bünyesinde çoğunlukta olan parti ya da bir araya gelerek çoğunluğu sağlayan partiler-milletvekilleri ile oluşturduğu ve sürekli denetlediği bir bakanlar kuruluyla, yürütme gücünü kullanır. Bu hükümet, siyasi iktidardır. Diğer partilere mensup milletvekilleri muhalefet görevlerini yerine getirerek bu gücü denetlemekle yükümlüdürler... Ve saire ve saire.

Bugün siyasi rejimin örgütlenme tarzını ve iktidarın kullanım biçimini belirleyen, uygulamalar, yöntemler ve kurumlar bütününde bir kilitlenme yaşanmaktadır Parlamentoda siyaset yapılamıyor, o da tıkandı.

Evet, Türkiye'de bütün bunların aslında "hikaye" olduğu biliniyor. Emperyalizme bağımlılık ve burjuva demokratik devrimin tamamlanmamış olması nedeniyle, söz konusu oyun sömürge tipi bir sahnede oynanabiliyor. Son söz hiç bir zaman parlamentonun olmamıştır! Ama son sözlerin söylenmediği ara dönemlerde (literatürde, parlamentosuz dönem "ara dönem" olarak tanımlanır, oysa Türkiye'de parlamentolu dönemler aslında "ara dönem"dir!) parlamentoya da söz düşebiliyor.

Ama şimdi, sıkıyönetim yok, askeri darbe döneminde değiliz, yani bir ara dönem yaşıyoruz, buna rağmen parlamento konuşmuyor! Kilitlenmiş!

ANAP hükümetleri de parlamentodan çıkmışlar, ama bunlar da parlamentoya değil bir başka merciye endeksli. Partiler? İktidardaki azınlıkta. Muhalefettekiler de azınlıkta! Son kamu oyu araştırmaları, anketler, hiç bir partinin tek başına iktidar olamayacağını gösteriyor ve hepsi yüzde yirmiler-de dolaşıyor.

Parlamenter sistem kilitlendiyse, "dışarıdan" çilingir mi çağıracaklar? Çilingir kim? Ordu mu? ABD mi?! (Parlamento dışı diğer güçleri, "sokaktakileri" elbette çağırmayacaklar, onları zamanı geldiğinde "temsil edilmek" için sandık başına çağırıyorlar ya!)

Meclisin çalışamamasının, hükümetin iktidar olamamasının, parlamenter muhalefetin iktidarı alamamasının, ordunun darbe yapamamasının, evet bütün bu göstergelerin sunduğu sonuç, sistemin kilitlenmesidir!

Sistemin savunucuları, bize yalancı diyecekler. Demokrasilerine inançsızlıkla suçlayacaklar. Çünkü, biz istediğimiz kadar sömürge tipi diye küçümseyelim, beğenmeyelim, onların demokrasilerinde çare tükenmez! Kilidin açılması için anahtar çözümler mebzuldür. Bütün "farklı" siyasi taktiklerde, "farklı" çözüm seçenekleri yarışmaktadır! Hükümetten hoşnut değil misiniz?

Buyrun size yeni bir hükümet!

Parlamentodan hoşnut değil misiniz?

Buyrun size erken seçim, ve yeni bir parlamento!

Efendim, parlamenter demokrasi bir siyasal sistem (oyun)ise eğer, bu sistemin (oyunun) çareleri (dalaveraları)var. Şimdi oyun içinde oyun var. Amerikan yapımı...

Amerika'nın anahtarı nedir ?

Tıpkı ANAP'taki "demokratik" seçimler gibi, bir erken seçim olacak partiler "özgürce" yarışacaklar ve kazanan bileğinin hakkıyla kazanmış olacak mı? ABD, ANAP'ı desteklemeyecek mi? Kendi istediği bir kombinezonu zorlamayacak mı? Ve saire mi?!

Bunlara hayır deyince, komplo teorisi mi yapmış sayılmalıyız? Ya da ABD'yi kadir-i

mutlak mı görüyoruz? Haşa! Komplo teorisinin geçersiz olması için özgür iradeler lazım; Amerikan politikalarına kafa tutacak baba yiğitler lazım. Bu sistemin mantığında buna yer var mı?

ABD, bugüne dek gücünü iktidarını çeşitli "ikna" ve "yönlendirme" metodlarını devreye sokarak kullanır, NATO'sunu IMF'sini Büyükelçisini, harekete geçirir, yeri gelince de tehdit ederdi. Tehdit aracı olarak kendi ordusunu kullanmaya gerek duymaz; bir "başka" ordu (iç savaş ordusu), kendi adına bu işi hallederdi.

Şimdi işi daha kolay. .

ABD'nin Büyükelçisi yakında ülkesine geri dönecekmiş. Bize kalırsa yeni elçi göndermesine bile gerek yok. (Washington'dan California'ya elçi gönderilmiyor, değil mi?). Çünkü bu görevi bihakkın ve doğrudan yerine getirenler var.

Güngör Mengi yazmıştı:

"Amerika'yı ziyareti sırasında Özal bir Amerikalı siyasetçi (Temsilciler Meclisi'nin New York üyesi Stephan Solarz) tarafından şöyle takdim edildi: --Amerikan menfaatleri uğruna kendi siyasi geleceğini riske atan yabancı devlet adamı!"

Cüneyt Arcayürek'in yazdıkları bunlardan daha az ilginçdeğil:

"Aylarca önce Ufuk Güldemir Washington'dan geçtiği uzun bir haberde, TÖ'nün giderek yittiğini gören Beyaz Saray'da CIA'nın da katıldığı bir komisyonda "ABD' nin istemeden her dediğini yapan TÖ'ye yerinde kalması ya da gücünü koruması için nasıl yardım edileceğinin" araştırılmaya başlandığı bildirildi. "(Cumhuriyet, 23 Haziran)

18 Haziran tarihli Zaman gazetesinde Fehmi Koru, ABD büyükelçisi ile Nisan ayında yaptığı bir görüşmede dinlediklerini açıklıyor. Büyükelçinin konutunda yapılan görüşmede Fehmi Koru, Abramowitz'den ANAP'taki liderlik yarışına ilişkin görüşlerini öğrenmek istiyor. Büyükelçi' nin cevabı müthiş:

".. Sonra Özal lider olmaz. Mesut Yılmaz lider ve başbakan olur. Tabii Ekrem Pakdemirli veya Mehmet Keçeciler gibi bir muhafazakarı veya ikisini birden yanına alarak."

Büyükelçi görüldüğü gibi insaflı. ANAP kongresine inisiyatif bile tanımış, Mesut Yılmaz kesin de, Pakdemirli ya da Keçeciler'den birini "seçme" hakları var. Yaşasın demokrasi! Büyükelçi insaflı ama, Arcayürek münafık. Şöyle diyor:

"Ortaya çıkan sonuçlar nelerdir? Bizler burada kuşkular içinde (kongre öncesinde) kimi varsayımlar üretirken Nisan 1991'de Abramowitz, Mesut Bey'in Başbakan, Pakdemirli'nin Başbakan Yardımcısı olacağını adı gibi biliyor, bir Türk gazetecisine 'ifşa' ediyor. Bir başka güçlü varsayım daha ortaya çıkıyor. ABD'nin Türkiye'de iktidarla ilgili kimi planları çok önceden kağıda döktüğü ve günü geldiğinde uygulamaya aldığı anlaşılıyor. ABD, her dediğini yapan TÖ'nün Çankaya'dan ayrılmasını asla istemiyor. Bu nedenle Abramowitz'in ifşa ettiği plan gibi ANAP'ı güçlendirerek TÖ'yü Çankaya'da tutmanın olanaklarını arıyor, buluyor, uyguluyor."

Türkiye'de son söz hiç bir zaman parlamentonun olmamıştır! Sadece son sözlerin söylenmediği "ara dönem"lerde parlamentoya da söz düşebiliyor.

Şaşkınlığa gerek yok. ABD bu işi hep yapıyor. 1964'te Demirel AP kongresine nasıl seçilmişti? Johnson ile yan yana çektirdiği fotoğrafları delegelere dağıtarak! Demirel'in ismi, "Morrison Süleyman"dı. Özal'ın ABD yönetiminin 12 Eylülcülere baskı uygulamasıyla başbakanlığa hazırlandığını bugün herkes bilmiyor mu? Bu iş, yalnızca Mesut Bey'e yapılan bir iltimas değil... İltimas da değil canım, "ikna"... Demokrat'ın ikinci sayısındaki "İktidar Kim?" yazısında da anlatmıştık: ABD, Türkiye'deki iktidarını yıllardır bu yöntemlerle sürdürüyor. "İkna"nın yetmediği yerde tehdit. Ünlü Johnson mektubunda olduğu gibi, 1975 Kıbrıs savaşı sonrası ambargo'da olduğu gibi. . En son 1987'de TC'nin Dışişleri Bakanı askeri yardımların kısıtlanması konusunda ısrar edince, ABD'nin Dışişleri Bakanı: "Madem bu kadar şikayetçisiniz. O zaman yardımı almayın" demişti. İşte bu kadar... Ama hepsi bu kadar değil. Daha geçtiğimiz haftalarda, meşhur Johnson mektubu şiddetinde bir başka mektubun "dear ahmet" sabık dışişleri bakanına ulaştığı öğrenildi, Kıbrıs'a dair. (İnsanın aklına şu geliyor: Özal mı öğütledi bunu, "siz bastırın, bunlar hizaya gelir", diye!)

Kıssa'dan hisse: Aylar önce, Washington Özal'a "lame duck"-topal ördek diyordu. Bu deyim, gidici-politikacılar için kullanılırmış bu kentte. Beyaz Saray, demediğini bile yapan bu güzide politikacının, topal-mopal da olsa yerinde kalmasını elbet çok istiyor. Bunun için CIA' ya "komisyon" bile kurdurmuş. Demokrasi'de çare tükenmesin diye. Belli ki, çare bulunmuş.

Bugünkü aşamada, başbakan olacağını bir ay öncesinden ABD büyükelçisinin bir bilişte bildiği Mesut Yılmaz'ın taze kan kılınmasıyla, ANAP'ın, (hiç olmazsa Özal'ın) Amerikan desteğinin güvencesine sahip olduğu söylenebilir. ABD Mesut Yılmaz'ın denenmesinde yarar görüyor. ABD'nin gönlünde yatan elbette tek başına ANAP'ı arkasına almış tek başına Özal. Ya bu olmazsa? Özal yine işbaşında kalsın yeter ki, ANAP-DYP vb. kombinezonlar da mümkün.

Abramowitz'in Haziranda doğrulanan Nisan kehaneti, bu kez, Ekim 1990'da yaptığı bir başka kehanetin de yabana atılmamasını gerektiriyor. Güneri Civaoğlu sekiz ay önce şunları yazıyordu:

"Siyaset kulislerinin en üst düzeylerinde yabancı sermayenin doruklarında, ABD sefaretinin duvarlarında giderek yükselen bir frekansla artık ANAYOL Partisi'nden sözediliyor. Anavatan'ın ANA'sı olan bir dizi kurucu ve Anavatan'ın 1983 ilkelerini benimseyen bir büyük sayıda milletvekilinin Doğru Yol'un YOL'unda buluşmalarını simgeleyen oluşumlar, yakın geleceğin siyaset gündemine yazılıyor. "(Sabah, 30 Ekim 1990)

ANAP ve DYP'nin birleşmesi bilindiği gibi öteden beri isteniyor. 1990 Haziran'ında, TÜSİAD Başkanı Cem Boyner de bu iki partinin birleşmesini buyurmuştu. Bu denli isteni-

len bir olayın, erken seçim sandığından çıkması ve hiç olmazsa, ANAP-DYP koalisyonu şeklinde tecelli etmesi bekleniyor. ABD'nin bu beklentiyi de dikkate aldırması, zor olmayacak..

Nitekim, Milliyet'ten Turan Yavuz'un Washington' dan 17 Haziran günü "bildirdiğine" göre, ABD yönetimi Mesut Yılmaz'ın genel başkan seçilmesini memnunlukla karşılamış, gelişmeleri, Türkiyede bir koalisyon döneminin başlangıcı olarak görüyormuş: ANAP'ın DYP ile koalisyona gitmesine de sıcak bakılıyormuş. Bu konuda "her şey DYP' nin Özal'ı cumhurbaşkanı olarak kabul etmesine bağlı". diyorlarmış. Demek ki, DYP'lilerin de bir biçimde "ikna" edilmeleri gerekiyor. Yeni hükümetle birlikte Türkiye' nin bir seçim ekonomisine gireceğine inanan Washington, para musluklarını da açmaya çalışacakmış. İkna yönteminin ilki bu şekilde ortaya çıkmıyor mu? Diyelim ki, Demirel hükümete talip oldu, bu ikna gerekçesiyle Cumhurbaşkanı'nın elini öper bir de alınına koyar.

Çünkü ABD'nin ikna ve yönlendirme metodlarının güvencesi, Çankaya'da bulunuyor. Özal'ın ABD'ye haddinden fazla ihtiyacı var da Demirel'in olmayacak mı? ABD'nin çözülmesini beklediği önemli sorunları var. Buna Özal iyi denk düşüyor. Türkiye'nin NATO'nun yeni görevlerini ifa etmesi, Çevik kuvvetli bir Kürt jandarması olarak Körfez savaşındaki liyakatını sürdürmesi ve şu Kıbrıs meselesini yoluna koyması şart. Artık sorunlardan değil, çözümlerden söz ediliyor. Bush'un 19 Temmuz'da Türkiye'ye gelişinde sorunlar tartışılmayacak, çözümler biçimlendirilecek... Özal yeni başbakana Bush'un ziyaretine hazırlanması talimatını verdi. Ziyaretten sonra ABD'nin yeni hükümete vaad ettiği ekonomik destek en büyük umut. ANAP yıllardır iç kaynakları iliğine dek tükettiğinden, şimdi her zamankinden fazla dış kaynağa muhtaç. Hele bir de seçime mecbur olunca, ekonomik dar boğazı, sık boğaz olmaktan bir nebze çıkarabilmek, memurları köylüleri filan bir parça "rahatlatmak" ve Mesut geldi dertler bitti imajı yaratabilmek şart. Seçim ekonomisinin faturasını ABD'ye politik alanda ödemek hiç zor değil. Targıt ile Corc, bu işi görüşecekler.

Dostluk başka alışveriş başka. Politik bedel ödenmezse, rafta bu kez IMF var. Bunu, elbette Özal, bürokratlarını "ikna" etmek için değerlendirecek.

Kendisine bu denli bende bir Özal belki istisna teşkil edebilir. Ama ABD, güçlü-bağımsız iktidarları sevmez. Kendisine bağımlı olanların da güçsüz kalmasını sağlar. Güçsüzlüğü süresince bağımlılığa mecbur olunacağını bilir. Bağımsızlık bir yana, özerkleşme eğilimi göstereni bile alaşağı eder. Bağımlı olup da iktidar gücünü yitirenlere, iyice güçsüzleşenlere, ayakta kalacak kadar güç destek vermesi, kendi çıkarınadır.

Bu manipülasyonda IMF'nin dünya çapında oynadığı etkili rol çok iyi biliniyor. Güngör Mengi yazıyor:

"IMF ve Dünya Bankası, cesur kararlar alabilecek bir hükümetin işbaşına gelmesi gerektiğini seslendiriyor Türkiye için... Bu Amerikanca tavsiyeyi Türkçe'ye tercüme ettiğiniz zaman ortaya şu çıkıyor:

"... Öyle bir hükümet olsun ki bizim muhatabımız değişmesin. Yine Turgut Özal kalsın... Bu hükümet Özal' la uyum içinde enflasyonla mücadele etsin, mali reformları gerçekleştirsin, bütçeyi kontrol altına alıp KİT'leri ıslah etsin ve fonlara çeki düzen versin. " (İstanbul BAYRAM, 24 Haziran.)

Evet, artık IMF'nin adı Türkiyede yeniden duyuluyor, yeniden manşetlerde. Bir ülkede IMF'den sözedilmeye başlandığında sonuç ne olur? Toplumsal kargaşa? Askeri darbe? Sıkıyönetim? Sivil dikta? ABD'nin IMF'si bu sonuçlarla pek ilgilenmiyor. Reçetesi hep acıdır. Ekonomide sistemin gereklerini yerine getirmek, bunun politik faturasını ABD'ye ödeyebilmektir.

Faturası belli. Yeter ki Türkiye, Ortadoğu'daki rolünü gereğince oynamaya devam etsin. Yeni dünya düzenine entegrasyonuna-kenetlenmesine ara vermesin. Kenetlenmek için kilitlenmeyi bile göze alabilsin. Nasıl olsa anahtar, dost ve müttefik ABD'dedir.

Padişahım çok yaşa!

Basında, Kürtlerin, Arnavutların Amerikalıları alkışladığı haberleri yer alıyor. Amerikalılar ise, bizim cumhurbaşkanımızı alkışlamışlar. Alkışın nedenini bir yana bırakıp bununla övünmeyelim mi? Ama alkış, şükran karşılıklı gırla gidiyor. Özal da Amerikalılara "iyi ki ABD' li olduk, sevinçliyiz" mesajının verildiği yürüyüşlerle şükranlarını sunuyor.

Geçtiğimiz haftalarda, ABD'de milletvekillerimizin katıldığı ve heyhat güvenlik nedeniyle cumhurbaşkanımızın katılmadığı bir şükran yürüyüşü yapılmıştı. Güneri Civaoğlu bu yürüyüşü, özetle, şöyle takdim etmişti: ABD'de yerleşmiş başka kökenli ABD yurttaşları (örneğin, Puerto Rico'lular, İrlanda'lılar, İtalyan kökenliler, Yunan'lılar) ayrı ayrı günlerde, New York'ta yürüyüşyaparlar. Bu yürüyüşün esprisi, bunların artık ABD vatandaşı olmaktan duydukları neşeyi, keyfi, sevinci ifade etmeleridir. Bir tür teşekkür gösterisidir. Artık biz de sizdeniz yürüyüşüdür. Onlara artık bir süredir, ABD vatandaşıolmuş Türk kökenliler de katıldılar. Yılda bir kez NewYork'ta Amerikalı olmanın neşesini, teşekkürünü sergilemek için yürüyorlar. Cumhurbaşkanı, işte böyle bir yürüyüşekatılmaya talip oldu. Kendi gidemedi ama milletvekillerini gönderdi. Oysa bir kaç yıl önce, şimdi Hartum Büyükelçisi olan Aydın Tosun, o zaman New York Başkonsolosuiken, ABD vatandaşlığına geçmiş Türk kökenlilerin yıllıkteşekkür yürüyüşüne katılmak istemiş. TC büyükelçiliği, TC devleti Başkonsolos'unun, ABD tabiyetine geçmiş, ABD pasaportlu Türk kökenlilerin "iyi ki ABD'li olduk, sevinçliyiz" mesajını veren gösterilerde bir işi olmadığıgerekçesiyle Tosun'a izin vermemişti. Şimdi, bu yürüyüşeCumhurbaşkanı katılmak istedi. . Yaşasın bağımsız Türkiye! Yaşasın demokrasi! Padişahım çok yaşa!...

Özal'ın anahtarı nedir?

ABD'ninkinin aynısıdır.,

Fiili başkanlık sistemini anayasal bir sistem haline getirerek, sivil diktatörlüğü kurumlaştırmak. Bu yeni düzenleme ile yeni dünya düzenine kenetlenmek. Bu doğrultuda,

bugüne dek ordunun yerine getirdiği darbe misyonunu da sivilleştirmek. Askeri ve sivil bütün çözümlerin tek elde toplanmasını sağlamak, vb...

Özal'ın bu cüretkar atağına bir zamanların zinde gücü nasıl tepki gösterebilir?

Şurası bir gerçek ki, son Özal-Güreş görüşmesi "haberi", darbe kışkırtıcılığı şamataları bir yana, şuyuu vukuundan beter bir etki yarattı.

Darbe ihtimali yakın bir ihtimal değil. Ama Özal yine de çoğu kez uygun adım marş marş yürümeyi sağlığına yararlı buluyor. Bütün sivil otorite nidalarıyla birlikte, her önemli işini generallerin olurunu alarak yapmaya dikkat ediyor. Genel Kurmay Başkanı, elbet, son çözümlemede bir devlet memuru;ama söz gelimi Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanından farkı, yalnızca giysisi değil, "zaferleri ve mazisi"! Bunu herkes gibi Özal da biliyor. En azından, onun Ahmet Vardar'dan daha güçlü olduğunun farkında. Adamın kulağını çekmiyor. Moda deyişle, son günlerde olduğu gibi, erken seçim konusunda filan "muhtıra gücünde" tavsiyede bulunabiliyor. Literatüre bir de bu girdi: Darbe gücünde istifa, muhtıra gücünde selam vedaha neler...



Meclis'in anahtarı var mı?

Meclis tık nefes.

Önce ANAP İstanbul kongresi, sonra genel kongresi nedeniyle, Meclis bekliyordu. ANAP grubu bekliyordu. Bakanlar Kurulu bekliyordu. Orta yerde bir boşluk. Özal her zamanki gibi, tek başına boşluğu doldurabiliyordu. Özal, boşluk yaratıyor, boşluğu dolduruyordu. Fiili başkanlık sistemi böyle kurulurdu işte. Kongreler bitti, yeni hükümet açıklandı. Hükümetin, başbakanın değişmesi, siyasi iktidarın değişmesi gibi sunuldu. Genel seçim ihtiyacı, ANAP Genel Kongre seçimleriyle karşılanmış oldu.

Özal, önce işlevsizleştiriyor, sonra tüm işlevleri tekelinde topluyordu.

Meclis'in özellikle son üç aydır, ANAP milletvekillerinin devamsızlığı nedeniyle çalışmadığı biliniyor. Elbette devlet terörü yasası gibi önemli bir kaç konu hariç!

Devamsızlık, denetimsizlikle birlikte yürüyormuş. Muhalefet milletvekillerinin, verdikleri soru önergelerine sıra geldiğinde, aradan çok zaman geçtiği için, kendi önergelerinin konusunu-içeriğini unuttukları görülüyormuş.

Yasama dönemini tatil havası içinde tamamlayan meclis, güvenoyu oylamasından sonra yaz tatiline girecek, Eylül ayına dek.. Bu mecliste tecelli eden parlamenter demokrasi'nin bilançosu şöyle:

Özal'ın cumhurbaşkanı olmasından sonraki dönemde büyük ölçüde "sessizleşen" Meclis'ten, milletvekillerinin devamsızlıklarının sürekli sorun olduğu ve her on oturumdan birinde çoğunluğun sağlanamadığı 1990-91 yasama yılında sadece 77 yasa geçebilmiş. Bu yasama yılı TBMM tarihine "en verimsiz yıl" olarak yazılacakmış. Başkan Kaya Erdem, yasama yılı sonundaki Meclis çalışmalarının değerlendirildiği geleneksel basın toplantısından Meclis'in gereğince çalışamadığı gerekçesiyle vazgeçmiş. (Güneş, 8 Haziran)

Anap ya da Mesut Yılmaz Hükümetinin anahtarı nedir?

Aslında kendileri Özal'ın anahtarları değil mi? Mesut Yılmaz iş başına gelmesiyle açan değil kilitleyen bir rol yüklenmiştir.

Görevi, seçime dek sistemi kilitli tutmaktır.

Bir de ANAP'ın imajını düzene sokmak. Mesut Yılmaz, suçluluk psikolojisiyle dersek abartmış mı oluruz bilmiyoruz ama, ilk iş olarak doğrudan doğruya rüşvet ve yolsuzluklarla mücadele edecek bir bakanlık kurma projesini kamuoyuna sundu..

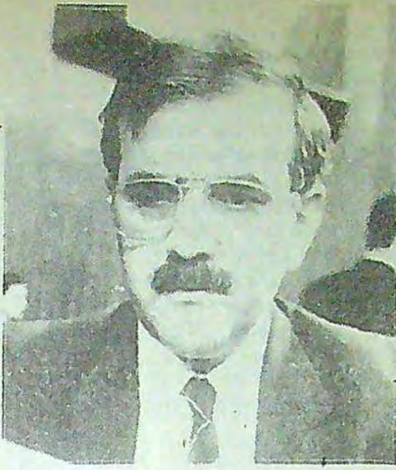
Yolsuzluk ve rüşvet, pahalılık ve enflasyon ölçüsünde kanıksanan eylemli kavramlar. Hiç bir ülkede böyle bir Bakanlık yokmuş. Diktatörlüklerde böyle şeylerin hesabı sorulamadığı için, demokrasilerde ise bu suçlar devleti çürütecek boyutlara ulaşamadığı için... Düzenin savunucusu Güngör Mengi bile itiraf ediyor: "Rüşvet ve yolsuzluklar, halkta isyan duyguları uyandıracak boyutlar aldığına göre demokrasi de gerçek anlamda yok!"

Peki ne var?

Resmi-diktatörlük yok elbette, ama bir "sivil" diktatörlük var. Mızrak çuvala sığmadığı vakit, yolsuzluk ve rüşvet işi de bir "komisyona"(bakanlığa!) havale edilmiş olmuyor mu? Evet, 12 Eylül'ün de bir Devlet Denetleme Kurulu vardı ve başında Şahinkaya bulunuyordu! Sanırız bu hatırlanmış olmalı ki, dergimiz yayına girerken açıklanan hükümet programında bu tür netameli işlerle uğraşacak bir bakanlıktan söz edilmiyordu...

Yeni hükümetin ele alacağı en önemli sorun kuşku yok ki ekonomik kriz. Krizin ekonomik tablosunu Nazlı Ilıcak Bayram gazetesinde şöyle çizmişti:

"En yüksek enflasyonla en düşük büyüme 1980 sonrasında gerçekleşiyor. 1983 sonunda ANAP iktidara geldiğinde, Türkiye'nin iç borcu 3 trilyon 177 milyar lira, dış borcu 18 milyar 391 milyon dolar. Piyasadaki banknot miktarı 730 milyar lira. 1990 sonu itibarıyla iç borç 3 trilyon liradan 57 trilyon 56 milyar liraya, dış borç 18 milyar dolardan 49 milyar 35 milyon dolara çıkmış. Piyasadaki banknot miktarı 15 trilyon civarında dolaşıyor. Doları 4 bin liradan hesap edersek, ilave dış borç yükü de 53 trilyon lira. Ayrıca 14 trilyon liradan fazla para basılmış. Müsaade edin de 190 trilyon lirayla bir şeyler yapılsın! Yapılmış da





Zaman gazetesinden Fehmi Koru 'nun aktardığına göre ABD Büyükelçisi Abramowitz'in ANAP'taki liderlik yarışına ilişkin aylar öncesinden yaptığı "tahmin" şöyle: "Semra Özal lider olmaz. Mesut Yılmaz lider ve başbakan olur. Tabii Ekrem Pakdemirli veya Mehmet Keçeciler gibi bir muhafazakarı ya da ikisini birden yanına alarak." Büyükelçi insaflı. ANAP Kongresi'ne inisiyatif bile tanımış; Mesut Yılmaz kesin de, Pakdemirli ya da Keçeciler'den birini "seçme" hakları var. Yaşasın demokrasi !

ne olmuş? Türkiye 1970-1979 gibi istikrarsız bir dönemde yüzde 26'lık bir ortalama enflasyonla yüzde 5. 6 oranında kalkınırken, 1980-1989'da ancak yüzde 3. 9 büyümüş, enflasyon da bu arada ortalama yüzde 44. 8 olarak gerçekleşmiş. "

Nazlı Ilıcak'ın Demirel dönemini özletmeyi gözeten kaygılarını bir yana bırakırsak, bu tablo bile ANAP' ın ekonomik karnesini özetlemeye yeter. Zenginin daha zengin, yoksulun daha yoksul olduğu gelir dağılımındaki facianın, ANAP'ın ana iddiasını oluşturan "orta direk"in kırılışıyla birlikte yaşandığı, ülkenin geleceğinin ve zenginlik kaynaklarının hovardaca harcandığı bir "piyasa"nın ekonomik göstergesidir bunlar...

Hesap ortada değil mi?

"Ben hesap adamıyım. Hesap öyle gösteriyor ki genel başkan ben olacağım. Mesut Bey'in devlet tecrübesi yok. Cumhurbaşkanı Özal, onun yanağını okşayarak istediğini yaptırabilir. O nedenle genel başkanlığı olsa olsa Akbulut'tan biraz daha iyi olur. Oysa partimizin bundan daha başka bir şeye ihtiyacı var. "

Evet, bu sözler, Ekrem Pakdemirli'nin!

Kongreden tam bir ay önce söylenmiş; kendi yanağı da okşanmış olmalı ki, bir ay sonra, kongrede Mesut Bey'in yanında yer alıvermiş. Partisinin ihtiyaç duyduğu başka "şey" buymuş, demek ki. . Ekonomiye bakan olacak kişi "hesabı"ndan belli oluyor. Pakdemirli ekonominin dümenini eline alınca, ilk aşamada "devletin yeniden örgütlenmesine" yönelik bir dizi kararnamenin hazırlığına başlıyor. Bunların bir kısmı, padişahlık kanunu denilen "yetki yasası" ile kotarılmıştı. Özal, yetki yasasının daha geniş kapsamlı tutularak hükümete grev, lokavt, toplu sözleşme ve özelleştirme gibi konularda da kanun hükmünde kararnameyle düzenleme yapma yetkisi tanınmasını istemişti. Bilindiği gibi, "biraderi"nin tırpanlamasıyla bunlar şimdilik tanınmadı. Ama hep üç adım ileri iki adım geriyle dediğini yaptıran Özal'ın bunları da sağlayacağına kuşku yok.

Pakdemirli bu yeni yetkilerle donanmış güçle önce sandığa sonra pakete yönelecek. Seçmenlere seçim rüşvetinden sonra sıra 24 Ocak benzeri istikrar paketlerinin açılmasına gelecek. (Hayır, felaket tellallığı yapmıyoruz. Pakdemirli, "Ülkemizin Önemli Sorunları ve Çözüm Yolları" başlığıyla bu işin kitabını yazmış bir profesördür! Çözüm yollarının başında ekonominin tek elde toplanması geliyor. Daha sonra sanayi üretimi ve ihracatın teşviki, tarımda destekleme alımlarının daha da azaltılması, büyüme hızının yüzde sekizin altına düşürülmesi geliyor. Ve tabii bunların kaçınılmaz sonucu olarak kemer sıkma politikaları. IMF'nin stand-by anlaşması ile istediklerinden farkı yok. Üstelik Pakdemirli gitse bile yerine gelen, IMF direktifi olarak bunları yapmak zorunda.) Yetersiz sermaye birikimi ve kıt kaynak koşullarında, seçim sandığı ve istikrar paketinden oluşan iki aşamayı da geçmek elbette zor. Mesut Yılmaz herhangi beklenmedik bir durumda toptan çökmemek için kademeli seçim ekonomisi uygulanmasından yana. Yani yakında seçim var diye bol keseden dağıtma imkanları pek yok. Birinci aşama için banknot matbaasına fazla mesai yeterli olabilir. İkinci aşamada ise daha geniş kaynak lazım. Yetiş ABD! Faturasını nasıl olsa IMF reçetelerini kullanacak olan emekçiler ödeyecek. Ne tuhaf bir düzen, hastalanan tekellerin reçetesindeki acı ilaçları hep emekçiler içiyor!

Mesut geldi işte, bakalım dertler nasıl bitecek? Özal geçmişi kötülemeye başladığında, hep koalisyonların zararını hatırlatır. Ama bugün ANAP'ta da iki ekipten müteşekkil bir "koalisyon" olduğunu herkes biliyor. Hayır, liberaller ve milliyetçi-muhafazakarlar değil, çünkü böyle bir ayırım yok. Kim liberal kim muhafazakar belli olmuyor. Liberal Yılmaz, muhafazakar Pakdemirli'yi koluna takarak, tarikatçı cumhurbaşkanının laik eşinin hidayeti ve MHP'li milliyetçilerin desteğiyle hükümet kuruyorlar. İki ekibin ayrımı, birbirlerini karşılıklı hırsızlıkla suçlamalarına bakılırsa uhrevi olmaktan ziyade dünyevi. Alaşağı edilen ekip işi hükümeti düşürme tehditine dek götürebiliyor. ANAP koalisyonunda ekipler yer değiştirdi; ekip başı ise aynı. Emir ve talimat yine Çankaya'dan. Mesut gelince yeni dertler başlıyor, o kadar.

Bu arada söz konusu "başlangıç", ANAP'ın siyasi karakterini duru şekilde açığa çıkarıyor. Sömürge tipi devlet aygıtı, uzun yıllar öncesinden, yukardan aşağıya bir faşistleşti-

rilme sürecine girmişti. Bu sürece, sivil faşist kadrolar "aşağıdan" katkıda bulunurlar ve imkanlar ölçüsünde devlet bünyesinde kadrolaşırlardı. 12 Eylül döneminde bu kadroların bir kısmı cezaevlerinde konuk edildi. 12 Eylül, siyasi fikirleri iktidarda olan kadroların cezaevlerine doldurulduğu ironilerle gerçekleşti. Ve 12 Eylülcüler bu siyasi felsefe ile devleti reorganize ettiler. Nesnel olarak, ANAP gibi bir partinin kullanımına da hazırlamış oldular. Bu toz dumanda faşist-şeriatçı kırması bir 12 Eylül tipi kadrolaşma zuhur etti. Bu arada, dünya çapında meydana gelen değişiklikler, yerel ideolojileri de etkiledi. Soğuk savaş döneminin dünya düzlemindeki kontr-gerilla stratejisi ile sömürge tipi devletlerin yukardan aşağıya faşistleştirilmeleri sürecinden, soğuk savaşın sona ermesiyle egemen olan yeni dünya düzeni stratejileri ile sömürge tipi devletlerin yukardan aşağıya "liberalleştirilmesi" sürecine mi evriliyoruz yoksa?!! Şu tırnak içinde de olsa "liberalleşme" sözü tuhaf kaçmasa, nerdeyse, evet diyebileceğiz! Her neyse, Türkiye de dünyadaki değişimin etkisi altındayken devlet yukardan aşağıya yeni bir "şeyleşme" sürecini yaşıyor. Gerçekten de tam bir "şey"! Ne demek, "MHP'li liberaller"?! Şaptan olur mu şeker, MHP'liden olur mu liberal? MHP ve MSP kadroları üst düzey bürokrat oldular, bürokrasiye yerleştiler. "MHP" partisinin kadroları, kendi partileriyle siyasi iktidarı ele geçiremediler ama, ANAP sayesinde "devlet" oldular. Bu devlette, demokrasi nasıl olur? Demokrasi dedikleri, liberal MHP'liler ile muhafazakar MHP'liler arasında bir oyun, hepsi bu...



Yeni dünya düzeni kavramı moda oldu ya, artık politik değerlendirmelere de bir "yeni" kavramı girdi. Halk "sağ-sol" ayrımına önem vermemeye başlamış, eski-yeni ayrımı üzerinde duruyormuş. Bu nedenle olsa gerek (yeni dünya) düzen partilerinin hepsinin vitrininde bir "yeni" yer alıyor. ANAP'ta Yılmaz, DYP'de Çiller, SHP'de Baykal ANAP ve DYP birbirinden farklı olmamanın sıkıntısını yaşıyorlar. DYP, Tansu Çiller ile büyük iddialarla sunduğu ekonomik "seçeneğini" şimdi Pakdemirli'nin göreve başlamasından sonra, yitirmiş oldu.



Muhalefet partilerinde anahtar var mı?

Yeni dünya düzeni kavramı moda oldu ya, artık politik değerlendirmelere de bir "yeni" kavramı girdi. Halk "sağ-sol" ayrımına önem vermemeye başlamış, eski-yeni ayrımı üzerinde duruyormuş. Bu nedenle olsa gerek (yeni dünya) düzen partilerinin hepsinin vitrininde bir "yeni" yer alıyor. ANAP'ta Mesut Yılmaz, DYP'de Tansu Çiller, SHP'de Deniz Baykal!

ANAP ve DYP birbirinden farklı olmamanın sıkıntısını yaşıyorlar. DYP, Tansu Çiller ile büyük iddialarla sunduğu ekonomik "seçeneğini" şimdi Pakdemirli'nin göreve başlamasından sonra, yitirmiş oldu; Pakdemirli'nin programına muhalefetlerini yalnızca "doğru ama bakalım kıvırabilecekler mi" ya da " biz daha iyi yaparız" iddiasına indirgeyebiliyorlar. Haziran başındaki Dünya Ekonomik Forumu'nda konuşan SHP lideri İnönü ise, "yabancı sermayeye karşı değiliz. İktidar giderse ortalık karışmaz" demişti. Güngör Mengi bu deyişi yine "türkçeye" şöyle çeviriyor:

"Şartlar, bir sosyal demokrat partinin liderine, uluslararası bir forumda, taahhüt niteliği taşıyan böyle bir açıklamayı yaptırıyor. ANAP giderse, Özal giderse Türkiye'de kıyamet kopmaz diye güvence verdiriyor. " Peki, çok bayatlamış bir benzetmeyle özetlersek, neden bütün partiler "yok aslında birbirinden farkımız, ama biz Osmanlı Bankasıyız!" tekerlemesine mecbur kalıyorlar? Çünkü, Türkiye'deki siyasal sistem, böyle, tek tipleşmiş partilerle var olabiliyor...

"Burjuva demokratik toplumlar" olarak bilinen Batı Avrupa ülkelerinde, siyasal partilerin, devlet dışında yer alan "sivil" örgütlenmeler olduğu söylenebilir; bu anlamda, "sivil toplum"un kurumlarıdır. Tarihsel olarak burjuva demokratik toplum özelliğini kazanamamış Türkiye'de ise, siyasal partiler, baştan beri böyle bir belirgin özellikten yoksundurlar.

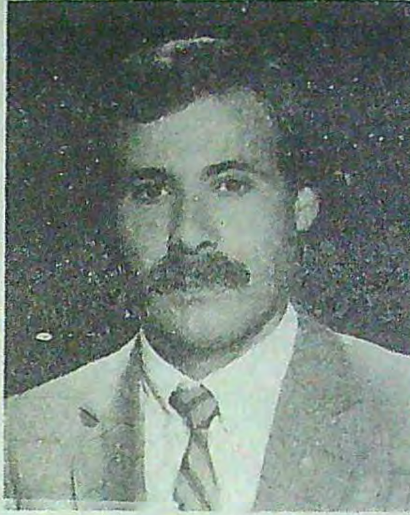
Süreç içinde, devlet işbirlikçi tekelci burjuvazinin devleti olmaya dönüştüğü , buna bağlı olarak düzen partileri de tekelci burjuvazinin "denetiminde" bulunduğu ölçüde (ki bu durum, kural olarak, bütün partilerin, doğrudan onun "partisi" olmasını gerektirmiyor, hatta ona aykırı bir nitelik ve hatta aykırı bir sınıfsal tavrı bile içerebiliyor; örneğin, MSP!), devlet ve partiler arasında tekelci burjuvazi dolayımından geçen bir "uyum" gündemde tutulabilmiştir.

Bu anlamda siyasal partiler, "demokratik yaşantının vazgeçilmez unsurları" namıyla, sömürge tipi "demokrasi"nin (yani demokratik-olmayan devletin) fonksiyonerleri olmuşlardır. Emperyalizm ile arayı bozmamayı sürekli gözetmek zorunda olan sömürg tipi bir siyaset üretim rejiminde, "parlamenter demokrasi"nin önplanda tutulabildiği konjontürlerde sistemin parçası olabilirken, parlamentoya kilit vurulan (parlamentonun kilitlendiği!) dönemlerde vazgeçilebilir bir nitelik taşıyorlar. Örneğin yaşadığımız son dönemde bile, siyasal partiler, sistemin revizyonu yönünde atılan "de facto" adımlarla, kararname diktası, Körfez krizi ve her yaşamsal konuda izlendiği üzere, devre dışında tutulabilen, fonksiyoner olmaktan ziyade fonksiyonsuz varlıklarıyla, kamuoyu araştırmalarındaki düşük yüzdelerin temsilcileri haline dönüşebilmişlerdir. Bugün iç konjonktür bakımından, egemenlerin yaygın siyasi ekonomik-tavizleri verebilmeleri anlamında bir demokrasi atmosferinin uzağında yaşanmaktadır. Dış konjonktür bakımından da, geçen başyazımızda işaret edildiği gi-

HEP Genel Sekreter Yardımcısı Ahmet Karataş

"En çok Kürtlerin demokrasiye ihtiyacı var"

HEP'le kongre öncesi önemli istifalar oldu ve bu istifaların artarak süreceği söylendi. İstifaların nedenine ilişkin olarak da partideki Kürt olmayan unsurların partiyi terkettiği şeklinde yorumlar yapıldı. Buna paralel olarak da Kongrenin katılımsız ve çok cansız geçtiği söyleniyor. Bu yorumlara bir açıklık getirebilir misiniz?



Abdullah Baştürk'ün istifası gerçekten DİSK'le ilgili. Bu ayın sonunda ya da önümüzdeki ay içinde milletvekilliğinden de istifa edecek sanırım. Diğer taraftan Canver zaten önceden bir takım gerekçelerle ayrıldı. Bunların dışında Kenan Sönmez, ilişkilerini tümüyle koparmış değil. Dönebilir de tekrar.
Kongrede yoğunluğun az olduğu iddiasına katılmıyorum. Kongre öncesi Ankara il örgütümüzde 15 gündür devam eden bir açlık grevi vardı. Bu nedenle Ankara'nın kongreye etkili bir çalışması olamamıştır. Bir başka neden çok fazla duyuru yapamadık. Diğer önemli neden de teknik aksaklıklardı. Ama asıl neden şu, ne Ankara potansiyeli bu, ne de kongrede üç beş sandalyenin boş kalmış olması çok ciddi bir olay değil. Kongrelerde hakim olan hava seçimdir. Bizde de ister istemez kongrenin gündemini seçim oluşturdu ve sandalyeler boş kalırken, dışarılar doluydu.
Kongre bizce doyurucu oldu. stediğimiz düzeyde bir kongreydi. Ülkenin sorunlarına Ortadoğu'da ve dünyadaki gelişmelere bakış açısı tartışıldı. Bunlara karşı çözüm önerileri getirildi. Çeşitli konularda bildirilersunuldu. Yani tam anlamıyla nitelikli bir kongre oldu. Kongrede kurucular döneminde atanan merkez kadrosunun yüzde 80'i yenilendi. Daha dinamik, daha çalışkan, daha üretken olabilecek bir yönetim oluştu. Bu anlamda kongre bizim açımızdan başarılı geçti. Ama sorunlarımız tabii ki var. Sorunlarımız sadece kendi yapımızdan değil, Türkiye'nin reel yapısından kaynaklanan sorunlardır.

HEP geçici, arada derede görünümünden kurtulup, belli ilkeleri ve dünya görüşü olan, kimliği olan kalıcı bir parti olabildi mi?

Kongremizin özelliklerinden bir tanesi de budur aslında. Bir anlamda HEP kendi kimliğini buldu. Bu kimlik 70 yıldır uygulanan resmi devlet ideolojisinin dışındaki bir kimliktir. Bizim diğer partilerden en açık farkımız resmi devlet ideolojisinin dışında oluşumuz. Diğer partiler gibi "ben devleti daha iyi yönetirim" şeklinde bir anlayışın yerine, bu ülkede var olan, varsayılan tabuların üstüne gidebilen ve resmi ideolojinin dışında bir politika benimseyip bu doğrultuda politika yapan bir partiyiz. kongrede üzerine basa basa söylediğimiz "bu parti nasıl bir parti?" veya "kimlerin partisi" sorusuna, bu parti Türkiye'de ezilen, sömürülen herkesin partisi, ama kısa adıyla Türkiye halklarının partisidir. Bu kimlikle ortaya çıkmıştır. Kongre bu kimliği daha da pekiştirmiştir.

"HEP daralıyor", "PKK'nın partisi mi?" Bu yorumlara ne diyorsunuz? HEP Kürt partisi mi?

Kürt sorunu partinin yapacağı işlerden sadece bir tanesidir. ama Kürt sorunu bugün Türkiye'nin gündemini teşkil ediyor. Hatta Türkiye'de demokrasi mücadelesinin en önemli unsurlarından birisidir.
Herhangi bir partiye Türk partisi denilmiyor. Ama bugün demokrasiye en çok ihtiyacı olan Kürtlerin bu partiye sıcak bakmalarından dolayı "Kürt partisi" imajı çıkartılıyor. En çok demokrasiye ihtiyacı olan, en çok ezilen, sömürülen, soykırıma uğrayan Kürt halkıdır. Bizim bu konu yasahip çıkmamızdan dolayı böyle birşey söyleniyorsa, demek ki gerçek de kabul ediliyor. Bütün bu soykırımların, katliamların, baskıların doğruluğu da kabul ediliyor. Diğer taraftan PKK'nın bu partiye nasil baktığını, doğaldır ki onlara sormak gerekiyor. Ama bir gerçeklik var. PKK'nın bu partide hakim olmak gibi bir derdinin olduğunu sanmıyorum. Fakat yoğun bir şekilde yurtsever, demokrat kesimin partimize sıcak bakmasından da rahatsızlık duymayız. Bu ayrıca her kesim için de böyledir. Türkiye devrimci hareketlerinin, Türkiye sol hareketinin de partimize sıcak bakmasını, sahip çıkmasını isteriz.

Fehmi Işıklar'ın bir sözü var. "Özal, İnönü'den de Demirel'den de daha hoşgörülü, daha demokrat". Bu anlamda HEP, el altından icazetli bir Kürt partisi olmaya mı soyunuyor? Devletin de icazetinde Kürtleri düzene entegre edecek bir parti mi HEP?

Devlet bu konuda ne düşünür bilemem ama, devlet ister ki tüm siyasal partileri yönlendirsin, etken olabilsin, elinde tutabilsin. Biz de bu olguları, yani devletin böyle düşünmüş olabileceğini düşünüyoruz. Ancak devletin güdümünde gelişebilecek, Kürt sorununu bu kanalla çözmeye, ya da entegre etmeye çalışabileceği şeklinde bir anlayışın bu partide hakim olamayacağını açık olarak belirtebilirim. Olmayacaktır. Bu konuda biz de çok katıyız. Olmamasının maddi temelleri vardır. Bizdeki kadrolar, dinamikler buna izin vermez.
Bu ülkenin sorunlarını devletle konuşacaksak devletle, hükümetle konuşacaksak hükümetle konuşmaya da varız. Ama örneğin bölgede olağanüstü halin kaldırılması, soykırım ve katliamlara son verilmesi, Türkiye'deki çalışma yaşamının önündeki tüm engellerin kaldırılması, genel af, 84'ten bu yana uygulanan özel savaşın durdurulması, koruculuk sisteminin kaldırılması.... bütün bunların sağlanması halinde oturur bir takım şeyleri tartışırız.

Erken seçim istiyor musunuz? Erken seçim emekçilerin yararına mı?

Biz parti olarak erken seçime her zaman varız. Ama sorun sadece seçimde değil ki. Emekçilerin sorunlarının çözümünü sadece seçimin getireceği sonuçlarla değerlendirmek, bize göre eksik olur. Tabii ki her parti sandıktan güçlü çıkmayı ister. Ama biz toplumsal muhalefetin örgütlenmesinde daha ağırlıkla durulmasından yanayız.
Önemli olan toplumsal muhalefeti örgütleyip, örgütlü bir yapıyla birşeyler yapabilmek. Yoksa sonuçta parlamentoda şu ya da bu kadar milletvekili ile temsil edilip, bunun toplumsal muhalefetin gereksinimlerini karşılayacağı gözüyle bakarsak eksik kalırız diye düşünüyorum. Mutlak milletvekili çıkarmak, milletvekilliğini hedefleyen bir politika olmamalıdır. Bu seçim mücadelesinin dinamiklerinin ürünü bir seçim olmalıdır. Sandık bunu yansıtmalıdır. Seçimden seçime politika yapan bir parti değiliz. Yalnız bir konuda tümüyle haksızlık etmek istemem. Gerek Türkiye'de gerekse Kürdistan'da Türkiye işçi sınıfının ve Kürt halkının sorunlarını çözecek tek başımıza da biz değiliz. Yılların mücadelesi var. Yılların birikimi var. Çok açık, buna da saygılıyız. Bu dinamiklerle tüm sorunları aşmaktan yanayız.

Yapılan kamuoyu anketlerinde sizin oy oranınız özel olarak araştırılıp, hiç yansıtılmadı. Şu anda seçim yapılsa ne kadar oy alabileceğinizi düşünüyorsunuz?

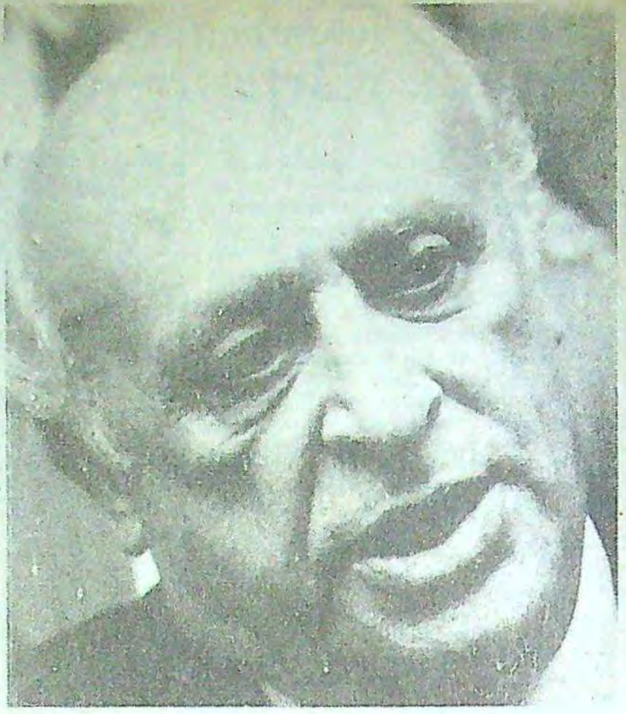
Biz kongremizi yapana kadar yasal olarak seçim hakkını kazanamamıştık. Kongre ile birlikte seçim hakkını kazanmış olduk. Bu anlamda anketlerde dikkate alınmıyordu HEP. Dikkat edilirse yapılan her ankette yüzde 20'lere varan bir kararsız kesim sözkonusu. Ayrıca hiçbir seçimin sonucu anketlerin doğruluğunu kanıtlamamıştır, bugüne kadar. Biz potansiyelimizi ve gücümüzü biliyoruz. Bu güç herkesin tahmin ettiğinden daha fazladır.

Rakam verebilir misiniz?

Rakam vermek zordur ama altını çizerek belirteyim, yüzde 10'un üzerindeyiz. Bunu sağlıklı anket yapan herkesle tartışmaya hazırız.
Biz ısrarla şunu söylüyoruz. Türkiye emekçi sınıflarının ve Kürt halkının ortak değerlerine saygılı bir partiyiz. Bunların sorunlarını birlikte çözmeye talip bir partiyiz.
Şaşıracaksınız ama Kürdistan bölgesinde sadece Refah Partisi ile yarışıyoruz. Burada en çok oyu alacağımızı iddia edebilirim. Bunda hiçbir abartma sözkonusu değildir.

Erdem Gül

bi, sistemin ihtiyacı açıktır: Yeni dünya düzenine kenetlenebilmek için ve kenetlenme operasyonunu (ameliyatı!) başarıyla tamamlayabilmek için, her kafadan ses çıkmasını (demokrasi!) önlemek, üstelik bu ameliyatın başarılı olması için hastanın hem narkozla uyutulması, hem kollarının bağlanması, ve neşterin tek-elde tutulması şarttır! Dün buna benzer önemli dönemeçlerde bu görevi ordu üslenirdi, bugün bunu Özal'ın yapması isteniyor. Yine böylesi dönemeçlerde, olağanüstü çözümler, yani "parlamento ve partiler-üstü" çözümler kendini dayatıyor. Bu anlamda, koalisyonları yalnızca partilerarası çözüm boyutuyla değil partiler-üstü niteliğiyle de kavramak anlamlı olabiliyor.



Türkiye'deki düzen partilerinin burjuva demokrasilerine ait partiler olmayışından ötürü, bunlar birbirlerinden net sınıfsal içerikleriyle de ayırdedilemiyor. Örneğin SHP, "istese de", batılı gerçek anlamda bir sosyal demokrat parti olamıyor. ANAP-DYP, "liberal" ya da gerçek anlamda "muhafazakar" türden bir kategorik özellik taşıyamıyor.

(Burada bir parantez açıp akla gelen bir soruya da yanıt gerekli olabilir. Peki parlamenter sistem içinde yer aldığına göre, HEP nasıl bir partidir? Bilindiği gibi HEP, "SHP'den kopanların" oluşturduğu bir partidir. Ama bu "kopuş"un gerçek boyutu henüz bilinmiyor. Bunu öğrenmekte, bu partinin siyasi pratikte kazanacağı kimlik önem taşıyor. Demokrat'tan Erdem Gül, HEP'in kimliğini yetkililerinin tanımlamasını istedi. Yan sayfalarda yer alıyor. Bu yanıtlarda üzerinde durulması gereken bir cümle var: "Bizim diğer partilerden en açık farkımız, resmi devlet ideolojisinin dışında oluşumuz. " Demagoji yapmak isteyenler, Refah Partisi de devlet ideolojisinin dışında diyebilir. Ama unutmamak gerek ki, HEP bunu emekten yana sol bir parti olmanın bilinciyle söyleme iddiasını taşıyor. Bu iddianın gerçekleşmesi, onu"halk saflarında" değerlendirilecek bir parti kılabiliyor.)

Bu nedenle, Türkiye'deki bu türden partileri birbirinden ayırdetmek için daha somut ve daha özgül (çoğu kez konjonktürel) ölçütlere gerek duyuluyor. Bu nedenle, Türkiye'de kurulan bütün düzen partileri, önce bir misyon partisi olarak kendi varlık nedenlerini tanımlıyorlar. Her biri kendi başına var olabilmek için farklı misyonlar yüklenmeye çalışıyor ve aynı anlama gelmek üzere, farklı bir geçerli misyon yüklendikleri ölçüde varolabiliyorlar. Bu nedenledir ki, sömürge tipi siyasal sistemin tıkandığı her konjonktürde, bunların misyonu kolaylıkla tek-elde toparlanabiliyor, bir askeri cunta ya da bir fiili diktatör siyasi partilerin işlevlerini yerine getirmeye soyunabiliyor. Olağan koşullarda partilerin sistem bakımından önemli işlevi, elbette, toplumsal muhalefetin tepkilerini sistem içine taşıyan araçlar olmaları ve bu şekilde etkisizleştirilmelerini, ehlileştirilmelerini sağlamaları... Toplumsal muhalefetin bu yöntemle etkisizleştirilmesi olanağı ortadan kalkınca ya da şimdi olduğu gibi bu muhalefet ciddi bir tehdit oluşturmadığı halde, partilere ilaveten, kararname uygulamalarıyla sivil diktatörlük yöntemleriyle sistemin önündeki tıkanıklıkların açılmasına ihtiyaç duyulduğunda, siyasi çözümlerin (misyonların) tek-elde toparlanması yine kendini dayatabiliyor.

Sistemdeki kilitlenme, aynı zamanda böyle bir dayatmanın ürünü olarak da değerlendirilebilir.

ABD Mesut Yılmaz'ın denenmesinde yarar görüyor. ABD'nin gönlünde yatan, elbette, tek başına ANAP'ı arkasına almış tek başına Özal. Ya bu olmazsa? Özal yine işbaşında kalsın yeter ki. ANAP-DYP vb. kombinezonlar da mümkün. ANAP ve DYP'nin birleşmesi bilindiği gibi öteden beri isteniyor. 1990 Haziran'ında, TÜSİAD Başkanı Cem Boyner de bu iki partinin birleşmesini buyurmuştu. Bu denli istenilen bir olayın erken seçim sandığından çıkması ve hiç olmazsa ANAP-DYP koalisyonu şeklinde tecelli etmesi bekleniyor. ABD'nin bu beklentiyi de dikkate aldırması zor olmayacak... ABD'nin bu konuda "Her şey Demirel'in Özal'ı Cumhurbaşkanı olarak kabul etmesine bağlı" dediği söyleniyor.

Erken seçim ve koalisyon anahtar olabilecek mi?

26 Mart 1989 yerel seçimlerinden bu yana, siyasal gündemde erken seçim var. Parlamento dışı solcularımızın, toplumsal muhalefet adına işçilerden "genel grev" yapmalarını talep etmeleri gibi, parlamenter muhalefetin iktidardan sürekli talebi de "erken seçim"... Ama "talep etmek" yetmiyor. İşçiler, önlerine sürülen talebi, şimdilik pek k'ale alamıyor, genel grev yapamıyor. Çünkü genel grev, işçilerden talep edilen değil işçilerin genel talebi olduğu zaman yapılabiliyor. Siyasi iktidar da parlamentodaki muhalefetinin talebini şimdiye dek pek k'ale almaz görünüyordu. Seçimin erkene alınmasının iktidar talep ettiği zaman mümkün olduğunu ileri sürüyordu. Ama elbet bir gün genel grev de olacak, günü gelince seçim de. Er ya da geç..

Hükümetin programında erken seçimden söz edilmiyor. Ama herkes biliyor ki, Kasım ile Haziran arasında erkene alınmış bir seçim var. Mesut Yılmaz, görevi devralınca diyeceğini demişti: Hele bir buçuk ay geçsin, parlamentonun tatil dönemi sırasında ortalık bir durulsun;sonra, elli beş gün içinde seçime gitmek mümkün...



Üstelik bu yeni hükümet, vaktinde de yapılsa, bir seçim hükümeti. İcraatı da öyle olacak. Seçimin öne alınmasının önemi, gerilime işaret etmesidir. Erken seçim, olağanüstü seçimdir ve olağanüstü-gergin bir atmosferde yapılır. Özellikle, sonucunun bir koalisyon olacağı şimdiden bilinen bir seçimin olağanüstü çekişmeli ve çatışmalı bir zemin üzerinde gerçekleşeceği açıktır.

Siyasi temsilde "de jure" koalisyona mecburiyet ile "de facto" tek adam-tek parti zorunluluğu sistemin özelliği haline gelmiştir.

Bu özellik, kapitalist gelişmenin olgunlaşmaya yöneldiği 1970'li yıllara yaklaşırken kendini yeniden üretmiştir. Tarihsel olarak çelişkili-zoraki bir ittifak olarak yapılanan hakim sınıflar ittifakında, bu yıllarda prekapitalist unsurların paylarındaki erime ve siyasi temsil güçlerinde azalmayla birlikte önemli bir çatlama meydana gelmiştir. MNP ile başlayan, Demokratik Parti ile genişleyen çatlak, sistemin tıkanmasındaki başlıca nedenlerden birisin oluşturmuştu. Peşinden 12 Mart oldu. Ve bir daha koalisyonsuz dönem yaşanmadı. CHP-MSP koalisyonu, MC' ler, CHP'nin bağımsızlarla koalisyonu, derken 12 Eylül, sonrasında bir dönem ANAP-Konsey koalisyonu ve bugüne dek gelen ANAP içi koalisyon. Bu koalisyonlar, çoğu kez, bir denge faktörü ile yaratıldı. "MC ruhu", cunta, ve Özal... Şimdi, ufukta ANAP'lı, DYP'li, SHP'li koalisyonlar zuhur ediyor.

İskenderin kılıcı

Üsttekiler kendi aralarında, kendi sistemlerinin bekası için tepişirlerken alttakilerin canı çıkıyor elbette. Resmen açlık var! SSK istatistiklerine göre, 1990 yılında, 43'ü erkek 21'i kadın olmak üzere 64 sigortalı işçi vitaminsizlik ve diğer beslenme yetersizliklerinden dolayı ölmüş. Bunlar yalnızca SSK'ya bağlı olanlar ve yalnızca istatistiklere geçebilenler... Sigortasız işçilerin ekonomik durumu ve dolayısıyla beslenme sorunlarının sigortalı işçilerden daha büyük olduğunu ifade eden uzmanlar, açlıktan ölen işçi sayısının çok fazla olması gerektiğini belirtiyorlarmış. (Güneş, 13 Haziran)

KTÜ Halk Sağlığı Anabilim Dalı tarafından yapılan araştırmada ise, işçilerin yüzde 16'sının çok yetersiz, yüzde 63'ünün yetersiz, yüzde 20'sinin de orta derecede beslenebildiği belirlenmiş. Böylece, her yüz işçiden ancak birinin beslenebildiği ortaya çıkmış. Yetersiz beslenmede en önemli etkenin düşük ücret olduğuna dikkat çekilmiş. (Güneş, 27 Haziran)

Bir milyon işçi işte bunun için sokakta. Ama sadece sigortalı, sigortasız işçiler aç değil ki. Gelir dağılımı tablolarındaki uçurum açlığın derinliklerini gösteriyor. Sadece işçiler aç değil ama aç olduklarını sokaklarda haykıran şimdi asıl onlar. Bir de özellikle özgürlüğe açlıklarını haykıran Kürtler. Toplumsal muhalefetin diğer kesimleri bunlardan öğreniyor. Bunların mücadelesiyle şevkleniyor. Ama örgütsüzlükleri, kendi başınalıkları nedeniyle bu tepkiler toplumsal muhalefetten ziyade "toplumsal cinnet" olarak sergileniyor. Toplumsal cinnet, aç bireylerin çaresiz şiddetlerinde yankılanıyor. Parası olmayan işçi, simit parası isteyen öz çocuğunu öldürüyor. İntihar ediyor. Sarhoş kocasını öldürüyor. Milyarlarca liralık yolsuzlukları haber olarak okuyor, çılgına dönüyor. Şatafatlı düğünleri seyrediyor, cinnet geçiriyor. Eylem halindeki memurlardan birisi, bağırırken ağlıyor, slogan atamıyor, ağlıyor. Öylesine gergin ki, bayılıp yere yıkılıyor.

Toplumsal muhalefetin tepkisi bireysel düzlemde kaldıkça cinnet ile sınırlı ve bireylerin tepkisinin toplu sonucu yalnızca toplumsal cinnet tanımına giriyor. Oysa kitlelerde öfkeli tepkilerin mayaları gün geçtikçe kabarıyor.

Belirtmiştik. Milyonlarca emekçi, eylemleri ve eylemsizlikleri ile kilitlenmiş olan siyasal sistemin dışındalar. Buna katılım kanalları zaten yok. Bu sisteme sadece tepkilerinin etkisizleştirilmesi, ehlileştirilmesi için davet ediliyorlar. Şimdi milyonlarca işçiyi siyasal sistemin kilitlenmesinden ziyade, toplu sözleşme görüşmelerinin kilitlenmesi ilgilendiriyor. Bu kilitlenme üzerinde başlayan tepkiler giderek siyasal protesto eylemlerine dönüşüyor. Bir yanda depolitizasyon, diğer yanda da bu kendiliğinden siyasal protestolar ile toplumsal muhalefet de kendine özgü kilitlenmesini yaşamıyor mu? İlginç olan işçi muhalefet eylemleri başlayınca, parlamenter muhalefetin "eylemlerine" son vererek kabuğuna çekilmesi. DYP "iktidarı millete şikayet" için başlattığı mitinglerini durdurdu. SHP ise "ilçe kongreleri" gibi çok daha ciddi sorunlarıyla meşgul olmaya başladı.

Yukarıda bir yerlerde, sistemdeki kilitlenme tartışılırken yasalar çıkarılıyor, yasaklar konuyor. Aşağılarda sokaklarda, sistemin dışındakiler, her gün bu yasakları ihlal ediyor, yasaları çiğniyor. Devlet terörü yasası, milyonlarca işçinin izinsiz gösterilerini durduramıyor.

İşçiler kilitleri açmak için anahtar kullanmasını bilmiyorlar. İskender'in kılıcını ellerine alıyorlar. ■

Melih Pekdemir



Kamu sözleşmelerinde Türk-İş çıkmazı

İşçilerin çözümü sokaklarda

Ülfet Taylı

Mesut Yılmaz'ın ANAP Genel Başkanlığı'na seçilmesinin ardından, 600 bin kamu işçisinin öfkesiyle işveren-devlet arasında sıkışmış bir halde "kendisi için" bir çözüm arayan Türk-İş Genel Başkanı Cenevre'den "umudunu" açıkladı: "Mesut Bey benim için kişisel bir umuttur. Yeni hükümete on gün süre tanıyoruz ve işçilere tatmin edici bir ücret vereceklerini umuyoruz. Aksi taktirde greve çıkacağız." Şevket Yılmaz'ın bu sözleri sadece bilinen üslubunun bir tekrarı değil, artık yolun sonuna gelmiş bulunan sendikacılar açısından kısa dönemli bir çıkış arayışının traji-komik bir ifadesi.

Oysa aynı günlerde, gerek sendikalarını zorla ikna edip onlarla, gerekse sendikaları olmaksızın her hafta bir toplu vizite eylemi gerçekleştiren İstanbul'un tersane işçileri, ellerinde "İşçi Mesut'la mesut günlere mi?" yazılarıyla yürüdüler, "Akbulut Gitti Sıra Özal'da" diye bağırdılar. Mesut Yılmaz'ın başbakanlığa doğru adım attığı, erken seçim söylentilerinin başladığı, net 700 bin liralık avansın işçilere "sus payı" yapılmak istendiği hafta, son bir ayda yoğunlaşan işçi eylemlerinin tüm Türkiye çapındaki doruk noktası oldu. Toplu sözleşmelerdeki tıkanıklık sonucunda işçilerin "refleks" bir tavırla başlattıkları eylemler, son hafta başında bölgesel inisiyatifler altında kitleselleşti. Ka-

mu işçileri, başta tersaneler, şehir hatları, tekel, savunma sanayi, petrol işkolu olmak üzere Türkiye'nin dört bir yanındaki kamu işyerlerini kilitlenme noktasına getirdiler. İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa gibi büyük kentlerde yürüyen işçilere Manisa, Muğla, Denizli, Diyarbakır, Batman, Siirt, Uşak, Ordu, Malatya, Balıkesir ve Eskişehir'deki işçiler de eklendi; Gölcük tersanesi işçileri E-5 karayolunu trafiğe kapattılar, Karamürsel'dekiler 8 km.lik bir yürüyüş-mitingi gerçekleştirdiler, tüm hafta boyunca eylem yapan işçi sayısı milyonu aştı.

Türk-İş'in verilen avans üzerine eylemleri durdurma çabası ise ancak merkeze yakın küçük işyerlerinde etkili olabildi. İşçiler ise sokaklarda (polisin "isim vermeyin" ikazlarına karşın) hükümet, Çankaya hedefli sloganların yanısıra bir hedefi daha sloganlaştırdılar: "İşçiler Burada Sendikalar Nerede", "Türk-İş İstifa". İşçi hareketliliğinin lokomotifliğini üstlenen işkolları ve işyerlerinde eylemler sendikaları aşarak gerçekleşti; tersaneler ilk yemek boykotunu yaptıklarında sendikacılar yemekhanedeydiler, enerji işçileri Beyazıt'ta yürürlerken "Genel Merkez İstifa" diye bağırıyorlardı. Sendikacılar eylemlere katıldıklarında ise özellikle büyük kentlerde işçilerle kendi aralarındaki mesafenin canlı bir örneğini sergiliyorlar; yaptıkları konuşmalardan davranış biçimlerine dek işçilerin gerisinde olduklarını kanıtlamak için eyleme katılmış gibi görünüyorlardı. Üstelik bu kez işçiler sendikacıların o çok sevdiği "açız" sloganını bir kenar süsü olarak kullanıyorlardı neredeyse. Şimdi Zonguldak'ta oluşan birikimin ve işçilere karşı girişilen açık saldırganlığın da etkisiyle "Diktatör İstifa", "İşçi Yapar Özal Satar", "Kapandı Bize Kapı Sepetleyin ANAP'ı", "Vatan Millet Dediler Kanımızı Emdiler" sloganları dillerden düşmüyordu. İşçiler halk desteğini yitirmiş, anti-terör yasasıyla iktidarını sürdürmeye çalışanları, devlet aygıtında giderek artan çürümeyi iki yıl öncesine göre daha iyi görüyorlardı. İki yıl önceki eylemlerde tepkileri biçimlendiren "on yıllık mutlak yoksullaşma"nın yanısıra bu kez, işçilere yönelik siyasal-ekonomik saldırılar ve mücadeleyle kazanım elde etme alışkanlığı işçilerin bilinçlerinde ve eylemlerinde belirleyici hale gelmişti. Ve üstelik işçileri artık sakal bırakmanın etkili olacağına ikna etmek mümkün değil; yemek boykotlarının bile işyeri dışına taştığında, çevredeki diğer işyerleriyle birleştiğinde anlam kazandığı açıkça görülüyor. Sendikacıları yolun sonuna getiren, iktidarın saldırılarının şiddeti olduğu kadar aynı zamanda işçilerin yaşadığı bu somut gelişme.

Türk-İş şimdiye kadar "açız" sloganlarına sahip çıkmaya çalışarak, en celallendiği anda ise "Çankaya'nın Şişmanı"nı düzenin kendisinden izole ederek sorunların baş müsebbibi ilan ederek sendikal alandaki varlığını sürdürmeye çalıştı. 89 Mart-Nisan eylemlerinin yaşandığı dönem Türkiye'de siyaset yapan tüm kesimleri etkileyen olguların başında 26 Mart seçimleri geliyordu. Oy oranı yüzde 21'e gerileyen ve üçüncü parti durumuna düşen ANAP iktidarı herkese göre "gidiciydi"; üstelik daha Özal Cumhurbaşkanı olmamış, kararnameler, anti-terör yasaları gündeme gelmemiş, işçi sınıfına yönelik somut saldırılar henüz tüm şiddetiyle başlamamıştı. Yıl sonunda genel kurullarını yaşayacak olan sendikal yönetimler hesaplarını bunun üzerine kurmaya başladılar. Se-

Kamu işçileri sokaktayken, 500'ü aşkın THY ve HAVAŞ çalışanı toplu sözleşmenin ardından işten çıkarıldılar. THY-HAVAŞ'da yaşanan sorunlar toplu sözleşmelerin bağıtlanmasından sonra kamu işyerlerinde de yaşanacak. Sorunların tek çözümü ise sınıf dayanışması ve işyeri örgütlülüklerinin geliştirilmesi.



çimlerden hemen sonra "Özal çekilmelidir" diyen Şevket Yılmaz, Nisan ayı sonunda ülkede "Genel grev nitelikli grevler" yaşanacağını belirtiyordu. Demir-Çelik grevi ertelenen Çelik-İş, Petrol-İş, Yol-İş, Belediye-İş başta olmak üzere kamuda sözleşme aşamasında bulunan sendika yönetimleri işçilerle birlikte eylemlerde boy göstermeye başladılar. Ancak bu durum uzun sürmedi. Koltuklarını biraz da sezgilerinin güçlü olmasına borçlu olan sendika yönetimleri, karşısındaki güçlerin güçsüzlüğü nedeniyle Özal iktidarının öyle "git" demekle gitmeyeceğini gördüler. Yılların deneyimiyle "genç" kuşağa fark atan Şevket Yılmaz, yine yılların deneyimiyle önceden gördü ve iktidarın terörize etmeye çalıştığı 1 Mayıs'tan birkaç gün önce kamu sözleşmelerini bitirdi. Eylemlerin kendiliğindenci karakteri, çok somut bir talep olan "aç kalma-ma" temelinde en geniş biraraya gelişi sağladı ama sürekliliği sağlayamadı. İşçiler daha taleplerini içerip içermediğini bile bilmedikleri toplu sözleşmenin imzalanmasının ardından işyerlerine geri döndüler, eylem süreci o noktada kesildi. Yıl sonunda yaşanan genel kurulları ise bu süreç etkilemekle birlikte belirleyemedi. Çoğu sendikada eski yöneticiler görevlerinde kalırlarken, işçiler toplu sözleşmelerini kendilerinden habersiz imzalayan yöneticilerden çok açık biçimde hesap soramamış oldular. Ancak eylemlerin bugüne yansıyan en önemli kazanımı, 80 sonrası süreçte işçi hareketliliğinin nesnel lokomotifi haline gelen kamu işçilerinin sokağa çıkma geleneği ile enerji, gıda ve tersanelerdeki komiteleşme deneyimleri oldu. Nitekim 91 eylemleri de hemen tüm işkollarında bu temelde gelişti.



Kamu işçileri başta tersaneler, şehir hatları, tekel, savunma sanayi, petrol işkolu olmak üzere tüm Türkiye'deki kamu işyerlerini kilitlenme noktasına getirdiler. Bütün hafta boyunca eylem yapan işçi sayısı milyonu aştı. "Diktatör istifa", "İşçi yapar Özal satar", "Hanedan İstifa"nın yanısıra "Türk-İş istifa" sloganlarıyla tepkilerini dile getirdiler. 89 Mart-Nisan eylemlerinin yaratıcısı kamu işçileri o zaman üstlerine örtülmeye çalışılan sendika inisiyatiflerini de bugün zorlamak gerektiğini yani 89'u aşmak gerektiğini biliyorlar. Bunu ne kadar yapacakları ise var olan örgütlülükleri ölçüsünde ortaya çıkacak.

İşçiler genel kurullarda soramadıkları hesabı bugün sokakta sorma eğilimindeler. Genel merkezlerin eylemleri kırma girişimlerine karşın işçi hareketi bu girişimleri kırabildiği noktada nesnel olarak sendikalardan bağımsız ve mücadelenin nesnel hedeflerini "açız"dan daha yetkin biçimde ifade eden taleplerle kendi eylemlerini gerçekleştiriyor. Tersane işçileri üst komitelerinin kararıyla ücret artışının yanısıra "Anti-Terör Yasası ve grev yasaklarının kaldırılması, özgür toplu sözleşme düzeni ve demokratik Türkiye"yi hedefleyen taleplerle gerçekleştirdiler eylemlerini. Ankara'da Harb-İş Genel Başkanı Kenan Durukan "Başkan





İstifa" sloganları arasında kendi sesini bile güçlükle duyabildi. Aynı gün işçiler Türk-İş Genel merkezi'ni basmaya yöneldiler. Sendikal bürokrasinin duvarları bugün 89'a göre çok daha fazla zorlandı ama henüz parçalanamadı; örneğin Dok Gemi-İş sendikası eylemden bir gün önce tersanede yaptığı bir toplantıyla 1000 kişilik Haliç'in toplu viziteye çıkmasını engelleyebildi.

İşçi hareketindeki bu gelişmeye paralel olarak karşı cephe de silahlarını Zonguldak'tan beri biliyor. Zonguldak'ın tekrarını önleme düşü, iktidar açısından, eylemlerin kitleselliğini boğmak, sözleşmelerin grevli ya da grevsiz bitirilmesinin ardından özelleştirme, kapatma, işten çıkarma çemberini bu kez daha hızlı ve sert biçimde çevirmek anlamına geliyor. TÜSİAD da hafta içinde yayınlanan "Özelleştirmeler" konulu raporunda artık bu konuda ne yapılacaksa biran önce yapılması gerektiğine dikkat çekiyor. Türk-İş şimdiye kadar bazı işkolları için göze alıbilecek bir "grevi" kendisi için tek çare olarak görüyordu, ama nasıl bir grev? Bir işçi bu çareyi şöyle özetliyor: "Önce işçilerin tepkisi nedeniyle zararsız işkollarında grevi başlatıp eylemleri durdurmaya çalışacaklar, sonra grevdeki işçileri saldırılar karşısında Hava-İş örneğindeki gibi yalnız bırakacaklar ve yenilginin sorumluluğunu da işçilerin üzerine atacaklar." Şimdi Mesut Yılmaz hükümetiyle birlikte Türk-İş, esas patronun değişmediğini bile bile kendisi için bir çıkış imkanı doğduğu sanısına kapıldı. Kamu işçilerinin alacağı zam ya da işyerlerinde grev olup olmayacağını yeni hükümetin erken seçim hesaplarıyla Türk-İş Eşgüdüm Komitesindeki sendikacıların bu hesaptan kendileri için ne umdukları belirleyecek. Türk-İş hükümetle al gülüm-ver gülüm birkaç kuruş artış elde edebilirse grevsiz anlaşma sağlanabilecek. Görüşmeleri bundan böyle Cemil Çiçek yerine İmren Aykut'un yürüteceği haberi bile sendikacıları şimdiden oldukça sevindirdi! Bu durumda taktik belli: Yüzdeli zamlarla gerçek ücret gizlenecek ve özellikle ikinci yıl ücretleri düşük tutularak dikkatler ilk anda işçilerin cebine giren üzerine yoğunlaştırıla-

İşçiler Kızılay'da

12 Haziran Çarşamba. Akşam saatleri. Ankara'nın dolayısıyla Kızılay'ın en kalabalık olduğu anlar. Gürültü, artık alışkanlık yaptığından insanları rahatsız etmiyor ve şaşırtıcılığını kaybetmiş. Ve tam Kızılay'ın ortasında hiç de alışılmadık bir gürültü kopuyor. "Çankaya'nın Şişmanı İşçilerin Düşmanı". Ankara bu sloğana da alışık değil. Ama işçiler çoktan alışmış. Öyle sloganlarını atıp kaçışmıyorlar. Harb-İş'in önünde akşam fabrika ve işyeri çıkışı toplanan işçiler, Genel Başkan Kenan Durukan'ın kısa konuşmasını dinledikten sonra Türk-İş Genel Merkezi'nin de bulunduğu Sakarya'ya doğru yürüyüşe geçiyorlar. Polis bir tür gözlemci. Öyle ciddi bir müdahala girişimi yok. İşçiler kah durarak kah yürüyerek ama sürekli slogan atarak, iki koldan Sakarya'ya aktıkları zaman sayıyı az çok çıkarmak mümkün oluyor. Yaklaşık üçbin beşbin kişilik bir topluluk. Neden böyle büyük aralıkla veriyoruz toplam sayıyı? Çünkü Sakarya'ya girdikleri andan itibaren kalabalığın içine işçi olmayanlar da dahil oluyor.

Ve Sakarya. Düz bir hatta aşağı yukarı gidiş ve gelişin en çok elli metre olduğu alan işçilerce kapatılmış durumda. Sloganlar patlıyor. En başta "Çankaya'nın Şişmanı İşçilerin Düşmanı." Düşman tespit edildikten sonra, dönemin sadece işçileri değil, tüm bir toplumsal muhalefeti kapsayan politikaları slogan olarak çınlıyor. "Vur Vur İnlesin Çankaya Dinlesin", "İşçiler Elele Genel Greve". Polis, kalabalığın yanında bir metre kadar mesafede duruyor sürekli. Polisin değil müdahale, en küçük bir güzargah sınırlamasında bulunduğu an yeni bir slogan patlıyor: "Burası İsrail Değil."

Belli ki bu, bahar eylemlilikleriyle başlayan Zonguldak'la yükselen bir sürecin Ankara'da gelip vardığı yer. Bu yerde yüzlerden okunan, sloganlara, eylemlerin biçimine yansıyan hakim psikoloji coşku. Tek kelimeyle coşku. Açıktan birbirleriyle sohbet eder gibi eylem yapıyorlar. İşyerlerindeler sanki.

Dikkati çeken bir başka önemli nokta eylemde kadın katılımının yüksekliği. Yani kalabalıktan yalnızca erkek sesleri duyulmuyor. Bu ses önemli. Seste, sloganda bir kadın-erkek armonisi var. Akşam saatlerinde çay bahçelerinde sohbet etme geleneği olan Sakarya sakinleri -ki ağırlıkla öğrenciler- büyük oranda işçilere katılıyorlar. Katılmayıp seyredenler de bir başka yüksek sesli sloganla çağrılarını alıyorlar: "Halkımız Saflara." Şimdilik saflarda olmayan "halkımız", polisin "dağılın" diyerek üzerlerine yürümesine aldırmama düzeyine gelmiş. Polisin uzaklaştırma çabasına karşı şimdilik pasif de olsa, dağılmama şeklinde bir karşı koyuşu gerçekleştiriyorlar. Dağılmama şeklinde "saflara" katılmış oluyorlar aslında.

Tüm bunlar yarım saati aşkın bir süreyi kapladıktan sonra, polis istediği için ve onun istediği şekilde değil, bir coşku eylemi yaratmayı başarabilmenin güveniyle, kendi eylemlerini kendileri istedikleri sürede bitiren işçiler tek tek değil, topluluklar halinde dağılıyorlar. Bu coşkuyu işyerlerinde devam ettirecekler, anlaşılıyor.

Erdem Gül





İşçiler halk desteğini yitirmiş, anti-terör yasasıyla iktidarını sürdürmeye çalışanları, devlet aygıtında giderek artan çürümeyi iki yıl öncesine göre çok daha iyi görüyorlar. Ekonomik-siyasal saldırılar ve mücadele geleneği işçilerin bilinç ve eylemlerinde belirleyici. Bu belirleyicilik Türk-İş'in işçi düşmanı tavırlarına rağmen bölgesel inisiyatifler yaratarak sokağa taşıyor ve sözleşmelere sokaktan müdahale etmeye girişiyor.

cak. Nitekim önce yüzde 150 zam istediklerini belirten Türk-İş yönetimi, şimdi birinci yılın ilk altı ayında yüzde 80 artı 400 bin, ikinci altı ayda yüzde 50 artı 100 bin, ikinci yıl ilk altı ay yüzde 35, ikinci altı ay ise yüzde 30'a razı olacaklarını belirtmeye başladılar. Geçen dönemde Türk-İş içinde muhalefet oldukları iddiasıyla fiilen olmasa da sözde yönetimi eleştirenler şimdi sessizler. Hatta Türk-İş yönetiminin bekleme tavrına destek veriyorlar. Petrol-İş Genel Sekreteri Hüseyin Aydoğdu "Hükümet kurulmadan, kimin yetkili olduğu ortaya çıkmadan eylem yapmak doğru olmazdı. Üstelik bayram tatili de var. Hükümetin tavrı sonra belli olacak. İşçiye, memura olumlu bir bakışları var gibi görünüyor. İşkolumuzda grev yasağı nedeniyle sözleşme YHK'ya gidecek. Türk-İş Eşgüdüm Kurulu kararlarına göre hareket edeceğiz" diyor.

Hesap açık. Türk-İş Başkanlar Kurulu 1 Temmuz'da bir toplantı yapacak ve yeni hükümete 10 Temmuz'a kadar süre tanıyacak. Bu süre içinde sendika yöneticileri kapalı kapılar ardında gerçekleştirecekleri temaslar sonucunda neyin kendileri için daha hayırlı olacağına karar verecekler. Toplu sözleşme dönemi bitip işçilere karşı saldırılar bir kez daha somutlaştığında ise bahanelerinin hazır olduğunu düşünecekler: "Yasalar izin vermiyor, işçiler toplu sözleşme dönemi dışında eylem yapmıyorlar vs. vs." Ancak sendikacıların unuttukları bir şey var: şimdi birkaç kuruş ücret artışı elde etmekle işçilere karşı koruyabilecekleri sandıkları koltukları, özelleştirmeler kapsamında oluşturulacak bir yeni "çalışma düzeninde", bu kez sermaye-devlet işbirliğiyle, aynen on yıl önce olduğu gibi tepetaklak edilecek.

Şimdi işçileri yeni bir aşama bekliyor: 89'a oranla çok daha nitelikli eylemler gerçekleştiren, üstelik bunu iki yıl öncekinden çok daha hazırlıklı olan devlete ve sendikalara rağmen gerçekleştiren işçiler, toplu sözleşme görüşmelerinde de inisiyatifi ele geçirmenin yöntemlerini bulmak zorundalar. ■

ILO toplantılarının ardından

Türk-İş ILO'da ne yapıyor?

Haldun Özen

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nun Cenevre'de Haziran ayı boyunca süren toplantıları bitti. Bu toplantılara Türk-İş, alışılmışın dışında genişlikte bir kadroyla (29 kişi) katıldı. İşçi eylemlerinin genişlemesi nedeniyle son anda bunlardan birkaç kişi gezilerini iptal etmek zorunda kaldılar. Acaba, Cenevre'ye gidenler işçiler için bu yıl neler yaptılar?

Türkiye, 12 Eylül 1980'den bu yana ILO'da sürekli sorgulanmıştı ve ağır eleştirilere uğramıştı.

14-15 Haziran günleri yapılan Türkiye ile ilgili toplantıların tutanaklarına göre konular özetle şöyle değerlendirildi:

98 sayılı sözleşmeyle ilgili konular

1. Sendikaların toplu sözleşme yetkisi alabilmesi için 2822 sayılı yasada öngörülen yüzde 10 işkolu ve yüzde 50 işyeri barajları sorunu. Uzmanlar Komitesi 2822 sayılı yasadaki bu koşulları serbest pazarlık ilkelerine ve dolayısıyla 98 sayılı ILO sözleşmesine öteden beri aykırı buluyordu.

Hükümet temsilcisi Onur Gökçe ILO Aplikasyon Komitesi'ne hükümetin 1 Haziran 1991 tarihinde TBMM'ne bu sayısal zorunlulukları kaldıran bir yasa tasarısı gönderdiğini söyledi. Fakat bu açıklamanın doğru olmadığı daha sonra anlaşıldı. (Bak. Cumhuriyet, 21.6.1991) Doğal olarak, ILO bu konudaki ilgisini gelecek dönemde de sürdürecek ve Hükümet'in yanlış bilgi verdiğini titizlikle not edecek.

Hükümetçe ILO'ya verilen rapor hakkında sınırlı bir görüş belirtmekle yetinen Türk-İş, Cenevre'deki ILO toplantılarında da çok yetersiz kaldı.

2. Yüksek Hakem Kurulu'na sözleşmeleri bağlama yetkisi veren 2822 sayılı yasa hükmü. Uzmanlar Komitesi, Yüksek Hakem Kurulu'na ancak çok zorunlu hizmetler için ve çok sınırlı olarak başvurulması gerektiğini vurguluyordu. Hükümet ise, bu hükmün toplu sözleşme özgürlüğünü ihlal etmek için kullanılmadığını, ancak çok hassas konularda bu hükme sınırlı olarak başvurulduğunu savunuyordu. Hükümet, eski iddialarını Aplikasyon Komitesi'nde bu yıl da tekrarladı. İşçi temsilcileri ise mecburi tahkimin toplu pazarlık hakkını kısıtladığına dikkat çektiler. Hükümetin uzun süredir bu konuda olumlu önlemler almadığını belirterek konunun özel paragrafta yer almasını istediler.

3. Kamu hizmetlerinde çalışanların sendika kurma ve toplu pazarlık hakları sorunu. Uzmanlar Komitesi, Hükümet'in bu konuda öteden beri öne sürdüğü görüşleri kabul etmediğini belirtiyordu. Komite memur kavramının bir gereği olarak, Devleti yönetme işlemini doğrudan yapmayan görevlilerin 98 sayılı sözleşme kapsamı dışında tutulamayacağını vurguluyordu. Ancak, hükümet, kamu görevinde çalışan memurların ve sözleşmeli personelin tümünün Devleti yönetme statüsünde olduklarını, dolayısıyla 98 sayılı sözleşmeye uygun olarak örgütlenme ve toplu pazarlık haklarının olmadığını savunmaktaydı.

Hükümet temsilcisi, konunun Anayasa Mahkemesi'nde incelendiğini söyleyerek Devlet personel rejimine bağlı olan memurlar arasında Devlet yönetimiyle kimlerin görevli olduğunun belirlenemeyeceğini öne sürdü. İşçi temsilcileri ise doktorlar, hemşireler ve öğretmenler gibi kamu personelinin toplu pazarlık ve sendika kurma haklarının engellendiğini ve bu engellemenin 98 sayılı sözleşmeye aykırı olduğunu ayrıntılı bir biçimde açıkladılar. Türkiye'nin İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'ni de imzaladığını belirten işçi



temsilcileri bu konuda Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvuru hakkı doğduğunu açıkladılar.

Sonuç olarak, kamu personelinin haklarının tanınması gerektiği ortaya konuldu.

4. Terörle Mücadele Yasası ile elkonulmak istenen DİSK malları konusu. Terörle Mücadele Yasası ile elkonulmak istenen DİSK malları konusuna değinen işçi temsilcileri DİSK'in yeniden açılmasının ümit edildiğini belirttiler ve DİSK'in mallarına el konulması girişiminin şikayet konusu yapıldığını belirttiler.

111 sayılı sözleşmeyle ilgili konular

1. 12 Eylül 1980'den sonraki askeri dönemde işten atılan veya başka yere atanan kamu personelinin durumu. ILO Uzmanlar Komitesi, Sıkıyönetim Komutanlarınca görevlerine son verilen kamu görevlilerinin eski görevlerine dönmeleri için Danıştay tarafından verilen kararları memnunlukla karşılamış ve bu kararın, Hükümet tarafından kişilerin yararını gözeterek tam uygulanmasını istemişti. Komite, göreve dönme istekleri kabul edilmeyen 358 kamu görevlisi hakkında ayrıntılı bilgi verilmesi için Hükümet'ten istekte bulunmuştu.

Aplikasyon Komitesi'nde konuşan Hükümet temsilcisi, 1402 sayılı yasayla görevden alınan ya da sürgüne gönderilen kamu personeli sorununun tümüyle çözüldüğünü belirtti. Kamu haklarını kullanmaktan men edilen kamu görevlilerinin ise eski görevine dönmelerinin sözkonusu olmadığını açıkladı. Fakat Terörle Mücadele Yasası ile kaldırılan TCK maddelerine göre kamu haklarını kaybetmiş olanların, oluşan yeni durum nedeniyle görevlerine dönme hakkını yeniden kazandıklarını dolayısıyla göreve dönebileceklerini belirtti. Ayrıca, TBMM İnsan Hakları Komisyonu'na da başvurulabileceğini öne sürdü.

2. 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası'nın değiştirilmesi konusu. Uzmanlar Komitesi, raporunda, 1402 sayılı yasada yapılacak değişikliğin 1989'dan beri hala TBMM'nde bekletildiğine değinerek, bu yasanın Danıştay kararları ve görüşleri doğrultusunda değiştirileceğini ümit ettiğini belirtmekteydi. Devletin güvenliği kavramının siyasal görüş nedeniyle ayırımcılığa yol açmaması gerektiğini hatırlatmaktaydı.

3. Güvenlik Soruşturmaları konusu. Komite raporunda, hükümet tarafından yürürlüğe konulan Güvenlik Soruşturması Yönetmeliği'nin ayrıntılı bir analizini yaparak bu konudaki düşüncelerini dile getirmekteydi. Komite, güvenlik soruşturmasına karşı, yargı yoluna başvurma hakkının tanımlanmadığını not etmişti. Ayrıca, kişinin siyasal görüşlerinden dolayı ayırıma uğramasını engelleyecek açık bir belirleme olmadığına dikkat çekmekteydi.

Aplikasyon Komitesi'nde hükümet temsilcisi bu konuda yetersiz diye nitelenen açıklamalar yaptı. İşçi ve işveren kesimi, güvenlik soruşturması kapsamının çok geniş olduğunu ve bu kapsamın 111 sayılı sözleşmenin 4. maddesine uygun olarak daraltılmasının zorunluğu olduğunu belirttiler. Hakkında güvenlik souşturması yapılan kişinin yapılan soruşturma hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olma hakkı olduğunu belirten konuşmacılar ayrıca soruşturma sonuçlarına itiraz hakkının tanınmasının zorunlu olduğunu da belirttiler. Bu konularda işçi ve işveren kesimlerinin tam bir görüş birliği içinde olmalarına karşın sonuç sadece gelişmelerin resmen ve yazılı olarak bildirilmesi gereğini saptamakla sınırlı kaldı. Türk- İş temsilcilerinin bu toplantıya katılmaması konunun gelişmesini ve ayrıntılı bir eleştiri kararı çıkmasını engelledi. Halbuki memurların tümünün yanısıra, kamu kesiminde çalışan yüzbinlerce işçi de sürekli olarak, işe girişte ve sonra da düzenli olarak güvenlik soruşturmalarından etkileniyordu. Bu yolla kesin bir ayrımcılık yapılıyordu. Türk-İş bu konu ile hiç ilgilenmedi.

Cenevre'deki ILO toplantılarına katılan uluslararası işçi örgütleri ve diğer ülke temsilcileri, Türkiye'deki sendikal hak ihlalleri konusunda Türk-İş'ten daha çok çaba sarfetti.

Kısa Bir Değerlendirme

Türk-İş daha başlangıçta, bu dönem Hükümetçe ILO'ya verilen rapor hakkında sınırlı bir görüş belirtmekle yetinmişti. Doyurucu olmayan bu görüşlere bakarak, Cenevre'de Türk-İş'in yine etkili çalışma yapmayacağı daha baştan düşünülebilirdi. Gerçekten de böyle oldu. Üstelik Türk-iş'in ICFTU'ya yazdığı bir mektupla, kendi ileri görüşlülükten yoksun tutumunun uluslararası işçi örgütleri tarafından da benimsenmesini istediği, Şükran Ketenci'nin Cumhuriyet gazetesindeki belgeli açıklamasıyla ortaya çıktı.

Ne yazık ki Türk-İş, yıllardanberi işçi hakları konusunda ne yurt içinde ne de yurt dışında etkin bir çalışma yapmamaktadır. Ama zevahiri kurtarmak için ya da propaganda amacıyla her gayreti göstermektedir.

Bir başka değerlendirme de DİSK konusunda yapılabilir. DİSK'in konuyu bilen uzmanları vardır. Bu konunun yıl boyunca sürekli değerlendirilmesi ve ILO takvimi gözönünde tutularak Uzmanlar Komisyonu gündemine en uygun biçimde getirilebilmesi olanaklıydı. Bu yeterince yapılamadı.

Diğer bir konu öğretmenlerin sendikalaşması konusunda hazır olan ortama karşın kaçırılan fırsattır. Bu konuda, diğer konularda da olduğu gibi, uluslararası işçi örgütleri ve diğer ülke temsilcileri Türk-İş'ten daha fazla çalıştılar. Ama yalnız bırakıldılar. Bir özel paragraf fırsatı göz göre göre kaçırıldı. Eğitim-İş'in Türk-İş'e sunduğu ayrıntılı rapor yeterince işe yaramadı.

Siyasal ayrımcılığa açıkça yol açan Güvenlik Soruşturması konusunda ise Uzmanlar Komitesi'nin ayrıntılı raporu ve işçi temsilcilerinin öze ilişkin açıklamaları yine Türk-İş tarafından yanıtsız bırakıldı. Bu konu da geliştirilebilir ve milyonlarca kamu çalışanı önündeki anti-demokratik bir engel daha fazla zayıflatılabilirdi. Olamadı.

Yine de 1991 ILO Konferansı, Türkiye'de işçi haklarının gelişmesi bakımından yeni katkılarla geçti. Daha fazla katkı için ise bugünden başlayacak bir yıllık aralıksız bir çalışma yapılması ve gelecek toplantıda aktif bir tutum takınılması zorunlu.

Son günlerde gelişmekte olan işçi eylemlerini ve bu eylemlerin giderek memurların eylemleri ile zenginleşmesini, bu bakımdan yeni bir uyanışın ve Türk-İş başta olmak üzere tüm sendikal örgütleri göreve çağırmanın habercisi olarak görmek yanlış olmayacaktır. Yoksa Türk-İş'in ILO'da ne yaptığını gelecek yıl da sorabiliriz. ■

90 Temmuzu'ndan 91 Temmuzu'na

Temmuz eşiğinde memur sendikaları

Engin Günay

Demokrat'ın Ağustos 1990 tarihli sayısının kapak konusu "Memur Sendikasına Doğru" idi. 90 Temmuzu'nda kitleler halinde sokaklara dökülen kamu çalışanları % 25'lik zamma tepkinin yanısıra sendikal hak taleplerini de ülke gündemine sokmayı başarmışlardı. On yıllık suskunluğu yırtarak muhalif bir güç olarak ortaya çıkan memur hareketine yolu açan hiç kuşkusuz 1989'daki İşçi Baharı'ydı. İşçiler başlangıçta ekonomik taleplerle yola çıktılarsa da, muhalefet yapılabileceğini, muhalefetin sokaklarda, alanlarda yapılabileceğini öğretmişlerdi. 1990 Temmuz'unda memurları kitlesel olarak sokaklara, alanlara taşıyan da öncelikle sefalet ücretleriydi ama, kamu çalışanları örgütlü olunmadan ekonomik, demokratik, siyasal hiçbir hakkın alınamayacağının bilincindeydiler ve başlangıçtan itibaren ücret artışlarını sendikal talepleriyle birleştirdiler. Önlerine grevli, toplu sözleşmeli sendika hedefini koydular.

Mesut Yılmaz hükümetinin vereceği ücret artışlarına karşı, Kamu Çalışanları Sendikaları "Sadaka zamlar değil, toplu sözleşme hakkı istiyoruz" talebini öne çıkarıyorlar

1990 Temmuz'ndan 91 Temmuzu'na kadar geçen bir yıl kamu çalışanlarının örgütlenme, sendikalaşma süreci oldu. 90 Temmuz eylemlerinden yaklaşık bir yıl önce oluşan Kamu Çalışanları Sendikal Haklar Platformu eylemlerde etkin bir rol oynadı. Ancak daha o dönemde kamu çalışanları içinde bir yol ayrımı belirginleşmeye başlamıştı. Önce Eğit-Der içinde kendini gösteren, daha sonra Eğitim-İş'in kuruluş biçimiyle somutlanan anlayiş icazetli bir politikayı benimsiyor, bürokratik kanalların zorlanmasıyla sınırlı bir mücadeleyle yetiniyordu."İcazetsiz Sendika" sloganıyla yola çıkan, ancak kitleleri politikaya katma konusunda ısrarlı olmayıp dar pratikçi bir eylem çizgisini öne çıkaran anlayış da Platform'la yolunu ayırmış oluyordu.

Üçüncü eğilim ise; örgütlenme, mücadele ve eğitim bütünlüğünü birim örgütlenmelerinde, işyeri komitelerinde gerçekleştirmeyi, tabanın söz, yetki ve karar sahibi olma ilkesini benimseyen, kitlelerin bu mekanizmalarla aktif politika üretme ve sendikal mücadeleye katılımını amaçlayan bir sendikal anlayışı benimsedi. Bu yol ayrımları sendikaların kuruluş sürecinde bazı işkollarında iki, bazılarında üç ayrı sendikanın kurulmasıyla sonuçlandı.

Kamu çalışanları sendikaları geçtiğimiz Mart ayında herhangi bir mahkeme kararı olmaksızın Valilik tarafından mühürlendi. Mühürlenmeden sonra işyeri örgütlenmelerini temel alan sendikalar fiili bir sendikacılık anlayışı ile çalışmalarını, örgütlenmelerini sürdürdüler.

Kamu Çalışanları Sendikal Haklar Platformu 10 Haziran 1991'de bu yılki Temmuz zamları ve sendikal haklara ilişkin bir eylem programı belirledi. Platforma katılan Eğit-Sen, Tüm Bel-Sen, Tüm Sağlık-Sen, Tarım-Sen ve Maliye Çalışanları SYK,12 Haziran'da Sultanahmet'te yaklaşık 600 kamu çalışanının katıldığı bir basın açıklamasıyla bu yılki eylemlilikleri başlattılar. Ancak bu yılki eylemlerde geçen Temmuz'daki kitlesellik ve coşkunun yakalanamadığı görülüyor. Kamu çalışanları geçen yıla oranla daha örgütlü olmalarına rağmen bununla ters orantılı olarak, bu yıl kitlesellikte bir gerileme var. Platforma katılan sendikaların üye ve yöneticileriyle yaptığımız görüşmelerde bunun nedenlerini tartıştık.

Nitelik mi, kitlesellik mi?

Henüz sendikalaşma sürecinde olan Maliye Çalışanları SYK'dan İrfan Erdemoğlu ve Selda Aksoy bu yılki eylemleri kendi alanları açısından şöyle değerlendirdiler: "Geçen yılki eylemler yılların birikiminin patlamasıydı. Örgütlü, bilinçli bir eylem değil, kendiliğinden gelişen eylemlerdi. Bu yılki eylemler ise bizim açımızdan birim örgütlenmelerinin alanlara taşınması niteliğinde bir eylemdi. Bunu da düşüş, geriye sayış olarak değil, eylemlerin niteliğinde bir gelişme olarak değerlendirmek gerekir. Geçen sene ön planda olan yüzde 20 zammıydı, sefalet ücretiydi. Bu yılsa, sendikal mücadele ve örgütlülük öne çıktı, zamlar geri planda. Eylemlere gelenler de zammı öne çıkaranlar değil."

Eğit-Sen'den Mesut Akıncı geçen yılki kitleselliğin bu yıl yakalanamamasının nedenlerini iki başlık altında değerlendiriyor: "Birincisi; ülke koşullarının anti-demokratik bir nitelik içermesidir. Giderek sivil faşist bir yönetimin hayat bulmasıdır. Anti-terör yasası Temmuz eylemlerine katılımı olumsuz yönde etkiledi. İkinci boyut ise daha önemli; Eylemlere katılanların çoğu 12 Eylül öncesinde de aktif politikayla uğraşan insanlardı. Bu nitelikli dinamik unsurlar, sendikalaşma ve buna paralel bir kitleselleşmeyi önlerine koyduklarında şunu öğrendiler: Kitleselliği sağlamanın en önemli koşul'u sendikal anlayışımızın yanında örgütlenme anlayışımızın da yaşam bulmasıdır, işyeri komite ve konseyleri anlayışının yaşama geçirilmesidir."

Egit-Sen'li öğretmenlerden Suna Uzuner de "Kamu çalışanları sendikalarının toplumsal muhalefetin bir parçası oldukları gerçeğini kavramaları gerekiyor. Ekonomik sorunları dile getiren bir kitlesellik değil, bugünkü anti- demokratik uygulamaların yokedilmesi için verilecek mücadelenin ekonomik taleplerimizi daha canlı tutacağı" görüşünde.

Niteliğin öne çıktığını, kitleselleşmenin daha uzun bir süreci gerektirdiği görüşüne karşı çıkan Tüm Bel-Sen üyesi ise: "Kitlelerin o günkü tepkilerinde bir azalma yok. Bizim başvurumuza 4-5 bin kişi katıldı. Bu Temmuz geldiğinde, geçen yılki ücret artışlarına karşı yapılan eylemlerde ortaya konan sayı ile, bugün ortaya çıkan sayı beni çok düşündürdü. Ben nitelikli olsun ama az olsun diyemiyorum. Biz en geniş kitleleri eylemlere katmak durumundayız. Nerelerde tıkanıklık olduğunu ortaya koymak, kitleleri tartışmalara katmak durumundayız" diyor.

10 Haziran gecesi saat 21.00'den itibaren gazete haber merkezleri ve STAR-1'in telefonları yoğun olarak çalmaya başladığında, kamu çalışanlarının Temmuz eylemleri için start da verilmiş oluyordu. 12 Haziran'da Kamu Çalışanları Platformu Sultanahmet'te kitlesel bir basın açıklaması ile Temmuz eylemlerine ilişkin kampanyayı başlattı. 17 Haziran'da İstanbul Anakent Belediyesi önünde toplanan Tüm-Bel-Sen Üyeleri Anti-Terör Yasasını protesto ettiler ve toplu sözleşme talebini öne çıkardılar.

Tıkanıklık mı, durağanlık mı?

Eğit-Sen yöneticilerinden Tevfik Atan sendikal politikalarda tıkanıklık olduğu düşüncesine katılmıyor, ancak 12 Eylül'den bu yana yaşanan sürecin yarattığı olumsuzluklar nedeniyle varolan sorunların birdenbire aşılamayacağını söylüyor: "Sınıf ve kitle sendikacılığını savunanlar olarak işyeri örgütlenmeleri konusundaki anlayışlarımızın da farklılıklarına karşın, çok değişik olmadığını gördük, ama bu doğrultudaki çalışmaları yapamadık. Konuşurken söz,yetki, karar diyorduk ama bunların ön çalışması yapılmadığından verimli olunamıyordu. Düşündüklerimizi pratik olarak hayata geçiremedik. Mücadele bireylerin



omuzunda duruyor, kitlelere malolmuş değil henüz. Bireylerin değil, birlikte hareketin öne çıkması durumunda ise bunları aşabiliriz. Ben bir tıkanıklık olduğuna katılmıyorum. Çünkü bu tip örgütlülüklerde bir yerden birşey bekleme eğiliminin ortadan kalkması gerekiyor. Organların çalışmasından, bu çalışmaya kitlelerin katılmasından geçer sorunların aşılması".

Maliye Çalışanları SYK'dan İrfan Erdemoğlu da "Biz örgütlenmemize denk düşen bir sendika yaratmak istiyoruz. Eğitim çalışmalarını sendika kurulmadan başlatmaya çaba gösteriyoruz. Hukuksal olarak kurulmamış olsa da bir çoklarından nitelikli bir sendika olduğunu söylüyoruz. Nitelikle nicelik arasındaki farkı koymaya çalışıık" diyerek kendi açılarından tıkanıklığın sözkonusu olmadığını söylüyor.

Tarım-Sen üyesi Hakan Küçükünal ise tarım işkolunun en geri ve edilgen kesimi oluşturduğunu, bu nedenle sözkonusu sorunların henüz kendilerine denk düşmediğini söyleyerek farklılıklarını şöyle vurguluyor: "Sendikanın kurulması bizim işkolumuzda büyük bir canlanma yarattı. İşkolumuzda çalışanlar sendikalaşabileceğimize inanmıyorlardı, böyle bir gelenek Cumhuriyet tarihi boyunca hiç yaşanmamıştı. Biz sendika kurulmadan önce tüm Türkiye'yi kapsayan bir anket çalışması yaptık, bir tek kişi bile sendikaya karşı değildi. Ama kimse bunun gereklerini yerine getirmeyi göze alamıyordu. Sendikanın kuruluşundan sonra üye kampanyasına yoğun bir katılım var. Ancak katılım eylemlere katılma yönünde değil".

Sendikal politikalarda bir tıkanıklığın, hatta politikasızlığın varolduğunu savunan Tüm Bel-Sen üyesi bu görüşlerini şöyle gerekçelendiriyor: "Sağlıklı politikalar olmaması şu demek: eğitim-örgütlenme- mücadele bütünlüğünün birbirinden kopartılması, sonuçta canlılığın ortadan kalkmasını getiriyor. Platformlarda eylem kararı alınıyor, kitleler bunu tartışmıyor. Kararlar diğer türlü çıkmıyorsa, çabuk çıkması için gerekli kanalları yaratalım. Sendika kurulduktan sonra bir 'genel merkez oluştu' mantığıyla hareket edilmesi dağınıklığa yolaçtı. Hedeflerin belirlenmesi, somut taleplerin, tartışmaların, toplu sözleşme taslak tartışmalarının içine kitleleri katmak zorundayız.İnsanlar ancak emek harcadıkları şeylere sahip çıkarlar".

Nasıl aşılacak?

Durağanlık, tıkanıklık veya politikasızlık, ne şekilde ifade edilirse edilsin, kamu çalışanlarının önlerinde çözmek zorunda oldukları ciddi sorunların varlığı bir gerçek. Farklı biçimlerde ifade etseler de, hepsi şu veya bu ölçüde sorunların varlığını kabul ediyorlar.

Tüm Bel-Sen Başkanı Vicdan Baykara da Belediyelerle toplu sözleşmeye oturmak için hiçbir hukuki engelin olmadığını, taslak çalışmalarının sürdüğünü, en kısa zamanda örgütlü oldukları yerlerde Belediyeleri toplu sözleşme masasına çağıracaklarını söylüyor. Ücretle ilgili maddelerde Ba-



Eğit-Sen'li Öğretmenler 14 Haziran'da Kadıköy Sağlık Merkezi'nde siyah giysileri ile toplu viziteye çıktılar. 17 Haziran'da ise Gaziosmanpaşa, Bakırköy ve Galatasaray'da bankamatiklerden maaşlarını çektikten sonra bordrolarını yaktılar. Bu eylemlerde gözaltına alınan on kişi ertesi gün serbest bırakıldılar. Kamu Çalışanları Platformu Temmuz başında Ankara'ya doğru otobüslerle yola çıkacaklar. Oradan Meclise yürümeyi düşünüyorlar.

kanlığın yetkili olduğunu, bunun için de bir ek protokol yapılabileceğine değinerek "Biz toplu sözleşme ile birlikte yönetimde söz ve karar sahibi olmak, sağlıklı işkoşulları istiyoruz. 657 nolu yasanın tanıdığı işgüvencesini kaldırmak isteyebilirler, işgüvencesinden hiçbir zaman vazgeçmeyeceğiz. Bu nedenle Temmuz'da ön plana çıkarılması gereken Toplu Sözleşmeleri imzalamak olmalı" diyor.

Aynı olanağın Belediye'ye ait sağlık kuruluşlarında da geçerli olup olamayacağını Tüm Sağlık-Sen başkanı Fevzi Gerçek'e sorduk. Fevzi Gerçek,bu konuyu değerlendirdiklerini, eğer böyle bir olanak yakalanabilirse hayata geçirilmesi konusunda karar çıktığını söyledi. Ancak şunları ekledi: "Böyle bir yöntem memur sendikalarının şu anki durumundan dolayı, sadece bir örnek teşkil etsin diye, diğer sözleşmelere yolaçabilir düşüncesiyle denenebilecek birşey. Temel hedefimiz bu değil. Biz yaşayarak öğrendik ki, hak verilmez, direnerek, örgütlenerek söke söke alınır". Fevzi Gerçek de ortak hareketin, ortak mücadelenin, platformların önemine dikkat çekiyor. Hatta Kamu Çalışanları Platformu ile yetinilmemesi, işçi sınıfı ile de birlikte hareket etmenin mekanizmalarının yaratılması gerektiğini söylüyor.

Tüm Bel-Sen üyesi gelinen noktada iktidarın politikaları açısından somut bir tehlikeye dikkat çekiyor: "Kamu çalışanları sendikalarının hukuksallığı açısından da iktidarın sendikacılarla kitleleri karşı karşıya getiren bir politikası var. Sendika yönetimlerinin bu noktada politikasızlığı var. Hükümete kararname yetkisi verildi. Arkasından özelleştirmeler gelecek.Bugün sendikaların görevi bu kararnameleri boşa çıkaran, devletin sendikaları boğma çabalarını boşa çıkaran politikalar geliştirmektir".



Sorunun bu yönü yaşanan gelişmelere işaret ediyor. Son günlerde "yetki kararnamesi çerçevesinde bulunacak bir çözüm"den sözediliyor. ANAP iktidarı birdenbire neden memurları "düşünmeye" başladı? Yetki kararnamesi devlet personel rejiminde radikal değişiklikler yapılmasına olanak sağlıyor. Bu değişikliklerin bir yönü memur aylıklarında önemli iyileştirmeler sağlanması. Mesut Yılmaz hükümetinin uygulayacağı seçim ekonomisi çerçevesinde önceden açıklanan artışların çok üstüne çıkılacağı artık kesinleşmiş durumda.

Devlet personel yasasında yapılacak değişikliklerin ikinci cephesi için de Sabancı ailesinden Güler Sabancı'nın söyledikleri aydınlatıcı olabilir.. "Devlet aşevi olmuş durumda. İhtiyaçtan çok fazla memur var. Bugün memurların aldığı maaş belki az ama memur sayısı çok fazla". Sabancı sanki bir "memur kıyımını" haber veriyor.

Ücretlerde yapılacak iyileştirmelerle halen ekonomik taleplerle seslerini yükseltebilen geniş memur kitlesinde kısmi bir rahatlama ile birlikte sendikal taleplerde bir geri çekilme sözkonusu olabilir. Böyle bir ortamda ILO kararları da gözönüne alındığında, Özal'ın öteden beri söylediği, Anayasa değişikliği ile memurlara "sendika hakkı tanınması", yani aynı anlama gelmek üzere göstermelik devlet sendikaları oluşturma politikaları gündeme gelebilir. Bu durumda Kamu Çalışanları sendikalarının geniş memur kitlesine "Grevli, toplu sözleşmeli sendika hakkı" bilincini verebilecek politikalar üretmeleri ve geniş memur kitlesini bu taleplerle harekete geçirebilmeleri gereği her zamankinden daha fazla önem taşıyor. ■

11 yıl sürgünün ardından

Türkiyem merhaba

Dursun Akçam

Onbir yıllık özlem, hemen her gün dönme umudu. Ömrümün elli yılı bu topraklarda yoğrulmuştu ve ben Anadolu'nun taşından toprağından, emekçi yoksul halkın alın terinden yaratılmıştım. Sonra bir karayel savurmuştu sınırlar ötesine. Toprağından koparılmış bir ağaç gibiydim.

Lufthansa "Esenboğa" üstüne gelende yüreğim daha bir göğsümü dövmeye başladı. Yasaklıydım, uçak kanadı ile üç saat ötedeki bir yerden dönemiyordum ülkeme! Suçum mu? Düşündüğümü söylemek ve yazmak! 12 Eylül darmadağın etmişti ailemizi. Tüm yaşanan acılar, çekilen çileler geride kalacaktı artık. Sekiz yılını Mamak'ta geçiren Cahit'i, on bir yıl sonra ilk kez kucaklayacaktım. Onun peşinde koşturmaktan sağlığını yitiren eşimi, büyük oğlum Alper'i, gelinlerimi, ben yokken doğan şimdi ortaokullu olan torunlarımı, ölümlerini bile göremediğim iki kardeşimin yetim çocuklarını doya doya öpecektim. Aradan geçen karanlık yıllarda sıcak bağlarını koparmayan yiğit dostlarım, arkadaşlarım da vardı. Yalnız kalan bir ananın -karımın- en zor, en belalı günlerinde onun sesi soluğu olan Mustafa Ekmekçi'yi, başında esen onca karayellere inat yerinde yerli kaya gibi soyadına layık, dostluğun eri Muzaffer İlhan Erdost'u mutlaka bulacaktım karşılayanlar arasında. Vefalı dostlarım Vecihi Timuroğlu'nu, Varlık Özmenek'i, Erbil Tuşalp'i, Yılmaz Gümüşbaş'ı da arayacaktı gözlerim, daha başkalarını da..

Yasaklıydım, uçak kanadı ile üç saat ötedeki bir yerden dönemiyordum ülkeme! Suçum mu? Düşündüğümü söylemek ve yazmak!

Uçaktan yere inerken bir "oh!" çektim, Ankara'nın bozkır kokan havasını yudum yudum ciğerlerime doldurdum. Koşarak ulaşmak istiyordum çıkış kapısına. Herhangi bir terslik usumdan geçmiyordu. Sekiz dokuz yıl öncesinden "gıyaben" tutuklamalarım olduğunu duymuştum. Sıkıyönetim kalktıktan sonra sivil mahkemelere devredilen bu davaların ikisinden de beraat etmiştim, tutuklamalar kaldırılmıştı. İki kararın fotokopisini de avukatım İsmet Kemal Karadayı bana göndermişti. Demokrat Gazetesi'nden yargılanan E. Galip Sandalcı, A. Başer Kafaoğlu beraat etmişlerdi. Duruşmalarda bulunamadığım için benim dosyam ayrılmıştı. İki ay öncesinden Mustafa Ekmekçi İçişleri Bakanlığı'nın en yetkililerinden de sözlü güvence almıştı, Türkiye'ye dönüşümde hiç bir problem olmayacaktı. Özel telefonlarını da vermişlerdi, eğer inanmazsam kişisel olarak sorabilirmişim. Ben de telefonları Hamburg Başkonsolosu Ecvet Tezcan'a ilettim. Resmi kanaldan da bu güvence "teyit" edildikten sonra bana bir yıllık pasaport verilmişti. "Mültecilik" haklarımı Alman Hükümetine "iade" ederek ay-yıldızlı pasaportla "meşru" yoldan ülkeme dönüyordum.

Usul böyledir

Pasaport kontrol kuyruğuna girerken iki sivil kişi karşıladı beni, "Siz şuradan buyrun" diyerek ayrı bir kapıdan aldılar. Bu denli üst düzey ilişkilerden ve onbir yıllık ayrılıktan sonra bana özel bir ilgi gösteriliyordu herhalde! Eşim, oğullarım, başta Ekmekçi, M.Erdost, Vecihi Timuroğlu, Akın Birdal, Avukat Veli Devecioğlu, Helmut Oberdiek (Uluslararası Af Örgütü eski Türkiye Bölümü Sekreteri), Milletvekillerinden Hüsnü Okçuoğlu, Zekai Önal, Kamil Ateşoğulları karşıladılar dışardakilere yasak bir yerde. Bu da özel bir ilgi olmalıydı.! Ancak dudaklarında suskunluk, bakışlarında bir donukluk vardı! Ekmekçi kulağıma eğildi,

"Hakkında beş tahdit-tutuklama var, Emniyete götürülecek-sin. Merak etme uzun kalmazsın" dedi. Meğer bu tahdit dokuzmuş. Korkutmamak için indirimli söylemiş sevgili Ekmekçi.

Bundan sonra filmin bir başka sahnesi başladı. Bir üst katta sayım-döküm yapıldı, tutanak düzenlendi. Sivil iki görevlinin arasında bindirildim bir arabaya. Emniyet Sarayı'na herhalde? Tek endişem, işkence yapacaklar mıydı? Sağımda oturan polis bana hiç de yabancı gelmiyordu. 12 Martlı yılları, ev arama sahnelerini anımsadım! Taş gibi sessizliği yırtan polisin ilk merhabası: "Oğullarının yaptıklarını tasvip ediyor musun?" Yanıtı tamamlamadan telsizden bir buyruk, "Arka kapıdan!". Ve ardından yanımdaki polis, "Başını aşağı indir, önüne bakma"

"Neden?"

"Usül böyledir!"

Demir kapılar üstüme kapandıktan sonra başımı kaldırabildim. Penceresiz loş bir bodrum, nem kokusu, kir kokusu. Hemen oracıkta küçücük bir odaya alındım. Başladı ikinci sayım:

"Üstünüzde ne varsa çıkarın dökün masanın üstüne. Kemerinizi, ayakkabı bağlarınızı, sigaranızı, çakmağınızı, gözlüğünüzü de lütfen!"

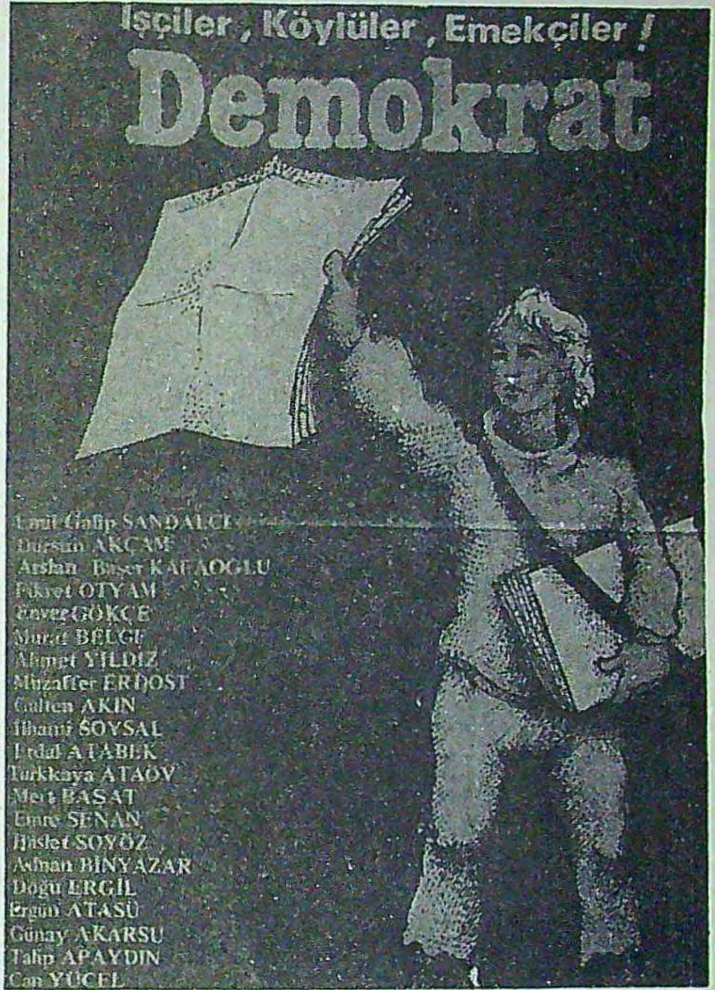
"Gözlüğüm çift numaralı. Ben gözlüksüz hiç göremem!.."

"Usul böyledir!"

"Usül" yerine getirildi, tutanaklar imzalandı. Kör kütük ettiler beni. Görevliler de yaptıkları işten pek hoşnut değillerdi, "Biz emir kuluyuz dayı, kusura bakma" diyorlardı. Emir kulları içtikleri çaydan bana da veriyorlardı. Zincirleme sigaralarıma da göz yumuyorlardı, "Yanımızda içebilirsin!"

Ülkemin onca yıllık hasretini iki üç saat emir kulları arasında giderdim. Elinde telsiz, ayrı bir "kul" indi yanımıza. Hep birlikte ayaklandık. Küçümseyerek baktı bana, şöyle sert bir tonla, "Almanya nasıl?" dedi. Böylesi bir nezaket sözcüğü yadırganmazdı o koşullar altında! Oysa ben Türkiye'yi özlemiştim. Ama bu özlemim düğümlü kalmıştı demirkapılar ardında. Sözlerimi böldü: "Hep edebiyat, edebiyat! Bunları 12 Eylül öncesi düşünseydiniz!" Öfkelendi birden, "Milli Güvenlik Kurulu'na hakaretten açılan davayı bir mahkeme nasıl ortadan kaldırabilir, sanığın ifadesini almadan?" Sonra biraz yumuşadı, "Hakkınızda tahditler, gıyabi tutuklamalar var. Biz her yere acele teleksler çektik. Bu gece burada kalacaksınız. Yarın gideceğiniz yere göndereceğiz!"

Gardiyan yerimi gösterdi, "Burası yurtdışı bölümüdür" dedi. "Kutlu-Sargın" da orada ağırlanmışlardı. Gözlüksüz yanımı yöremi pek göremiyordum. Köstebek gibi sokuldum bir yere. Rutubet ve ağır bir koku. Hava



"Ateş çemberinde hayata geçirilmişti DEMOKRAT. Büyük maddi sıkıntıları da göğüsleyerek, çalışanların özverisi ve olağanüstü dayanışması ile yayınını sürdürüyordu. Anti-faşist demokrasi güçlerinin yeni bir sesiydi." sözleriyle anlatıyor Dursun Akçam 11 yıl önce 12 Eylül diktasının kapattığı, hakkında çok sayıda soruşturma açılan, bedeli 11 yıllık sürgünle ödenen DEMOKRAT'ı...



yok, soğuk ayrıca. Türkiye sıcak olur diye yazlık ince şeyler geçirmiştim sırtıma. Üşüyorum. Karnımı aç. Su yok. Sigara yok. Üstümde kara bir perde. Burnumda pis bir koku. Diri diri mezara girmiş gibiydim. Aldı bir titreme. Uyuyamam, okuyamam, dolaşamam. Nasıl edecektim ben sabahı!

"Usül" gereği tak tak yumrukladım kapıyı birkaç kez, parmaklarım acıdı. Nöbetçi geldi, kendi sigarasından verdi, çakmağı ile yaktı. Sigara bitinceye değin bekledi, gitti. Bu kez de tuvalet ihtiyacı. Yine kapıyı yumrukladım. Böbreklerimin acelesi vardı. Prostat, Dal Grubu ile işbirliğine girmişti. Her on dakikada bir kapıyı yumruklamak ve tuvalet! Parmaklarım kanadı kanayacak. Nöbetçiden utandım, Anadolu'nun ağızsız dilsiz emir kulundan. Ayakta duruyorum olmuyor, oturuyorum olmuyor, battaniyeye sarılıyorum, leş kokusu. Hepsi neyse, havasızlıktan boğulacağım. Başımda yaman bir ağrı, gözlerim yuvasından çıkacak. Sırtımda, belimde sancı. Sağır ve dilsiz duvarlar. Gecenin daha yarısı. Sinirlerim kaskatı. Tekmeledim kapıyı, dakikalarca. Gardiyan geldi, "Git amirlerine haber ver, beni acele hastahaneye.." İki kişi paldır küldür düştüler aşağı. Olanca gücümle ünledim, "Siz beni burada öldüreceksiniz!" Korkmuşlardı. Birkaç dakika içinde bindirildim bir arabaya. Ciğerlerime hava doldu. Ardından da sigara!

Bir yapıdan içeri girdik. Ak gömlekli bir hemşire, gencecik bir asistan. Her taraf pislik içinde, bir sefalet yuvası. Betonlar üstünde ağlayan, kıvranan kadın-erkek perişan yoksullar!.. Ben orasını Dal Grubu'nun reviri sanmıştım. "Hayır!" dedi koruyucum, "Numune Hastane'sinin acil servisi!" Bu acil servisin kendisi muhtaçtı bir başka acil servise!.. Muayene masasını gösterdi asistan, "Uzan" dedi. Masanın üstünde muşambanın yarısı kopuk, yarısı liyme liyme!... "Hayati bir tehlike yok" dediler, ağrı kesici bir iğne yaparak salıverdiler. Saat dört olmuştu. Çıkarıldığım yere döndüm. Sabahın eli kulağındaydı.

İnfaz

Saat sekiz dolayında "emanetler" teslim edildi, postalandım "gideceğim yere". Bir süre sonra Emniyet Sarayı'nı tanıdım. Dördüncü katta görevli bir polis, "Sizin infazınız var" dedi. Şaşırdığımı görende açıklama yapma gereği duydu, "Adliye sarayına gönderilecekler için kullanılır infaz sözü bizde." dedi. "İnfaz"ın gözaltı yerine alındım, Penceresiz karanlık bir beton ardiye. İçerisi insan dolu. Kara kara sinekler gibi deviniyorlar. Hemen herkesin ağzında sigara. Orada sigara içmez de ne halt eder-

12 Eylül darmadağın etmişti ailemizi. Tüm yaşanan acılar, çekilen çileler geride kalacaktı artık. Sekiz yılını Mamak'ta geçiren Cahit'i, onbir yıl sonra ilk kez kucaklayacaktım. Onun peşinden koşturmaktan sağlığını yitiren eşimi, büyük oğlum Alper'i, gelinlerimi, ben yokken doğan torunlarımı, ölümlerini bile göremediğim iki kardeşimin çocuklarını doya doya öpecektim.

sin! Duman, pislik, koku sarmaş dolaş. İki küçük bank konmuş kapkara kirli duvarların bir köşesine. Sıkışarak oturuyorlar; biri kalkıyor, öbürü. Hiçbiri uzun oturamıyor. Volta atıyorlar bir o yana bir bu yana. Sakalları uzamış ince, soluk yüzlü bir genç durmadan adımlanıyor bir köşeden öbürüne. "Yedi gündür buradayım dayı, gece gündüz" dedi. Nasıl da dayanmış şaşırdım! Benim durumumu sordu, "Ohoo" dedi, "Yediyerden cevap gelene kadar sen de en az on beş gün buradasın! Dayanamazsan ölürsün!". Ötekiler de toplandılar başıma, her biri bir yandan sorguladı, "En az iki hafta" diyorlardı. Çoğunluk esrar kaçakçısı, dolandırıcı, borçlu, politik zanlı. 141-142. maddelerden soruşturması vardı Murat Koçak'ın. Bilmem nerenin adliyesinden dosyasının gelmesini bekliyordu birkaç günden beri.

Boğulacak gibi oldum. Dudaklarımda acı kurum, tükrüğüm zehir. Soluğum kesildi kesilecek. Başım dönüyor, düşeceğim. Kapıyı bir gece önceki mimval üzere takırdattım yumruğumla. Görevli polis dışarı aldı, soluklandım. Ayaküstü konuşarak biraz daha uzun kalmamı istediği belliydi. Gözucu ile de bir gören olmasın korkusu içinde sağı solu denetliyordu. Ya içerde kalanlar? Polis omzunu silkeleyerek yanıtlıyor: "Ne yapalım usul böyle!" Kendileri de o usulun koruyucuları, "Ekmek meselesi" Yine dayanamadı, kapıyı araladı içeriye seslendi: "Tuvalete gitmek isteyen yok mu?" Önce kuşkuyla karşıladılar, sonra teker teker yollandılar tuvalete! Yüz göz kapkara, saç baş darmadağın. İçerden boğum boğum duman boşanıyordu.

İşkence yalnız maddi darbeler miydi? "Usul"ün kendisi işkenceydi! Polisler de bu usulü, usulüne uygun icra eden emir kulları! Köpekleri böyle yerlere koysalar ve aynı işlemi yapsalardı, Avrupa ülkelerinde kamuoyu ayaklanırdı. Hayvanları koruma dernekleri mahkemelerde sorumlular aleyhine dava açarlardı. Çağlar öncesinin kölelerinden daha da aşağılanıyorlardı "sevgili vatandaşlar"! Ama bizde demokrasi vardı, insan hakları vardı, işkence yoktu! Tersini söyleyenlerse birlik ve beraberliğimizi bozan hainlerdi!

Ben çıktım ama...

Savcıya çıkıp tekrar emniyete döndükten sonra benim dokuz tutuklama-tahditin hikmeti sırrı anlaşıldı. Sıkıyönetim döneminde hakkımda açılan üç dava çeşitli sıkıyönetim mahkemelerini dolaşmış, her gittiği yerde bir yakalama emri yazılmış emniyet müdürlüklerine. Bu davalar dönmüş dolaşmış sivil mahkemelere geçmiş. Mahkemelerden birisi zaman aşımı, öbürü delil yetersizliği nedeniyle beraat kararı vermiş, gıyabi tutuklamaları da kaldırmışlardı. Birisi de 141-142. maddelerin kaldırılması ile kendiliğinden düşmüştü. Ancak sonuçlar emniyet müdürlüğüne yazılmadığından bizim dokuz tahdit ve tutuklama sürüyordu. İstenilen yanıtlar bir hafta mı, bir ay mı sürer bilinmezdi. Bürokrasinin kokuşmuşluğunu gösteren ve insana saygısızlığını belgeleyen bundan daha güzel örnek mi olurdu?

İkinci gece özel nedenlerden dolayı alttaki zindana tıkılmadım. Nöbetçi polisin yanında kaldım. Evden yemek, battaniye vs. getirilmesine izin verildi. Bu bölümde polislerin hemen hepsi uygarca davranış içindeydiler! Avukatımın (Şanal Saruhan), oğullarımın, dostlarımın özel çabalarıyla teleksle, faksla yanıtlar geldi kısa süre içinde.

Ben kurtuldum ama ya ötekiler, on günden beri o zindanda çile dolduran genç ve onun gibiler ne olacaktı?

Çağ atlayan hükümeti demokrasiyeye ithaf olunur! ■

Not: Amasya Cezaevinden bana telgraf çekerek "hoşgeldin" diyen Engin Höke ve arkadaşlarına çok teşekkür ediyor, onları sevgiyle kucaklıyorum.

Sahi bu kez suçlu kim?

Basınımızın kısa tarihinde son sayfa

Tansel Emanet - Nadire Mater

Son 10 yılda Türkiye'de yaşanan herşey basına da aynen yansıdı. 12 Eylül öncesinde (her ne kadar Günaydın bunların dışında kaldıysa da) gazeteciler, haklarını Türkiye Gazeteciler Sendikası kanalıyla (gazeteci mesai yapar parasını almaz, gazeteci yemez, içer, uyumaz'a karşı) yavaşça almaya başlamışlardı ki Onlar geldiler. Yüksek Hakem Kurulu geldi, haklar hemen ve hızla geri alındı. Hakların yerini gazete sahiplerinin korkuları (ki sonraları bazıları gazetelerinden vazgeçtiler ve yerlerini tüccar patronlar aldı) genel yayın yönetmenlerinin, sorumlu yazıişleri müdürlerinin korkuları ve gazetecilerin korkuları aldı. Çalan telefonla dahi iliklenen ceketler, sansür ötesi otosansüre rağmen kapatılan (süreli, süresiz ve sonsuza dek) gazeteler... Bu furyadan payını alanların çoğu sonradan direnmekle övündüler (oysa hemen herşey "gözden kaçanlar" yüzünden başlarına gelmişti).

Yönetimlerin başlarına bunlar gelirken, bazı büyük gazetelerde çalışan gazeteci arkadaşlarımız, binaların içlerinden alınıp alınıp götürüldüler, peşlerine arkadaşları hariç yönetimlerden kimse düşmedi. Kimsesizdiler. (Devrimci basının başına gelmiş, gelen ve daha da gelecek olanlar zaten normal bulundu). 12 Eylül'ün kapattığı Demokrat, Aydınlık ve Hergün gazeteleriyle ilgilenen olmadı.

Cumhuriyet'te işlerine son verilen 42 kişiden biri de TGS İstanbul Şube Başkanı Yavuz Şimşek'ti. Basın çalışanlarından bir grup işten çıkarmaları Cumhuriyet önünde bir gösteriyle protesto ettiler



Yıllar böyle geçerken, gazeteciler harçlıklarla yaşar oldular. Yüksek devlet erkanı ile görüşmeye giderken ödünç elbiseler edindiler, "5 gazete dışında bize hayat yok" deyip atılmaktan hep çok korktular (oysa daha öncekileri Babıali'de insanlar fikir ayrılıkları yüzünden işlerinden atılırmış ve bu bir şerefmiş, anlatırlar, biz pek yaşamadık) birbirlerinin imzalarını kıskanıp bir kez bile birlik olamadılar. Ve ardından gelen tensikatlar sonrasında hep çok şaşırdılar.

Yönetici takımı pek nankördü!...

Gazetelerinde kalmayı başaranlar gidenlerin ardından ağlasalar da içten içe sevinerek yaşadılar... Ve her değişikliğe hemen adapte oldular. Meşakkatli işlerini sürdürüp her gece yitenlere içtiler...

Bir sabah Hasan Cemal'in sesinden ya da "Allah korusun Cumhuriyet'e birşey olursa"

Cumhuriyet'in bir aileymişcesine yaşayan çalışanlarının, yönetime (her

ne kadar yönetim yönetimdirse de) sempatiyi aşan, sevgiyle yaklaşımları 1990 toplu sözleşmeleri sırasındaki tehditlerle sarsılıp örselendi. 4 aya yakın bir süreyi kapsayan, hatta greve dahi uzandığı sanılan görüşmeler sona erdiğinde çalışanlar her bakımdan rahat bir nefes almıştı ki, tensikat söylentileri aldı yürüdü... Cumhuriyet'te huzursuzluk başladığında, Milliyet'te kollar sıvanmış ve operasyon başlamıştı. Körfez Krizi nedeniyle ilan krizine giren gazete yönetimlerinin ilk harcadıkları yine gazete çalışanları oldu. Cumhuriyet bir süre 'bekle ve gör' politikası uyguladı. Emekliliği gelen yılların emekçilerini zorunlu emekli ettiler (ilk küçük deneme operasyonu) sonra birgün sabah 10.30 toplantısına girenler Genel Yayın Yönetmeni Hasan Cemal'in konuşması ile tensikatın başladığını öğrendiler. Toplantıda olanlardan biri de İşçi-Sendika servisinden, TGS İstanbul Şube Başkanı Yavuz Şimşek idi. Bilahere işine son verildiğini öğrendi.

Operasyon sırasında atılanların sayısı 42'yi buldu. Piyango bazılarına sendika tutkuları, bazılarına ise her nedense vurmuştu.

Osman Ulagay tepkisini "Yöneticiler ve Kedi" konulu yazısı ile gösterirken Ankara Bürosu Hasan Cemal'e bir kedi yolladı ve diğer bazı yazarlar yine hükümete bindirmeyi yeğlediler. Suç ve suçlu "Körfez krizi ve koşulları

Basın bu mu?

Günaydın gazetesinin Ankara Büro Şefi, muhabiri yanına çağırıyor. Habere gönderecek. "Mamak Belediyesi işçileri toplu sözleşme farklarını alamadıklarından eyleme başlamışlar. Veznenin önünde kuyruğa girmişler. Gidip izle." Muhabir gülüyor. Şefin alışık olduğu bir davranış değil bu. "Biz aylardır bırakın farkları, maaşımızı alamıyoruz. Bu halde ben utanmadan nasıl gider onların fotoğraflarını çekip, haberlerini yazarım." İkisi birden acı acı birbirlerine bakıyorlar.

Aynı günlerde Asil Nadir'in gazeteleri Güneş, Günaydın ve Tan'ın Ankara, İstanbul, İzmir başta olmak üzere çalışanlarının büyük bölümü ilk vezne eylemlerini gerçekleştiriyorlar. Şefiyle konuşmasından bir gün önce vezne eylemi yapan muhabir, gülmesindeki asıl ince noktayı şöyle vurguluyor:"Mamak Belediyesi işçilerinin gelip bizim fotoğraflarımızı çekmesinin daha anlamlı olacağını düşündüm. Fotoğrafı çekilecek biri varsa, önce bizleriz."

Basının fotoğrafı. Son birkaç aydır basın, manşet yaptığı konulardan daha öncelikli bir gündem haline geldi. Maaşların ödenmemesi ile başlayan süreç, noter aracılığıyla gönderilen işten atılma belgeleriyle sürdü. Bu arada Türk basınının 12 Eylül sonrası durumu, basında işveren-çalışan ilişkileri ve basın emekçisi kavramları da daha bir açıktan ve yeniden tartışılır oldu. Çünkü daha önce yaşanmamış olaylardı bunlar. Bir süre vezne önünde bekleme eylemi öğrenildi. Bu sırada Londra'dan gönderilen "özverilerinizle ne kadar övünürseniz azdır. Fedakarlıklarınız tarihe geçecek" telgrafları birbirini izledi. Sonra bir günlük iş bırakmalar başladı. En ilginç olay da Ankara'da yaşandı. Sabah işe gelenler, gazetenin kapısında idare müdürü tarafından imzalanmış bir duyuru ile karşılaştılar. "Gazete kapatılmıştır." Bu, gazetenin yayın yaşamına son vermesi değil, düpedüz maaşlarını almak için eylem yapan gazetecileri, büroya almamak için yapılmış bir girişimdi.

Artık kol kırılmıştı ve üstelik yen içinde kalmıyordu. Güneş'te yen tamamen yırtıldı. Maaşlarını almak için 19 gündür vezne önünde bekleyen Güneş çalışanlarının işten atıldıkları bildirildi. Ankara Büro'dan temsilci ile birlikte 64 kişi, İzmir Büronun tamamı temsilci ile 52 kişi. İşten çıkartılan bu insanların gazeteden alacakları yüzlerce milyarı buluyor. Nisan-Mayıs-Haziran maaşları, Kasım 90, Ocak 91-Nisan 91 ikramiyeleri ve Kasım-Aralık-Ocak aylarına ilişkin toplu sözleşme farkları. Herbirinin alacağı en az 10 milyon, en çok 50 milyon civarında. Güneş İzmir ve Ankara Bürolarından işlerine son verilen basın emekçileri Asil Nadir'e çektikleri telgrafta bir noktanın altını özellikle çiziyorlar. "Bu mücadele, bugün artık işten atılmamızdan sonra, sadece birikmiş haklarımızı almak mücadelesi olmaktan çıkmış, haklarını arayan tüm çalışanlara, basın emekçilerine ilerde örnek teşkil edecek bir dava, bir onur ve hukuk savaşı haline dönmüştür."

Güneş'te yaşananlar, Asil Nadir'in ekonomik macerası ile doğrudan bağlantılı şüphesiz. Asil Nadir'in düşüşüyle gazetelerinnin düşüşü aynı tarihi gösteriyor. Ama basındaki asıl kriz, Asil Nadir'le sınırlı değil. Benzer gelişmeler öteki gazetelerde de alttan alta yaşanıyor. Cumhuriyet'te ayyuka çıktı bile.

İyi ama şimdi ne olacak? İmren Aykut, basından sorumlu bakan oldu. Basını İmren Aykut mu kurtaracak? Bu ülkede 12 Eylül'den beri yaşananlara herkes boyun eğdi, göz yumdu da bir tek basın mı karşı çıktı? Direndi, çırpındı da gücü mü yetmedi? Onun için mi basın yokediliyor? Bu sorulara "evet" yanıtı vermek mümkün olmadığından, bir tek şey söyleyebiliyoruz. Hiç bir şey eskisi gibi olmayacak. Çalışanları tasfiye ederek kendini kurtaracağını düşünen basın, 600 binleri bulan tiraj kaybı ile kendisi tasfiye oluyor. "Basıncı"ların haberi ola. Gazeteci Deniz Teztel 13 gündür gözaltında, basın nerede?

Erdem Gül

ağırlaştıran hükümetti" ve ünlü bir köşe yazarının deyişiyle "Allah korusun Cumhuriyet'e birşey olursa dışardaki işçi sınıfını kim koruyacak"tı?

İşten çıkarmalara tepkiler Ulagay'la sınırlı kalmadı. 30-40 kişiyle yapılan eylemlere destek veren Ekonomi Servisi Şefi Cengiz Turhan'ın önce şefliği sonra sayfaları elinden alındı. Çatlak ses istemiyorlardı. Cengiz istifa etti ve istifalar biribirini izledi, yine ekonomi servisinden Ayşen Gür, Tayfun Devecioğlu, Dış Haberler Servisi'nden Sinan Gökçen, Kültür ve Sanat Servisi'nden Anna Turay, Lale Filoğlu ve TV Servisi Şefi Uygar Eremektar değişik nedenlerle gazeteden ayrıldılar. İstifaları yemekli görüşmeler izledi. Geri dönen olmadı. Çalışanların tümüne yapılanlar tek tek bireylerin tepkisiyle sınırlı kaldı. Olan biten Milliyet, Güneş, Cumhuriyet ve en son Nokta'nın kapak yazısında zararsızca yer aldı (Yönetici dayanışması: Bugün ona yarın bana!).

Cumhuriyet'te işten çıkarılanlardan Ergin Saymaz, Nizamettin Özben ve Şerif Yacan gazete binası önünde açlık grevi yaptılar. Grevciler, gazetenin kapısına "Sendikasız Cumhuriyet isteyen, toplu iş sözleşmesini yok sayan Cumhuriyet yönetimini protesto için açlık grevi" yazılı bir karton astılar. Sayman, Özben ve Yacan Cumhuriyet işvereninin kendilerini sendikasızlaştırma operasyonunun bir parçası olarak işten attığını, üstelik tazminatlarını toplu sözleşmeye aykırı bir biçimde ödemeye çalıştığını belirttiler.

Asil Nadir üçlemesinde durum

Diğerlerinin çalışanlarına karşı güç kazanmaları anlı şanlı Türk işadamı Asil Nadir'in düşüşüyle başladı. Nadir'in sahip olduğu Gelişim, Günaydın ve Güneş üçlüsünün son ikisinde çalışanlar 7 ay süreyle maaşlarını alamadı. Borçla yaşamaya dayanamayanlar istifa ederken Güneş'te bir grup genç gazeteci Asil Nadir'in onayıyla yönetime el koydu. (Ve onlar da işe adam atarak başladılar. Bu arada söylentilere göre Nadir gazetelerini yaşatmak için Polly Peck'teki hisselerini teminat gösterip kredi aramaya girişmiş). Hürriyet, Sabah ve Türkiye gazeteleri çalışanları şimdilik nispeten sakin bir dönem geçirirken Tercüman ve çalışanlarının durumu tek kelimeyle vahim.

İnsanlara "bir yatırım" gibi dahi bakamayan, promosyonsuz satmayı beceremeyen, kendi beceriksizlikleri ve işbilmezlikleri ile yayın organlarının ve insanların kaderleri ile acımasızca oynayan, başaramadıkça asabileşen, diktatörlüğü yöneticilik sanan ve Türkiye son dönem tarihinin şimdi yaşandığınca yaşanmasında sonsuz katkıları olanlar, kimlerse onlar...



Asıl suçlular

Tüm bunların yapılmasına izin veren biz, sessiz çoğunluk...

İmza için uğraşmayı hak peşinde koşmaya yeğleyenler... Hiç yeltenmediği gibi karşı çıkanları da sindirmeye çalışanlar, ya da kolayca vazgeçenler, erken emekli olan Don Kişot'lar, beleş yemek peşinde koşanlar, hem çok güçlü hem çok güçsüz hissedenler... İşkenceye duyarlı, işkence haberine duyarsız olanlar... Salt "ben"in peşinde koşanlar ve işten atılanlar...

Suçlu biziz.

Biz çoğunluğu oluşturduğumuz halde sessiz ve seyirci kalanlarız... Oysa, gazeteleri üretenler de bizleriz. ■

Taşar'ı layık olduğu yere getirelim

"Augias ahırları"nda tepişme

Bülent Somay

Parlamentonun "Burjuvazinin Augias Ahırları" olduğu ifadesi, siyasi literatürümüze yerleşeli epey oldu. Ancak bu ifadeyi genellikle parlamentonun işlevsizliği için bir anıştırma olarak kullandık. Oysa parlamentonun (ve ilintili burjuva resmi siyaset kurumlarının) analojiden de öte, gerçek Augias ahırları olduğuna dair oldukça fazla ipucu var elimizde.

Bu Augias Ahırları nedir? Herakles, diğer adıyla Herkül, Zeus tarafında oniki iş tamamlamakla görevlendirilir. Hades'in kapısında bekleyen Kerberus adlı köpeği öldürmek filan gibi pek eğlenceli olmayan işlerdir bunlar. "Augias Ahırlarını Temizlemek" de Herakles'in oniki görevinden biridir. Augias Ahırlarını temizlemek için Herakles'in bulduğu yol, bir nehrin yatağını değiştirmek olur. İşte Burjuva parlamentosunun da yolsuzluktan, rüşvetten, emanete hıyanetten (sonuç olarak temsilcilik bir emanettir ve bu emanete hıyanet etmemiş, kendi çıkarlarını temsil ettiklerinin çıkarlarının önüne geçirmemiş bir parlamento üyesi pek az bulunur) temizlenmesi için, bir nehrin yatağının değişmesi kadar büyük bir dönüşüm gerekir Augias Ahırları benzetmesine göre.

Burjuva parlamentosu Şark'a göç ettiğinde yeni bir özellik kazandı. Batı'daki tartışma ve ikna zinciri yerini zorbalık ve dayağa bıraktı.

Ama burjuva parlamentosunun tek sorunu, temizlenecek tek pisliği yolsuzluk, rüşvet, çıkarcılık, dalkavukluk gibi şeyler değil. Burjuva parlamentosu, anavatanı olan Batı Avrupa'dan Şark'a taşındığında yeni özellikler, yeni pislikler de ediniyor. Bunların birincisi, parlamentoyu oluşturan kişilerin birer halk temsilcisi olarak kendi meşruiyetlerini asla ciddiye almamaları. Bunun kanıtı, örneğin Türkiye'de, iki büyük darbede (1960 ve 1980) parlamento üyelerinin tüfeğin ucunu görünce çil yavrusu gibi dağılmaları; ortanca darbede ise (1971) toplu halde kalıp, tüfeği gösterenlerin isteklerine uymaları. Bunu, örneğin, 1851'de "Küçük" Bonaparte'ın darbesinde temsilcilik sıfatını terketmeyi reddederek tek başına barikatta ölen Fransız milletvekili Baudin ile karşılaştırabilirsiniz. Türkiye'de parlamento tarihinin Baudin'leri yok.

Şark'a göç eden burjuva parlamentosunun kazandığı bir diğer özellik de, burjuva parlamentosunun orijinal durumunda kısmen varolan tartışma/ikna/seçim zincirinin, Şark'a özgü zorbalık/dayak/sinme dizisine yerini bırakmasıdır. Türkiye parlamenter yaşamının tarihi, kabaca Amerikan Güreşinin tarihini andırır. Televizyonlarında Star 1 seyretmek fırsatını bulanlar, Star 1'in zaman zaman yayınladığı Amerikan Güreşi programlarına belki rastlamışlardır. Amerikan Güreşi, danışıklı bir kuralsızlık gösterisidir. Göze parmak sokmak, hayalara tekme atmak, kol kırmak, hatta ring kenarından sopa, sandalye gibi bir silah edinip bunu ringde kullanmak, teorik olarak kurallara aykırı da olsa, hakem tarafından her zaman göz yumulan tasarruflardır. Zaten beheri kemiksiz 120 kilo çeken iki, bazan dört kişinin, kural filan tanımadan kapıştığı bir ringde, hakemin otoritesinin olacağını düşünmek de safdilliktir. Nitekim en kibar takma adları Öküz, Gergedan, Çılgın, Deli, Timsah filan olan bu güreşçilerin kapışmasından çoğu kez hakemler de paylarını alır, dayak yerler. Ancak Amerikan Güreşi gösterildiği kadar da kuralsız değildir. Güreşlerin çoğunluğu danışıklı-

dır. En ağır dayakların çoğu göstermeliktir. Bazı güreşçiler arka arkaya kalleşlik yaparak dört beş maç kazanır kamuoyunun nefretini toplarlar, sonra da menacerleri tarafından yeni yetme ve "dürüst" görünümlü bir güreşçiye yenildirilirler. Amerikan Güreşi bütün kuralsız ve kaba görünümüne rağmen, içinde en ince düşünülmüş kamuoyu tavlama yöntemlerinin izlerini taşır.



Gelelim bizim Ankara'da kurulu Amerikan Güreşi ringimize.Ben kendimi bildim bileli TBMM'den kavga döğüş eksik olmamıştır. Yanlış anlaşılmasın; tabiatım gereği "şiddete karşı" filan değilim. Şiddetin son derece insanca bir şey olduğuna inananlardanım. Ama hangi şiddetin? Çocuğunu döven baba, karısını döven koca, işkenceci polis, silahsız göstericiyi coplayan bütün bir ekip, astını döven çavuş, arkadan vuran cellat, bunların uyguladığı şiddet insanca filan değildir. Hayvanca bile değildir. Dikkat ederseniz bu şiddet türlerinin hepsinde ortak bir nokta var: Şiddete maruz kalan kişinin karşılık vermesi mümkün değil. Baba otoritesi, koca otoritesi, ellerinin bağlı olması, kalabalığa karşı tek başına kalma, üste vurmanın cezası, vs.; değişik nedenlerle de olsa, kurbanın elleri bağlıdır bu şiddet türlerinde. Bu yüzden şiddeti uygulayanın insanlığından sözetmek mümkün değildir. O, karşısındakinin elinin kolunun bağlı olduğunu bilir. Bu bilgiye dayanarak şiddet uygular. Eşitler arasındaki şiddetin bir anlamı vardır. İnsanca duyguları, dilin yetersiz kaldığı yerde vücutla ifade etmektir bu tür şiddet. Bireyle birey arasındadır. Laf dalaşı kadar meşrudur. Kuşkusuz, atom fiziği tartışmaları bilek güreşiyle çözümlenemez. Ama kişiler arasındaki duygulara yönelik anlaşmazlıklar dille olduğu kadar vücutla da ifade edilebilir. Bu tür bir şiddet anlaşılabilir. Ama diğer şiddet!



İlk gençliğimde (1960'ların sonları) TBMM'deki dalaşlara büyük tepki duymuştum. Mecliste zaten oldukça büyük çoğunluğa sahip olan AP grubu, işlerine gelmeyen her konuşmada topluca kürsüye saldırma alışkanlığındaydılar. Hepsinin üstüne tüy diken olay ise Çetin Altan'ın tek başınayken bir AP'li güruhu tarafından dövülmesiydi. (Çetin Altan'ın bugün ne yapmakta olduğu hiç umurumda değil. Benim için Çetin Altan meclisle sürüler halinde yaşayan, sürüler halinde avlanan ve erkekleri kıllı olan o güruha karşı durmuş olan adamdır hala.) AP'lilerin üzerinde durmam, bunların çoğunlukta olmaları hasebiyle hep "döven" taraf olmalarından. Yoksa diğer güzide partilerimizin üyeleri de daha hırlı değillerdi doğrusu. Tabii 1980'ler gelince, yalnızca "dört siyasi eğilimi" değil, Türkiye toplumunda kötü, çirkin ve geri olan herşeyi bünyesinde birleştiren ANAP, AP'nin bu geleneğini aynıyla devraldı. Yeni meclisimizin ilk yıllarında "aman asker bozulur" korkusuyla edepli davranmaya özen gösteren yeni

temsilcilerimiz, askerin zapt-ü rapt altına alınmasıyla birlikte yeniden asıllarına dönerek sürüler halinde avlanmaya başladılar. Ve bu arada, eski MHP'li yeni ANAP'lı bir yıldız doğdu aralarından: Mustafa Taşar.

Taşar arkadan yumruk ve omuz atma konusunda büyük başarı gösterip yüksek puanlar topladı. Yalnızca meclis ringiyle yetinmeyip ANAP kongre ringlerinde de çeşitli birincilikler aldı. Darbelerini vuracağı kritik anları bir taktisyen ustalığıyla seçti. Öyle ki attığı her yumruktan sonra hasmı arkasını dönüp ne olduğunu anlayana ve elini kaldırana kadar araya yaklaşık onbeş kişilik bir ekip girmiş, Taşar ortadan kaybolmuş oluyordu. Taşar'ın son Zeybek zaferi, Mesut Yılmaz'ın ANAP kongresinde Türkiye Başbakanı seçilme zaferine katkıda bulunmuş mudur bilemiyorum. Ama bu büyük başarıdan sonra da, Taşar gibi bir yeteneği hala Devlet Bakanlığı gibi önemsiz bir mevkide harcadığı için Yılmaz'ın vefasızlık ettiğini düşünüyorum. Benim şöyle bir planım var:

Efendim, güreşte Kırkpınar taktikleri çağdışı kaldığından, hakemler taraf tuttuğundan, sahalar çamurlandığından, Naim zevk alemlerine dalıp, değil halter, şeyini, yani kolunu, bile kaldıramaz olduğundan beri, güzide ülkemizin çeşitli spor dallarında oldukça geri kalmış olduğu bilinen bir gerçektir. Öyleyse yapılacak olan, "tesis yok" gibi sudan bahaneler uydurmak yerine, gerçek yetenekleri, yetenekli oldukları dallarda öne sürmektir. Duyuyoruz, bir jübile maçında stad ışıklarını yanık tutmaktan bile aciz olan Şehr-i Stanbul, olimpiyat oyunlarına talipmiş. Öyleyse ilk iş olarak olimpiyat komitesi içinde sıkı bir kulis çalışması yürütmeli, ve Amerikan Güreşinin olimpiyat oyunlarına alınması sağlanmalıdır. Hemen ardından, Mustafa Taşar sıkı bir antrenman döneminden geçirilerek "Mustapha the Hotel Bear" adıyla Amerikan Güreşi alanındaki umudumuz olarak öne sürülmelidir. Bilindiği gibi Amerikan Güreşçisi lakapsız olmaz. Taşar ise kendi lakabını kendisi bulmuştur ve bu lakap da bir Amerikan Güreşçisi için pek uygundur. Taşar'a menacer olarak da şu anda Cumhurbaşkanlığı ile uğraşan, ama o güne kadar işsiz kalacağı kesin olan büyük bir taktisyen tayin edilmelidir. Bu ikilinin bize bir olimpiyat madalyası getireceği kesindir. Bakın bir taşla kaç kuş vuracağız: (1) Bir olimpiyat madalyası kazanacağız; (2) Bu madalyayı Amerikan Güreşi dalında kazanacağımız için Amerika'ya bağlılığımızı bir kez daha kanıtlayacağız ve mesela ek yardım olarak en az oniki adet tek pervaneli Sopwith Camel uçağı alacağız; (3) Taşar antrenmanlarda yorgun düşeceği için birçok milletvekili ve ANAP delegesi arkadan habersiz gelecek ani darbelerden kurtulmuş olacak; (4) Taşar'ın menaceri sonunda kendisine uygun bir iş bulmuş olacak ve aile efradını da bu konuda uzmanlaştıracak, böylece ülkemizde yakın bir süre içinde kadınlararası çamur papatya güreşleri filan düzenlenecek; (5) Taşar'ın menacerinin büyük evladı, televizyonunda Taşar'ın güreşlerini naklen vererek yolunu bulacak.

Madem Olimpiyat Oyunlarını İstanbul'da düzenlemeyi düşünüyoruz, önce Amerikan Güreşinin Olimpiyatlara alınmasını sağlıyalım. Bu dalda iddialı ismimiz, tahmin edileceği üzre "Mustapha the Hotel Bear". Menacer derseniz, O da hazır! Sonra gelsin madalya.

Bu önerilerimin dikkate alınacağı umuduyla.

Bir Not: Tabii benim projemin tek sorunu, Taşar'a antrenman yaptırmanın güçlüğü. Ne de olsa, Amerikan Güreşinde bile, rakipler güreş başlarken yüzyüze dururlar. Taşar böyle bir durumda antrenmana çıkmayı reddedebilir. En azından kendi kilosunda biriyle. Bu yüzden Taşar'a bir kolaylık öneriyorum. Kendisine antrenman verebilirim. Boyum 1.63, kilom 56. Bir tehlike oluşturmuyorum—sayılabilir. Ancak bir şartım var. Antrenmanlarda koruma kullanılmayacak. Silah kullanılmayacak. Ne de olsa benim Taşar gibi silah taşıma ayrıcalığım yok.

Bir İtiraf: Bu yazıyı, ne yazık ki Ortaçağda, Orta Avrupa'da yaşamakta olduğumuz için yazdım. O devirde olsaydık, Taşar'ı düelloya davet ederdim. Arkadan vurma meraklılarına hiç tahammülüm yok. Maalesef bu devirde düello daveti için bu kadar dolaylı bir yol kullanmak gerekiyor. ■

CUMBAŞDER'in yıldızı sönüyor

ANAP'ın gazetecilik örgütü

Elif Taner

Özal Türkiye'nin idaresinde söz sahibi olmaya başladığından bu yana hep kurumlara içeriden sahip olmayı, etkilemeyi amaçladı. Basın bunların en önemlilerinden biriydi. Kamuoyunun etkilenmesinde birinci derecede öneme sahip basının kontrol altına alınması ise yalnızca arada bir kulağına fısıldadığı "şahsa özel" haberlerle "uzman" sıfatı aldırdığı, Cüneyt Arcayürek'in "yağdanlık" adını taktığı bazı köşe yazarlarıyla sağlanamıyordu.

1988 yılında Semra Özal, Başbakan Turgut Özal'ı sürekli izleyen, ama haber amacıyla izlemekle kalmayan, gerektiğinde onun terini silen, gaflarını haberlerine yansıtmayan, siyasi konularda gönüllü danışmanlık yapan ve "büyükleri olduğu için" her fırsatta ellerine sarılıp öpen bazı gazetecileri yanına çağırarak, **"Çocuklar siz niye bir dernek kurmuyorsunuz?"** dediğinde, ANAP'ın gazetecilik örgütünün temelleri atılmış oldu.

CUMBAŞDER'in ilk icraatı Kenan Evren'e onur üyeliği vermek, ikincisi, "ana" diye hitap ettikleri Semra Özal'a dillere destan bir doğum günü partisi düzenlemek oldu.

"Çocuklar", "Ana" diye hitap ettikleri Semra Özal'ın bu önerisini heyecanla karşıladılar. Ama bazı sorunlar vardı. Kendileri de bu fikri uzun süredir taşıyorlardı. Taşıyorlardı da para yoktu. Zaten üç kuruşluk muhabir maaşıyla geçimlerini zor sağlıyorlardı. Dernek kurmak yer isterdi, para isterdi. Semra Hanım çocukları bu konuda da rahatlattı. Bina sorun değildi. Bir gazete çıkarırlar, devlet kuruluşları da buraya reklam verirdi. Hatta Basın Yayın'a da bakan Kaya Toperi'ye söyler onlara yurtdışı burs da verdirtirdi. Sıra formalitelere gelmişti.

O zamanlar Günaydın Gazetesi'nde çalışan, şimdi Ahmet Özal'ın da sahiplerinden biri olduğu Magic Box'un Ankara temsilcisi Orhan Uğuroğlu, o zamanlar Hürriyet gazetesinde çalışan şimdi ise Anadolu Ajansı tarihinde daha önce görülmemiş "danışmanlık" makamı kendisi için icad edilen M. Hulki Cevizoğlu ve o zamanlar Güneş gazetesinde çalışan şimdi ise Meydan'da muhabirlik yapan Sedat Yazıcıoğlu bütün yükü üstlendiler.

Üç ahbap çavuş, bir yönetim kurulu için yasal olarak gerekli sayıyı tutturmak için bir kaç istikbal vaadeden kalem de bulunca derneği kuruverdiler: Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık Muhabirleri Derneği. CUMBAŞDER'in amaçlarından biri de zaman içinde bakanlık muhabirliklerini de bünyesine alarak, spordan sağlığa, dışişlerinden savunmaya (magazin muhabirleri dışında) tüm muhabirleri kapsamaktı. Formaliteleri tamamlayıp resmi ilk ziyaretlerini Başbakanlık konutuna yaparak "değerli büyükleri" Turgut Özal ve kuruluşlarına vesile olan Semra Özal'ın ellerini öptüler.

İlk icraat

Nerede oturacaklardı? İnsanın yüksek yerlerde tanıdığı olunca bunlar sorun değildi. Evet, onlara uygun bir bina vardı. Biraz harap durumdaydı, ama gençlerin çabasıyla kendine gelirdi. Kısa zamanda Ankara Bahçelievlerdeki eski MHP genel merkezinin duvarlarındaki kurşun delikleri sıvandı, savcılarca altüst edilmiş bahçesi düzenlendi, bir düğün evi telaşı başladı. ANAP il teşkilatı ne güne duruyordu. Kimi işadamı perdeleri verdi, kimi koltukları ya da telefonları. Dostlar böyle günde belli oluyordu.

Başlarını sokacak bir delik bulur bulmaz ilk icraatlarına giriştiler. Çıkarmaya başladıkları "Genç Kalemler" isimli gazetede, Turgut ve Semra Özal'ın ulvi kişilikleri ve liderlik vasıfları sıralanıyor, meziyetleri övülüyordu. Muhalefetin yapısından ötürü pek yüz vermediği gazete ANAP'ın bakanları ve Genel Müdürlerin demeçleriyle doluydu. Demeç veremeyenler de tam sayfa reklam

vermişlerdi.

Gazetelerde dışarıdan alınan reklamlar için ajanslara yüzde yirmibeş komisyon veriliyordu. Ama genç kalemlere hiçbir reklam ajansı reklam getirmedi. Onlar ne yaptılarsa kendi emekleri ve alınterleriyle yaptılar. Bu nedenle gazeteci kimlikleriyle gittikleri kuruluşlardan aldıkları reklamların yüzde yirmibeş komisyonunu da emeklerinin karşılığı saymakta bir sakınca görmediler. Haftalık ekonomi gazetesi Barometre'de yer alan bir haber üç kafadarın o zamanın parasıyla 100 milyonu kırıştıkladını yazdı. Tam da bu sıralar CUMBAŞDER ileri gelenleri parasızlıktan yakınarak Maliye Bakanlığının kapısını aşındırıyor, iki milyon değerinde bir bilgisayarın hibe edilmesini istiyorlardı. Ancak muhabirlik maaşıyla yaşamın zorluğunu bilen kafadarlar geçirdikleri deneyimlerle emeklerinin karşılığına sahip çıkmayı öğrenmişlerdi. Para ajansa gitseydi daha mı iyi olacaktı? Hem diğer CUMBAŞDER üyelerinin elini kolunu tutan mı vardı? Onlar da gidip reklam bulsalardı. CUMBAŞDER'in ilk icraatıyla yaşanan bu skandal, daha sonra yaşanacakların yanında masum ve acemiydi.



Orhan Uğuroğlu, çok değil, bundan iki-üç yıl öncesine kadar Günaydın'da ANAP muhabiriydi. Birgün Semra Özal'ın kendisine ve arkadaşlarına "Çocuklar siz niye bir dernek kurmuyorsunuz?" demesiyle birlikte kaderi değişti. Şimdi CUMBAŞDER Başkanlığı görevini yürütüyor. Özallar'la arası gayet iyi. Makam otomobilinin yanısıra bir de siyah Mercedes'i var!

CUMBAŞDER siyasi yaşamın ortasındaki yerini almış, sosyal çalışmalara başlamıştı. Önce kendilerini iyice tanıtmak gerekiyordu. Onlar küçük işlerin adamı değildi. İşe Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e gazetecilik derneği onur üyeliği vererek başladılar.

Artık yol açılmıştı. Sıra üyelerin ihyasına gelmişti. Kooperatif arazisi için Maliye Bakanlığı'na başvuruluyor, araba sahibi olmak için kampanyalar açılıyor, yılbaşlarında cep harçlıkları dağıtılıyordu. Bu arada beş parmağın beşi de bir olmuyordu. CUMBAŞDER'in sıradan üyeleri için Ankara'nın dışındaki kooperatifler yeterli olurken, yönetim kurulu üyesi Yazıcıoğlu'nun alnına Gaziosmanpaşa'da ev sahibi olmak yazılmıştı. Sıradan muhabirler ayaklarını yerden kesmek için ithal Rus arabalarını ekonomik bulurken, genel başkan Uğuroğlu tercihini Alman teknolojisinden yana koyuyor ve makam otomobiline ek olarak siyah bir Mercedes'de karar kılıyordu.

Unutulmaz Doğum Günü

Artık CUMBAŞDER palazlanmış kendini bulmuştu. Herhalde vefa borçlarını ödeyeceklerdi. Fikir anneleri Semra Özal'a CUMBAŞDER lokalinde verdikleri dillere destan doğum günü partisi ertesi gün gazetelere İkinci Hasbahçe olayı olarak yansıdı. İçeride doğum günü pastası yenirken salona yalnızca Semra Özal'ın eşi Cumhurbaşkanı Turgut Özal, bazı bakanlar ve aile yakınları ile birlikte CUMBAŞDER yönetimi alınıyordu. Onlar içeride felekten bir gece çalarken, bazı gazeteciler de, ki bunlar CUMBAŞDER üyeleriydi, eğlenceye katılmak istiyorlardı. Tamam, basın özgürlüğü vardı, ama orası da Dingonun ahırı değildi ki herkes elini sallayarak girsin.

Bu olay bardağı taşıran damla oldu. Kendi üyelerini bile, haber amaçlı olsa bile içeri almayı reddeden CUMBAŞDER yönetimi şimşekleri üzerine çekti. İstifalar başladı. CUMBAŞDER üyesi olmak artık bir iftihar vesilesi değildi. CUMBAŞDER son darbeyi de, kamuoyundaki ANAP gazetecilik örgütü görüntüsünü silmek için merkezlerini ziyarete zar zor razı ettikleri SHP lideri Erdal İnönü'den yediler: "Siz **padişahlık derneği kurmuşsunuz. Türkiye'de başarı sağlamak istiyorsan Padişah'ın istediğini yap, Padişahla ilgili dernek kur. Yani bu havayı vermek çok yanlış. Kusura bakmayın, ben misafir olarak geldim, ama dayanamadım bu tepkiyi gösteriyorum.**"

Tatları tuzları kaçmıştı. İnönü'yü protesto kampanyası açıla.. SHP genel merkezine protesto metni geçen gazeteci sayısı 20'yi bulmadı. Artık şaşaalı devirlerini geride bırakıp seçmen desteğini hızla yitiren ANAP gibi CUMBAŞDER'in yıldızı da sönüyordu. ■

Üniversite pastası için kavga

Böl böl ye!

Ömer Özgüner

Üniversitelerin son ve yoğun günleri yaşanıyor. Öğrenciler anfiler arasında sınav koşuşturmasını yaşıyorlar. Bütün bir yıl dersleri zoraki izleyen öğrenciler için ağırlaşan sınavlar iyice çekilmez oldu. Eğitimin kalitesinin düşmesi, öğretim üyelerinin öğretim üyeliğini ikinci, üçüncü iş olarak yapmaları, bazılarının kariyerlerine uygun nitelikte olmamaları öğrencilerin anfilerden çekilmelerinin nedenleri arasında. Nedenleri arttırmak olası, ancak bu nedenler çözülemeden artarken yeni sürprizler var gündemde.

İktidar eldeki üniversitelerin yetkinleşmesinin ne kadar 'olanaksız' olduğunu görünce, çareyi üniversiteleri bölmekte ve sayısını artırmakta buldu. Her birine eski bir Osmanlı padişahının ya da düşünürünün adı verilince işin manevi yönü de tamamlanmış olacak. Bu mucizeleri gerçekleştirmek için iktidar milletvekillerince meclise sunulan tasarı dokuz büyük üniversitenin bölünmesini, halen 29 olan üniversite sayısının 73'e çıkartılmasını hedefliyor.

Yasa gündeme gelince fakülte yöneticileri, öğretim üyeleri ve öğrenciler tarafından tepkiyle karşılandı. İ.Ü. Rektörü Cem'i Demiroğlu gibi her türlü anti-demokratik uygulamayı destekleyen yöneticiler bölünmeye karşı olduklarını bildirdiler. Yine üniversiteyi bugüne getiren birçok fakülte yöneticisi, dekan ve rektör bölünme konusunda büyük hassasiyet gösterdiler. Hatta YÖK Başkanı, Türkiye'nin en az 80 üniversiteye ihtiyacı olduğunu belirtirken O da bölünmeye karşı olduğunu ekliyordu. Bölünme karşıtı bazı dekanlar "bu tasarı zapt-ı rapt altına alınmış üniversiteleri, kargaşaya götürür" diyerek bize ilişmeyin mesajı verdiler. Üniversite yöneticilerini bu kadar kızdıran gerçek neden üniversitelerin adlarının bölünmesi değil ödeneğin bölünmesi. Ödeneklerin yaklaşık yüzde 75'ini bölünmesi düşünülen üniversiteler alıyor, eğer tasarı kanunlaşırsa pay azalacak. Yıllarca en baskıcı uygulamaların bir parçası olanların, en demokratik taleplere disiplin cezası verenlerin, öğrencilerle birlikte elde dilekçe imza toplamalarının, hatta öğrenci derneğinin pankartlarını alkışlamalarının nedeni de ödenek.

Üniversitelerin mali kaynakları üzerinde hiçbir söz ve karar sahibi olmayan öğrenciler için, ödeneğin bölünmesi çok önemli değil. Ancak demokrat öğretim üyeleri ile devrimci demokrat öğrencilerin bu noktada buluşacağı zeminler var. Bölünmeler üniversitelerin şehir dışına atılmasının bir



YÖK Başkanı İhsan Doğramacı, 10. yılında tamamen çökmüş bir kurumun ayakta kalmayı beceren ismi. Ayakta kalmak içinse ne gerekiyorsa yapmış. Yaptıklarının karşılığını da görmüş. Bir örnek: İktidar milletvekillerince YÖK'te bulunan profesörlerden 65 yaşın üzerindekilerin emekli edilmesi önerildi. Aynı milletvekilleri YÖK'te 65 yaşını aşan bir kişinin kaldığını, onun da İhsan Doğramacı olduğunu öğrenince önerilerini geri çektiler. Bu jest, Doğramacı'nın yaptıklarının tamamını karşılamaz elbet; çünkü on yılda üniversiteyi bir asır geri götürmeyi kaç kişi becerebilirdi.

devamı. Böylece hem kamuoyundan uzaklaştırılmış, hem de "küçültülmüş" üniversitelerde "asayiş" daha rahat sağlanacak. Öğrencilerin yaşadığı polis baskısı, disiplin cezası, sürekli gözetim katmerleşecektir. Bölünmeye karşı çıkarken sorunun bu yönü teşhir edilmeli. Ayrıca mali denetimin üniversitenin asli unsurlarına devredilmesinin önemi vurgulanmalıdır.

Her ile bir üniversite önerisi, seçim yatırımından öte bir anlam ifade etmiyor. Elbette Siirt, Tunceli, Artvin vb. illere yayılan üniversiteler ve buralardan bölgedeki insanların yararlanması istenir. Ancak laboratuarı, kitaplığı, kaliteli öğretim üyeleri bulunmayan, herşeyden önemlisi özerk-demokratik bir kimliği oluşturamamış üniversiteler olamaz istenen.

Demokratik öğrenci muhalefeti, daha önce mütevelli heyeti tasarısında yaşanan olumsuzlukları tekrar etmemek durumunda. Tasarının bütün -cebini değil, üniversiteyi düşünen- öğretim üyelerini de kapsayan bir çalışma ile teşhir edilmeli ve geri çektirilmeli. Böyle bir gelişme iktidarların ya da kişilerin "akıllarına estiği" yöntemleri uygulamasının önüne geçmek ve alternatifler yaratmak için iyi bir zemin olabilir ■



Güneşin suç ortakları

Üniversitenin bahçesine yerleşen güneş sanki bütün öğrencileri teslim aldı. Daha doğrusu bahçede uzanan, koridorlarda, kantinlerde çevresine ilgisizce bakan öğrencileri görünce biz öyle sandık. Yanıldığımızı da onlarla yaptığımız söyleşiler sonucu anladık. Kimler peki güneşin suç ortakları? Sınıfta, kantinde, bahçede rasladığımız öğrencilerden kendilerini en çok rahatsız eden üç sorunu söylemelerini istediğimizde, sıralama yapmakta güçlük çektiler. Yanlış anlaşılmasın; güçlük, malzeme yokluğundan değil, bolluğundan kaynaklandı. Ama hemen hepsinin buluştuğu üç nokta, öğretim üyelerinin yetersizliği, sınav sistemi ve polis denetimiydi.

"Bizim yurt hapishane gibi. Yani öyle böyle değil, basbayağı bir hapishane. Gardiyanı, demir parmaklıkları var. Yurt sorunum yüzünden diğerlerini unuttum" sözlerinin sahibi İktisat Fakültesi'nden Filiz. Yine İktisat Fakültesi'nden Cem ise başka bir konuya dikkat çekti: " Öğretim üyelerinin lise öğretmenlerinden farkı yok. Hepsi öğretim üyeliğinin dışında işlerle uğraşıyor. Sonuçta dersler bizimle öğretim üyeleri yerine, bizimle fotokopi makineleri arasında geçiyor." İ.Ü. ana binadan çıkıyoruz. Bu kez Edebiyat Fakültesi'ndeyiz. Fakülteler değişti ama sorunlar aynı: "Okula geldiğimde paranoya halindeydim. Çevremdeki insanların acaba kaçta kaçı sivil diye düşünmekten başka bir şey düşünemez olmuştum. Şimdi biraz düzeldim." Tüm bunları biraz da dalgaya alarak söyleyen, Edebiyat Fakültesi öğrencisi Nazlı. Bir diğer Edebiyat Fakültesi öğrencisi Suat da değişen ve zorlaşan sınav sistemine ayak uyduramamaktan şikayetçi. Bu konuda yedi yıl öncesine dönüldüğünü söylüyor.

Peki, sorunlar bu kadar çok ve ortadayken, üstelik bunların rahatsızlığını hisseden öğrenci sayısı küçümsenmeyecek ölçülerdeyken, neden dernek çalışmaları az kişiyle yürüyordu? Dernek çalışmalarına uzak duranlar açısından nedenler farklı: Kimine göre dernek çok marjinaldi,kimine göre dernek kendini tam ifade etmiyordu. Bir de kendilerini düşünmek zorunda olanlar vardı. Elimizde aldığımız yanıtlar, dernekçi öğrencilere gittik. Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği'nden Bülent "Söylediklerine hak veriyoruz ama bizim de sayımız sınırlı. Geniş öğrenci kesimini mücadeleye katmak için değişik araçlar ve yöntemler kullanmaya çalışıyoruz. Bazen bu hattı yakalayabiliyoruz" diyor. Edebiyat Fakültesi Öğrenci Derneği'nden Selçuk "Biz toplumsal muhalefeti akademik sorunlarla birlikte değerlendiriyor ve buna göre mücadele ediyoruz, buna karşın çok sayıda öğrenci kendi sorununa bile duyarsız" diyerek sitem ediyor.

Bir yanda kitleye gereksinimi olan dernek, bir yanda derneğe gereksinimi olan büyük bir kitle. Biz röportajımızı yaparken seyyar bir çevik kuvvet ekibi okula giriyor. O sırada bildiri okuyan dernekçi öğrenci usulca saklıyor bildirisini, bir başka öğrenci çayını yudumluyor, bir çift birbirine sarılmış. Çevik her günkü işini yapmanın rahatlığında. Etrafta ise sessiz bir tedirginlik havası hakim. Cılız bir alkış başka ellerin katılımı ile yüksek frekanslı protestoya dönüşüyor. Polis şaşkın biraz da umursamaz terk ediyor okulu. Dernekçi öğrenci bildirisine devam ediyor. Yeni bir çay alıyor diğeri. Tedirginlik havası dağılıyor. Üniversite ve üniversiteli biraz daha yaklaşıyor kimliğine. Güneşe ve suç ortaklarına rağmen.

İnsan Hakları Günlüğü



21 Mayıs 1991 Salı

. İstanbul'da bir eve polis tarafından düzenlenen baskında öldürülen Hatice Dilek ile İsmail Oral'ın sağ olarak yakalandıktan sonra kurşuna dizildikleri bildirildi.

. İHD Mersin Şubesi, "amacı dışında faaliyet gösterdiği" iddiasıyla 10 gün süreyle kapatıldı.

22 Mayıs 1991 Çarşamba

. Hurdacılık yaparak geçimini sağlayan Alaattin Kürekçi adlı bir şahsın gözaltında tutulduğu İstanbul Şişli Emniyet Amirliği'nde gördüğü işkenceler sonucunda öldüğü bildirildi.

. İHD Çorum Şubesi Başkanı Meftun Yücel hakkında, yerel bir gazeteye 1 Mayıs ile ilgili olarak yazdığı bir yazı nedeniyle dava açıldı.

24 Mayıs 1991 Cuma

. Aydın Turizm Yüksek Okulu'nda "YÖK'ü protesto için yapılan boykot" nedeniyle iki öğrenci okuldan, 16 öğrenci de yurttan atıldı.

. Giresun'un Keşap ilçesine bağlı Düzköy'de meydana gelen bir hırsızlık olayı nedeniyle gözaltına alınan Ömer Teker adlı 9 yaşındaki bir çocuğa işkence yapıldığı ortaya çıktı.



Polis tarafından gözaltına alınan Alaaddin Kürekçi'nin ölümü üzerine basın toplantısı yapan ailesi Kürekçi'nin işkence sonucu öldüğünü iddia ettiler.

26 Mayıs 1991 Pazar

. Siirt'te Baykanspor ile Polisgücü takımları arasında oynanan futbol maçından sonra Baykanspor'un Kaptanı Ural Yıldız, kolundaki "sarı, kırmızı, yeşil" renkli kaptanlık bantı nedeniyle gözaltına alındı.

. Zonguldak'ın Çaycuma ilçesinde "hırsızlık" suçlamasıyla gözaltına alınan Tuncay Bostancı, işkence gördüğünü ve kendisine "15 gün iş göremez, 30 günde iyileşir" şeklinde rapor verildiğini açıkladı.

27 Mayıs 1991 Pazartesi

. İstanbul Bahçelievler'de duvara Fenerbahçe bayrağı asmak isteyen 3 kişiye ateş açan polisler Hakan Polat ve Nihat Sağlam adlı gençleri yaraladı.

. Ankara'da polis tarafından gözaltına alındıktan sonra ölen İmran Aydın'ın ölümüyle ilgili olarak açılan soruşturma takipsizlikle sonuçlandı.

28 Mayıs 1991 Salı

İstanbul Bayrampaşa Cezaevi önünde Terör Yasası'nı protesto için açlık grevi yaparken gözaltına alınan 10 tutuklu yakınından 4'ü tutuklandı.

29 Mayıs 1991 Çarşamba

. Almanya'da politik göçmen olarak yaşayan Aydın Engin, Türkiye'ye döndü. Havaalanında gözaltına alınan Aydın Engin, yazılarından ötürü verilen kesinleşmiş hapis cezaları nedeniyle tutuklandı.

. Bitlis'in Güroymak ilçesinde gözaltına alınan İslam, İsmet ve İlhan Aysoy adlı üç kardeş gözaltında işkence gördüklerini ve kendilerine hayvan pisliği yedirildiğini açıkladılar. Üç kardeşin savcılığa yaptığı suç duyurusu Terör Yasası uyarınca işleme konulmadı.

30 Mayıs 1991 Perşembe

. Ankara'da 3 Ocak işçi direnişine katılan 5 bin kadar işçiye 60'ar bin lira para cezası verildi.

. Sıddık Bilgin'in 1985 yılı içinde işkence ile öldürülmesi üzerine Yüzbaşı Ali Şahin, Teğmen Ümit Eriş, Astsubaylar Mehmet Acar ve İbrahim Yıldızgörür ile Er Suat Akova hakkında açılan dava, Terör Yasası uyarınca durduruldu.



İstanbul'da düzenlenmek istenen 'Özgürlükler Mitingi'ne valilikçe izin verilmemesi üzerine, valiliğin kararı Sultanahmet'te oturma eylemi yapılarak protesto edildi.

2 Haziran 1991 Pazar

. Türk-İş tarafından Bursa'da düzenlenen mitingden sonra 177 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 10'u daha sonra tutuklandı.

3 Haziran 1991 Pazartesi

. İstanbul'da siyasi polis tarafından gözaltına alınan Barbara Anna Kistler, adlı İsviçre uyruklu bayana gözaltında bulunduğu süre içinde işkence yapıldığı bildirildi.

. Malatya DGM'de yargılanan Muhammed Kemal adlı Suriye uyruklu PKK militanı ölüm cezasına mahkum oldu. Kararı protesto eden Muhammed Kemal jandarmalarca dövüldü.

4 Haziran 1991 Salı

. İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar, pasaport almak üzere gittiği Emniyet Müdürlüğü'nde bir süre gözaltında tutuldu.

. Rüya Eser Oğuztan tarafından yazılan "Ahlaksızlar" isimli kitap İstanbul 1. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından toplatıldı.

6 Haziran 1991 Perşembe

. İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Eyüp Aşık ile görüşmek üzere Meclis'e giden tutuklu yakınlarından 110'u polis tarafından dövülerek gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar bir hafta sonra serbest bırakıldılar.

8 Haziran 1991 Cumartesi

. Ağrı'nın Diyadin ilçesi yakınlarında arama yapan özel tim görevlilerinin yanlışlıkla birbirlerine ateş açması sonucunda karnından ağır yaralanan Gülizar Yıldırım adlı kadın tedavi gördüğü hastanede öldü.

. İHD Gaziantep Şubesi Sekreteri Avukat Ramazan Ferat, polis tarafından dövüldü. Burnu kırılan Ramazan Ferat'a 10 günlük rapor verildi.

10 Haziran 1991 Pazartesi

. Olağanüstü hal uygulamasının devam ettiği il ve ilçelerde "sarı, kırmızı ve yeşil" renklerinin bir arada kullanılması yasaklandı.

11 Haziran 1991 Salı

. İstanbul'da bildiri dağıtırken polis tarafından vurulan Murtaza Kaya adlı öğrenci kaldırıldığı hastanede öldü. Öğrencinin yakınları, Murtaza Kaya'nın hedef gözeterek yakından açılan ateş sonucunda vurulduğunu söylediler.

. Şair Yılmaz Odabaşı hakkında "Şeyh Sait İsyanı" isimli kitabında, "bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla soruşturma açıldı.

12 Haziran 1991 Çarşamba

. Gazeteci Yazar Dursun Akçam, politik göçmen olarak yaşadığı Almanya'dan döndükten sonra Ankara'da gözaltına alındı. Dursun Akçam iki gün gözaltında tutulduktan sonra serbest bırakıldı.

. Cumhuriyet gazetesinde 41, Güneş gazetesinde ise 61'i Ankara Bürosu'nda 47'si de İzmir Bürosu'nda olmak üzere toplam 108 kişinin işine son verildi.

14 Haziran 1991 Cuma

. Kütahya'nın Sabuncupınar köyünde yaşayan Ali Atlas adlı bir kişi "Hristiyanlık propagandası yaptığı" iddiasıyla gözaltına alındı.

15 Haziran 1991 Cumartesi

. Güneş Gazetesi İnsan Hakları Servisi Şefi Deniz Teztel ile Murat Demir ve Bedii Yarayıcı adlı avukatlar Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral'ın talimatıyla gözaltına alındılar.

. İstanbul'da yapılmak istenen "Temel Hak ve Özgürlükler" mitingine valilik tarafından izin verilmedi.

17 Haziran 1991 Pazartesi

. Yeni Ülke gazetesinin 34. sayısı Terör Yasası'nın 8. maddesi uyarınca toplatıldı.

. HEP Diyarbakır eski il başkanı Avukat Mustafa Özer'in arabası kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalanarak tahrip edildi.

19 Haziran 1991 Çarşamba

. Bazı dergiler tarafından hazırlanan özel sayıyı dağıtırken gözaltına alınan Emeğin Bayrağı Dergisi Yazı İşleri Müdürü Nazım Taban tutuklandı.

. Ankara'da "yasadışı örgüt üyesi oldukları" suçlamasıyla basına gösterilen 12 kişi arasında bulunan Avukat Murat Demir ve Cavidan Kocaacar, "işkence gördüklerini" söylediler.

20 Haziran 1991 Perşembe

. Bem Sen Ankara Şubesi Başkanı Metin Alan ve Yönetim Kurulu Üyesi Yılmaz Kantar, memurların yaptığı bir yürüyüşten sonra gözaltına alındı.

Fevzi Argun

Deniz Teztel'e keyfi gözaltı

Bir gece ansızın...

Şaban Dayanan

14 Haziran gecesi Göztepe'deki bir evin kapısı kibarca çalınır. Kapıyı bayan evsahibesi açar. Açar açmasına da gece yarısı "pasta ziyafeti" için 450 km. gibi pek de yakın sayılamayacak Ankara'ya götürüleceğinden habersizdir. Kapısı kibarca çalınan, evinin içi aranan (siz bunu talan edilen anlayın) bayan hiç de yabancı bir sima değil.

Yıllarca Cumhuriyet gazetesinde adliye muhabiri olarak emek verdikten sonra, Güneş gazetesindeki İnsan Hakları sayfası bölüm şefi olarak görevine devam eden Deniz Teztel'i son günlerdeki sokak infazlarına, işkencelere, keyfi gözaltılara ve Anti-Terör yasasının hukuk dışı uygulamalarına karşı yazdıklarıyla tanıyoruz.

Hasanpaşa operasyonunda Hatice Dilek ve İsmail Oral'ın sağ olarak yakalandıktan sonra öldürüldüklerini tanıkları ve kanıtlarıyla yazan Teztel, geçtiğimiz günlerde Kanarya'da bildiri dağıttığı sırada polis tarafından kurşunlanarak öldürülen Murtaza Kaya olayını araştırdıktan sonra bütün yönleriyle kamuoyuna yansıtan Deniz Teztel'dir sözünü ettiğimiz.

İnsan hak ve özgürlüklerine yönelik saldırıları cesurca yazan Teztel kısa sürede bazı çevreleri rahatsız etmeye başladı.

Annesinin şaşkın bakışları arasında gözaltına alınan Deniz Teztel için yapılan açıklamalar da, gözaltına değil sadece bilgisine başvurmak için Ankara'ya davet edildiği, en kısa sürede serbest bırakılacağı şeklindeydi. Ancak gözaltına alınmaya tepkiler artınca ikinci bir açıklama yapıldı. Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral "Biz kendisini gazeteci olduğu için ve bilgisine başvurmak için değil, süren bir operasyonla ilgili olarak gözaltına aldık. Gazeteciliğini dikkate almış değiliz" dedikten sonra da "Sordum, gazeteci kızı emniyette pasta ile besliyorlarmış" diye eklemeyi de ihmal etmedi.

Nusret Demiral'ın emriyle gece yarısı evinden alınan Deniz Teztel'in ardından Halkın Hukuk Büro-

Sevgili Deniz,

Seni arada bir rastlaştığımız mahkeme koridorları, İnsan Hakları Derneği'nin yaptığı basın toplantıları ve Derneğin basın mensuplarıyla yaptığı toplantılar, bir iki sendika toplantısının dışında çok tanımıyorum...



Ama onları tanıyorum. yalnızca 12 mart ve 12 Eylül'den değil. Yaşım gereği anca yetişebildiğim herkes gibi nasibime düşeni aldığım 12 Eylül'den bu yana her gün, her saat. Onları biliyorum. Hepsini, operasyona gelen polisleri, gözaltındaki kategorik olarak iyi ve kötü rollerini oynayan polisleri, sorgucuları, nöbetçileri, gözaltı süreni uzatan savcıyı ve savcıları, suçsuzluk karinesi gibi bir kavramı hayatlarında duymamış, duysa da Semranımın çorap markasından ayırdedemeyecek TRT muhabirlerini, haber dairesi sorumlularını, yöneticilerini, emniyetin yaptığı açıklamaları ya da sızdırdığı tek yanlı görüşleri "doğru ve gerçek haber" bellemiş polis adliye muhabirlerini, haber müdürlerini, gazete yöneticilerini... Onları sen de tanırsın. Yaşamımızın karabasanlarını. Bu memlekette insanın bir gün hatta bir saatte nasıl statü değiştirebileceğini, komandoluktan bakanlığa, gazetecilikten örgüt üyeliğine nasıl geçirileceğini bildiğimiz bir ülke burası.

Dayan...

Şimdi sanki bir tür yarışın öznesi oldun. Basın kendilerinden birine yapılan bu uygulama nedeniyle (canım bazı basın) veryansın ediyor, adamlar da "efendim hata ettik, bırakıyoruz" diyemiyorlar. Onun için vargüçleriyle senin nasıl bir azılı tedhişçi olduğunu kanıtlamaya çalışıyorlar.

Kim kazanacak?

Herhalükarda sen.

Şimdi hepimiz yanandayız. Senin ve seninle beraber tüm gözaltında olanların.

Dayan...

Seni bekliyoruz.

Murat Çelikkan



'Polistir, yapar, döver, küfreder...'

Deniz Teztel, içimizden biri... 33 yaşında... Yaptığı işi ciddiye alan, yetenekli, sorumlu ve gazeteci... 3 aydır Güneş gazetesindeki görevini maaş almaksızın sürdürüyor (du), sürdürecek...Gazeteciliği gereği herkesle ilişkide, herşeyle ilintili... Dev-Sol'la da, Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral'la da görüşmek zorunda. Horzum'u beraat ettiren Demiral, Deniz'i Selen cinayetine karıştırmayı uygun bulduğu için gözaltına alındı. Deniz'in başına gelenler insan olmasının dışında bizi niçin bu denli ilgilendiriyor? Burası Türkiye, alışamadık, alışamayacağız dediğimiz herşeye alıştırılıyoruz. Dayak 'pek de işkence değil', hücre de; 'elektriğe bağlanmadıkça' 'polistir, yapar, döver, küfreder' 'evden götürmüşler' 'götürürler'! Onlar var, biz varız. Onlar yapar biz dayanırız... Ölmedikçe... Bunlar herkesin başına gelir. İşportacıyı hırsızlıktan götürürler, götürdükleri gece ölü olarak salıverirler, geride 3 çocuğu ve karısı ve sadece bir tek gazetede çıkan 3-5 satır ... Bitti... 'Herkes suçsuzluğu ispat edilene dek suçludur'. Yani Deniz Teztel'i farklı kılan ne? Farklı kılan gazeteciliği ve adliye muhabirliği özellikle... İşi bu. Arkadaşı ve meslektaşı Muhsin Kızılkaya, Güneş'ten ona bir mektup yazmış: 'Çıkınca söz ver herşeyi yazacaksın' Çıkacak ve yazacak...

su'ndan Avukat Bedii Yarayıcı ile Avukat Murat Demir büroları basılarak gözaltına alındılar. Mevcut yasalara göre bir avukatın gözaltına alınamayacağı, suçlu dahi olsa ifadesinin bir savcı tarafından alınabileceği hükme bağlanmışsa da sözkonusu avukatlar polis tarafından gözaltına alındılar.

Serbest bırakılması beklenen Deniz Teztel, umulmadık bir şekilde kamuoyuna TRT, DGM ve polis işbirliği sonucu suçlu olarak çıkarıldı. 19 Haziran günü içlerinde Deniz Teztel'in de bulunduğu 12 kişi sırtları duvara dönük olarak, önlerinde kurulan masada silahlar ve örgütsel dökümanlar olduğu iddia edilen bir takım kağıtlarla televizyonda teşhir edildiler. TRT teşhir sırasında kendilerine işkence yapıldığını açıklayan Bedii Yarayıcı'nın sözlerini de makaslayarak üzerine düşeni yaptı.

Polisin basın açıklamasında gazeteci Deniz Teztel'in kurye olduğu ve bundan dolayı yargı önüne çıkarılacağının belirtilmesi üzerine, çeşitli kurum ve kuruluş temsilcileri Teztel'in gözaltına alınmasının hukuk devleti anlayışıyla bağdaşmadığını belirterek bir an önce serbest bırakılmasını istediler.

Deniz Teztel devlet terörünün yasallık kazanmasından sonra hızlanan keyfi gözaltıların ilk kurbanı değil, kamuoyu polisin keyfi tutumlarına karşı duyarsız kaldığı sürece son da olmayacak. İHD Genel Merkezi'nin olaydan sonra yaptığı açıklamada vurguladığı gibi, "Teztel'in gerekçesi belli olmadan, gece yarısı, hatta sabaha karşı evi basılarak, bir eroin kaçakçısı, silah tüccarı, karaborsacı, mafya elemanı gibi apar topar gözaltına alınması son derece olağan bir işlemdir. Olağandır çünkü, bu tür işlemler kamuoyunun duyarsızlığı, devleti yönetenlerin tercihi, muhalefetin umursamazlığı nedeniyle süreklilik kazanmıştır. Evler basılır, köyler yakılır, insanlar öldürülürken, bu tür olayları olağanüstü görmek "marjinal kalmak" anlamına gelmektedir." ■

KİM BU DEMİRAL?

Demiral hakkında soruşturma (29 Aralık 1988, Cumhuriyet)

MİT hukukunun temsilcisi: Nusret Demiral (18 Haziran 1989, 2000'e Doğru)

Başsavcının başı isteniyor (26 Kasım 1989, Nokta)

Demiral direniyor (8 Ocak 1990, Cumhuriyet)

Demiral'a Dışişleri tepkisi (11 Ocak 1990, Cumhuriyet)

Başsavcı Demiral'a eleştiri (18 Ocak 1990, Milliyet)

Demiral için başvuru (2 Şubat 1990, Cumhuriyet)

Demiral hakkında suç duyurusu (9 Ocak 1991, Güneş)

Demiral'a soruşturma (9 Mart 1991, Milliyet)

Demiral'a dava (4 Haziran 1991, Cumhuriyet)

DGM savcısı Demiral hukuku çiğniyor (20 Haziran 1991, Güneş)

Demiral Türkiye için bir tehlikedir (22 Haziran 1991, Güneş)

Demiral cüreti hüküm sürüyor (23 Haziran 1991, Güneş)

İŞTE BU!..

Cihangir'de polis terörü

Farklılığın bedeli

Murat Çelikkan

Ironweed, Hector Babenco'nun filmi. Hani şu başrollerini Meryl Streep'le Jack Nicholson'un oynadıkları. TV'de de oynadı. Her iki başrol oyuncusunun da birer alkolik ya da berduşu canlandırdıkları film. Alkollü yaşam bilinçli bir tercihtir. (Zeki olmayan bir alkoliğe henüz rastlamadım.) Dünya, aşırı duyarlılığın hassas uçlarının dayanamayacağı kadar ağır, kirli, yoz ve acımasızdır. Ve zeka ve duyarlılık bunların hepsinin farkında olmaya mahkum edilmek demektir.

Filmin beni en çok çarpan sahnelerinden biri, tüm bu toplum dışıların kendilerine geçici mesken tuttukları bir mezbeleliğe yapılan polis saldırısıydı. Bu insanlar kurulu düzeni tehdit etmeseler de bağnaz orta sınıf ahlak kalıplarının içine dökülemezler. Farklıdırlar. Ve FARKLILIĞA asla tahammül edilemez. Şehrin temizlenmesi, işsizliğin, yoksulluğun gizlenmesi, herşeyin sokaklardan o binlerce yalanla örülmüş duvarların arasına çekilmesi gerekir.

Bu sahnede polis, ayyaşlara, kadın, çocuk, erkek demeden kalın beyzbol sopalarıyla saldırır. Müthiş bir vahşettir. Sonuçta biri kafasına yediği bir darbeden ölür. Bunca terör niye diye düşündüm, filmi ikinci kez TV'de izlerken.

Ve sonra sürüklenerek bazı kadınlar getiriliyor, tekme tokat. Ekip otolarından çıkardıkları hortumların da eşcinselleri ve travestileri dövmek için kullanıldığı anlaşılıyor.

Herşey o anda başladı...

Kamuoyunda yaratılmaya çalışılan imajın aksine gayet sakin olan sokakta olağandışı bir hareketlilik ve gürültü, gece saat 1 civarında.

Cihangir caddesini Tavukçıkmaz'a bağlayan ve Sormagir ile Pürtelaş'ı dikine kesen merdivenlerin köşesinde 4 araba, biri sivil üçü resmi. Gürültünün nedeni.

Yoldan geçen ne kadar adam ve araba varsa yolları kesiliyor. Polisin herkesten çok hakkı ve alameti farikası olan küfürlerle durduruluyor insanlar. Yaka paça amir olması gereken bir sivilin önüne götürülüyor. O, küçük büyük tüm dağları yaratan amir soruyor ama cevabı dinlemiyor. Sorularla beraber yumruklar başlıyor, adamlar yıkılırsa tekmeleniyor. Amirden sonra diğer polisler dövüyor yoldan geçenleri ve arabalara tıkıyor. Onlar biliyorlar ki bu sokaktan geçen, ya da gecenin o saati sokakta olan herkes suçlu.

Suçları.. Eşcinseller veya travestilerle sevişmeye gelmiş olmak. Suçluları cezalandırmak da polisin işi ya, dövüyorlar, sokağın ortasında.

Behey gafil, sen Türkiye Cumhuriyeti Devletinde kimin elini tutacağına, kimi öpüp, kiminle sevişeceğine kendi başına karar verebileceğini mi sanıyorsun?

Nasıl sanarsın eşekoğlu eşşek?

Buna bulundukları bölgede tabii ki Beyoğlu Emniyet Amirliği'nin görevlileri karar verir. Kesmedi mi?

Gayrettepe var.

Valilik var.

İçişleri Bakanlığı var.

Sen kendini hangi ülkede sanıyorsun?

Sokağın ortasında dövülen ve arabalara tıkılan 10 kadar adamdan sonra sıra operasyona geliyor.

Eşcinsellere ve travestilere yönelik olana.

Polis arabalarının (özellikle sivil arabaların) bagajları açılıyor ve ortaya balyozlar ve 1-1,5 metre uzunluğunda hortumlar çıkıyor. Bu arada araba sayısı 10'u, polis sayısı sivili resmisi 40'ı geçmiş durumda. Operasyondan çevre sokaklardan geçenler de nasibini alıyor. Ancak artık arabalarla sokaktan ge-

çenler arabalardan indirilmiyor, yol kapalı olduğu için geri gönderiliyor. Balyozlarla apartmanların kilitli kapıları kırılıyor, önceden tespit edildiği belli bazı evlerin kapılarına iniyor balyozlar ve evlere giriliyor.

Ve sonra sürüklenerek bazı kadınlar getiriliyor, tekme tokat. Bu arada hortumların ne işe yaradıkları anlaşılıyor. Eşcinselleri, travestileri hortumla dövüyorlar.

Döverken gülüyorlar...

Bütün mahalle pencerelerde, ıss yok. Bu operasyonun da adı huzur ve güven operasyonu mu acaba? Herkes şans eseri kapıları çalınırsa, yiyecekleri dayağı, uğrayacakları aşağılanmayı düşünüyor mu?

Bu terör uygulaması nerede oluyor biliyor musunuz? Çok değil daha 1 yıl önce Cihangir Operasyonu'nun yapıldığı binanın iki apartman yanında. Hani polis kuşatmasında "çatışmada" iki kişinin öldürüldüğü apartmanda.

Bu kez ölü yok.

Mahalleli izliyor...

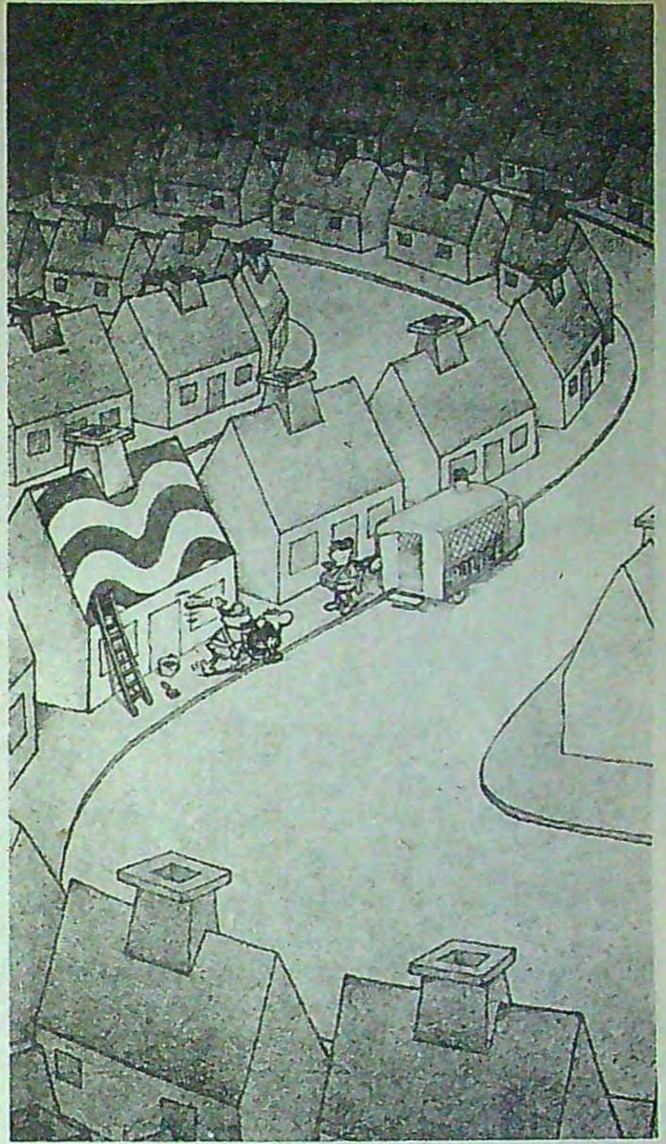
"Şu apartmanda da var..."

"Ev sahiplerini de götürün" diye bağırıyor bir adam penceresinden.

Bu sesler "vurma abi", "yapma ayağının altını öpeyim" çığlıklarına karışıyor. Bir kadın sesi, "Bunlara evi Ayşe hanım kiralamıştı, o da iyi bir dayak yese" diyor.

Şiddet katlanıyor.

Olayları penceresinden izleyen insanların bir çoğu ise sessiz.



Topladıkları adamlarla gidiyorlar. Onca araba, onca polis. Sokak tekrar eski sessizliğine kavuşuyor. Artık Babenco'nun filminden koptum. Artık hiçbir ara tonu olmayan siyah/beyaz nazi filmlerini düşünüyorum. Yıllardır yan-yana yaşadıkları komşularını sırf yahudi oldukları için ihbar edenleri. Toplama kamplarını... Komünistleri, çingeneleri, eşcinselleri, muhalifleri... Terörün gücünü düşünüyorum. Güçle uzlaşma eğilimlerini. Farklılıktan korkmayı. Farklı olmadığını kanıtlamanın güvencesine sığınmayı. Bu sığınmayı, farklı olanları ezerek garantiye alma çabasını. Herkesin, ama herkesin bir dönem geldiğinde farklı kabul edilebileceğinin düşünülmemesini, farkın haklılığı, haksızlığı, iyiliği kötülüğü olamayacağını anlamamayı...

Sonra birkaç kez daha geldiler. Artık gündüz de gelip belli evlerden travestileri topluyorlardı ve bu seferlerde sokakta dövmüyorlardı.

Şimdi her gece köşe başlarında ekip otoları var. Bu da başka bir tür terör. Gürültüleriyle, görünümleriyle, operasyonlarıyla, mahallede huzur bırakmadılar.

Mahallenin namusu artık polis güvencesinde, ondan soruluyor.

Çeki düzen veriyorlar, döverek, şiddeti gündelik hayatın yoğun bir parçası haline getirerek.

Kimse sesini çıkarmıyor. Basın toplantıları yapılmıyor. Gazetelere protesto ilanları verilmiyor.

Neden?

Eşcinseller ve travestiler farklı olduğu için mi?

Biz, hepimiz farklı değil miyiz? ■

Bir 'infaz' ve cinsiyetçi söylem

Kadın olarak Hatice Dilek

Yelda

İstanbul'da 3 polisin şehit edilmesi üzerine başlatılan başarılı operasyonda şehit polislerin katili biri kadın iki terörist ölü olarak ele geçirildi. Hücre evinde otomatik silahlar, örgüte ait dökümanlar (ölü olarak?) ele geçirildi (hani, nerede?).

Saat 22.30'da Hasanpaşa'daki bir daireye polisin yaptığı baskında kadın militan "teslim ol" çağrısına pencereden kalaşnikovu ile ateş ederek cevap verdi, çatışma çıktı. 20 saniye sonra kapıyı kırarak eve giren polisler iki cesetle karşılaştılar (hayret, neden acaba?) Dişi militan yaralı ele geçirildi (yaralı ceset?) 3 saat sonra (iyi niy-tli polisler tarafından) hastaneye kaldırılmak istenen teröristler öldü (ecel işi!?)

Devrim nikahıyla yaşadıkları öne sürülen Hatice Dilek ve İsmail Oral'ı polis ölü olarak ele geçirirken ölen (neden öldürülen denmiyor?) kadının 8 yaşındaki oğlu Özgür Cihan yara almadan kurtuldu. Özgür, ateş eden (canavar) annesini gördü, korku içinde tuvalete kapandı. Küçük yavru, militan annesinin polisle girdiği çatışmada gözlerinin önünde ölmesine tanık oldu. Operasyonu düzenleyen (şefkatli!) polisler bile küçük yavrunun dramı karşısında duygulanmaktan kendilerini alamadılar; annesinin kanlar içindeki vücuduna sarılan küçük çocuğu (sevgiyle) kucaklayıp kan gölüne dönen evden hemen uzaklaştırdılar. Babasına teslim ettiler (neden 16 saat sonra?)

Cinsiyetçi söylemde anneler daha az dişidir; 'canavar militan' bile olsa annelik kadına kutsallık katar ve kutsal kadınların cinselliği yoktur

Özgür'ün anlattıkları:

Silah sesiyle uyanıp odasından çıktığında polis, annesini odaya sokup yere yatırdı. Kadın başını kaldırıp, "Babanı ara, gelsin seni alsın" dedi. Polis ayağıyla başını bastırdı. Kadın, "Çocuğumun yanında böyle yapmayın" dedi. Otopsi raporuna göre şakağında kurşun bulunan annesinin vücudunda, yüzünde kan görmedi, elinde silah yoktu, poliste vardı. Polis kendisini evden çıkardığı sırada annesi sağ ve sağlamdı, canlıydı (eyvah! bundan sonra küçük tanığı da öldürmek şeklinde bir ders çıkabilir mi acaba?)

Cinsiyetçi söylemle tanımladılar Hatice'yi: İsmail'in devrim nikahlı eşi, küçük yavrusunun annesi, iyilik meleği hemşire... Bu kez sözkonusu olan bir anne olduğu içindi herhalde, çok az yerde "dişi militan" diye tanımladılar. Anneler daha az dişidir, canavar militan bile olsa annelik kadına kutsallık katar ve kutsal kadınların cinselliği yoktur. Bir erkekle birlikteyse, nasıl mutlaka nikahlamak gerekir; nikah olsun da, isterse devrim nikahı olsun. Bir evde kadın, erkek ve çocuk varsa mutlaka aile olmalılar. Görünen o ki, Terörle Mücadele Yasası ve Aile Araştırma Kurumu oldukça eşgüdümlü çalışıyorlar. Aile olarak yaşamayanlar mevcut düzenin kurallarını çiğnediklerinden teröristtirler. Terörist sayılmamanın yollarından biri de ne yapıp edip aile olmak, aileyle birlikte yaşamaktır. Dayatılan budur. Ve nitekim Hatice'nin terörist olmadığını kanıtlamak için onun düzenli yaşamı olduğundan sözettiler yakınları da.

Ben yaşlarda bir kadın, Hatice Dilek. Benim gibi onun da bir oğlu var. Solcu. Boşanmış; başında bir sahibi olmadan, kocası, babası olmadan 6 yıldır aynı evde yaşıyor; ben de iki yıldır. Ben de bir Hatice Dilek'im. Üstelik, "düzenli bir yaşamı olan, çocuğuna bakan, onu okutmaya çalışan" bir kadın bile değilim. Komşusuna sormuşlar, "bizlerle fazla samimiyet kurmazdı ama her-

kesin yardımına koşardı" demiş. Ben de samimiyet kurmam, üstelik hayırsever de değilim. Benim de işyerimdekiler, "onun militan olacağı aklımızın ucundan geçmezdi" diyebilirler hatta belki, devlet tarafından yasal dernekler dahi terörist gösterildiğinden bundan etkilenip tersini de söyleyebilirler. Çünkü İHD üyesiyim, hem de kağıt üzerinde değil, çalışan bir üyeyim. Ne olacak şimdi?.. Mahalle bakkalına sormuşlar, "dikkati çeken hareketi yoktu" demiş. Bu ne demek? Neden böyle soru soruluyor? Şüpheliler öldürülmeyi haketmişlerdir mi denmek isteniyor? Gizli örgüt üyesi de olsalar devletin insanların yaşama hakkını gaspetme hakkı olamaz!



3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası ve bu yasayla birlikte pervasızca artan şiddet gösteriyor ki, bu yasa sadece genel olarak değil, özel olarak da kadına karşıdır. Evlenmeyi tercih etmeden bir erkekle yaşayan kadın, Fuhuşla Mücadele Tüzüğü, Polis Vazife ve Selahiyetleri Yasası ile bir çırpıda nasıl fahişe haline getiriliyorsa; sözkonusu erkek solcu olduğunda bir de terörist sayılacak! En azından "yataklık eden" olacak.

İşkenceci "görevli"nin tutuklanmasını yasaklayan, ona insan maskesi vaadeden bu yasa, eline düşeni öldürmeye teşvik sayılır. İşkence suçtur, işkenceciler yargılanmalıdır! Adam (yasalar kadını yok sayıyor ya) öldürmek suçtur, katiller cezalandırılmalıdır. Ama idamla değil!

Hatice Dilek ve İsmail Oral polis katiliymiş. Peki şimdi öldürenler: Hemşire katili, işsiz katili mi?

Muhalifleri "düşünce suçu"yla bastırmak, çağ atlayan Türkiye'ye yakışmıyor da zahir, bunlara terör suçu adı vererek daha bir Avrupai olundu?

Polis tarafından "davet edilen" bazı insanlar teslim olmadan önce, işkenceye karşı adli tıptan sağlam raporu alıyorlar (işe yaramıyor ya olsun). Peki evde silah bulundurulmadığına dair temiz raporu alınacak bir merci var mı?

Bütün bunların ciddi cevapları hazır: "Ne yapalım çiçek mi atacaktık?", "Hapisanelerin kapısını mı açalım?", "Asmayalım da besleyelim mi?" ■

Hatice Dilek ve İsmail Oral'ın polis tarafından alenen kurşuna dizildiği Hasanpaşa cinayeti, gündelik basın sayfalarından her zamanki gibi araştırılmadan, polisin verdiği bilgi yeterli görülerek duyuruluyordu. Polisin işlediği cinayete örtük bir onay, basının bu tür olayları verirken kullanmaktan bıkmadığı nakaratlarda ifadesini buldu: "Dişi militan", "polis katili", "devrim nikahlı" teröristler bir yığın silahla birlikte "ölü olarak ele geçirilmişler"di. Basın, suç ortaklığını katledilen insanlara düzenin verili ahlaki normlarına aykırı nitelikleri atfederek sürdürüyor, böylece aklı sıra katliamı meşrulaştırıyordu. Oysa olayın hiç de polisin anlattığı gibi gelişmediğini görmek için yalnızca bir gün yeterli olacaktı.

Dünyada insan hakları

Devlet kini ve baskı: Fas

Ekrem Murat

Bazı ülkelerle kişisel ilişkimiz, haber bültenlerinde ya da gazetelerin iç sayfalarında bilmem ne bakanın ziyareti, ya da ilgililerden başka içeriği ve uygulaması hakkında kimsenin hiç bir şey bilemediği imzalanan anlaşmalar dolayısıyla kuruluyor. Ya da batılı haber ajanslarının süzgecinden geçen "haber"lerin gazetelerin dış haberler sayfasında yer almasıyla... Bir de 32. Gün gibi programlarla, bazıları için turizm nedenleriyle...

Bu araçların hiç biri, o ülkedeki insan haklarının durumu, demokrasi güçlerinin konumu ve mücadeleleri, emperyalist ülkeler karşısındaki tavırları konusunda bilgi vermiyor. Türkiye'de neler haber olabiliyorsa, o ülkelerden bahsederken de onlar haber olabiliyor. Ya da haberin kaynağı o ülkeye hangi pencereden bakmamızı istiyorsa, o ideolojik çerçevelenmeyle sınırlı kalıyoruz.

Çeşitli sivil örgütlerin, Af Örgütü'nün, bağımsız basın kuruluşlarının, Helsinki İzleme Komitesi'nin vs. raporları açıklamaları ne dünyanın diğer ülkelerinde ne de Türkiye'de itibar görmüyor. Ancak bir farkla, orada konuyla ilgilenen insanlar var; yılların getirdiği kurumsal yapı ve kimliklerle güç ve uzun erimli bir mücadele veriyorlar. Sözkonusu olan hangi ülke olursa olsun. Bizdeyse, "Biz bizi bilip bizi dinliyoruz."

Örneğin bir insan hakları alanında, konumuzu ve ufkumuzu Türkiye sınırlarıyla bir güzel sınırlayıp, gavurlarla ilişkimizi de bir tür yarar ve çıkar temelinde görüyoruz. Evet uluslararası dayanışma gibi kavramlara yabancı değiliz, ama bu dayanışma bizim için, yabancıların Türkiye'deki insan hakları ihlallerini ülkelerinde nasıl duyuracakları, bu duyurunun resmi ya da sivil kurumlar aracılığıyla Türk hükümetine ne tür etkileri olabileceği perspektifini aşmıyor.

Evet Türkiye önemli... Ama Türkiye'de belli bir alanda çalışan insanların diğer ülkelerde en azından kendi alanlarındaki Gelişmeleri, Uygulamaları, Mücadele Yöntemlerini, Talepleri bilmeleri zenginleşmeleri de önemli. İlgilerini bir Nazilli Cezaevi için yoğunlaştırırken mesela Pakistan'daki benzer durumdaki insanları bilmeleri de önemli. Aksi taktirde yalnız doğrudan ilişkili olduğumuz konuları dert edinip, diğer konularda Türkiye içinde bile, "orada bir köy var uzakta" yaklaşımını benimsemek, giderek kısırlaşmak ve yalnızlaşmak ve kendini tekrarlamaktan kaçılamaz.

Gavur ellerinden gelenlerle kurulan ilişkilerde Türkiye'yi anlatmak kadar, onların ülkelerindeki uygulamaları da sorgulamak, neler yapıldığını, nasıl mücadele edildiğini öğrenmek ve onları bir şikayet mercii olmaktan çıkartıp ortak projelere zorlamak gerekiyor.

Eşitliği sağlamak için önce insanın kendini eşit hissetmesi lazım...

Bu sayıdan itibaren, çeşitli örgütlerin diğer ülkelerdeki insan hakları uygulamalarına ilişkin tespitlerini içeren, insan haklarının diğer ülkelerdeki durumunu inceleyen yazılara yer vereceğiz...

İnsan haklarıyla uğraşanlar açısından Fas deyince akla 1960'dan bu yana ciddi ve yaygın insan hakları ihlalleri, düşünce ve siyasal tutukluların uzun yıllar hapsedilmesi, işkence, politik muhaliflerin adil olmayan yargılanmaları ve kayıplar geliyor.

İnsan hakları ihlalleri konusunda "sabıkalı" ülkelerden biri de Fas. Uzun süreli gözaltılar, kayıplar, işkence, düşüncelerinden dolayı yıllarca hapis cezalarına çarptırılanlar Kral Hasan'ın ülkesinde sıkça raslanan ihlaller. En yoğun baskılar ise başta Sahara'nın bağımsızlığı için mücadele eden Polisariolular olmak üzere politik muhalefete yöneliyor. Fas'ta bizlerin de alışkın olduğu görüntülerden biri de mahkum ailelerinin direnişi.

Yasal muhalefet partilerinin destekçileri 1958 yılından bu yana siyasal düşüncelerini barışçı yollardan açıkladıkları halde sık sık yargılanıp, hapsediliyorlar. Bazıları hala cezaevinde. Politik muhaliflerin "kaybolması" ise en yoğun olarak 1960 ile 1980 yılları arasında yaşandı. Bunların çoğu hala kayıp! Örneğin 60 çeşitli rütbedeki ordu mensubu Kral 2. Hasan'a suikast sanığı olarak 1973 yılında gizli bir gözetim merkezine götürüldü. Kötü koşullar nedeniyle bunların 24 tanesi gözetim altında öldü ve kalanların cezası ise 10 yıl önce bitmiş olmasına rağmen hala cezaevlerinde tutuluyorlar.

14 Aralık 1990'da bir dizi ekonomik ve sosyal talep için ülkedeki iki büyük sendika bir günlük genel grev çağrısı yaptı. Talepleri arasında asgari ücretin kabul edilmesi ve grev

hakkı da vardı. Sendikalar üyelerinden evlerinde kalmalarını ve gösteri yapmamalarını istedi. Ancak Fas ve Tanca gibi şehirlerde ciddi gösteriler oldu. Çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu gruplar arabaları tahrip ettiler, dükkanlara ve lüks otellere saldırdılar.

Resmi açıklamalara göre 5 kişi öldü. Ancak güvenilir sivil kaynaklar ölü sayısının en az 50 olduğunu belirtiyor. Bu gösterilerde 800'ü aşkın insan gözaltına alındı. 1990 sonunda 200 kişiden fazlası 10 yıla kadar varan cezalara çarptırıldı.

Fas cezaevlerinde halen 350'den fazla politik tutuklu var. Avukat ve aileleriyle görüştürülmeksizin süresiz gözaltı uygulaması devam ediyor. İşkence çok yaygın ve bazı polis merkezlerinde rutin uygulama halinde. Hükümet 1990 Mart'ından bu yana Af Örgütü'nün, ülke hakkındaki raporları nedeniyle ülkede araştırma yapmasını yasakladı. Ancak insan hakları ihlallerini yasaklamak için bir adım atmadı.

Adaletsiz yargı

1989 yılında 7 öğrenci liderinin yargılanması sırasında Ahmed el Azizi kanlı gömleğini çıkartarak yargıçlara yaralı sırtını gösterdi. Bu yaranın gözaltı sırasında polis merkezinde uğradığı işkencelerden kaynaklandığını belirtti.

Yargıç, El Azizi'nin bir adli tıp doktorunca muayene edilmesini engelledi. Sanığın kanıtlarına rağmen, "yaralarını kendi kendine yapmış olabileceğini" söyledi. Kısa bir yargılamadan sonra 7 öğrenci yasadışı bir gösteride yer aldıkları gerekçesiyle 13'er ay hapse mahkum edildiler.

1977 yılında çeşitli Marksist örgütlere mensup 139 kişi Kazablanka'da yargılandı. 39 kişi de gıyaplarında. Bunların çoğu 1974 yılında tutuklanmıştı. Tüm gözaltı süresince avukatlarıyla görüşemediler ve işkence gördüler.

Sanıklar devlet güvenliği aleyhine faaliyet ve politik sistemi yıkarak yerine bir Cumhuriyet kurmak amacıyla örgüt oluşturmakla suçlandılar. Aralarında üç yasadışı partinin üyeleri de vardı.-Ila'l Aman, 23 Mart ve Al-Mutakattilin- Bu üçü ortaklaşa olarak Frontistes adlı cepheyi oluşturuyor.

Mahkeme sırasında savunma avukatları sürekli baskı gördüler. Savunma yapmaları engellendi, ofisleri basıldı, tehdit edildiler. Heyetin tavrını protesto etmek için bütün avukatlar mahkemeden çekildiler. İş-



Düşünce mahkumu

Abdurrahman Nouda, Fas'taki en eski düşünce mahkumlarından biri. 1977 yılında hüküm giyen 178 Cepheciden (Frontistes) biri. 30 yıla hükümlü. Marakeş doğumlu olan ve 30 yaşlarında bulunan Nouda, Rabat'daki önde gelen üniversitelerden birinde mühendislik eğitimi görüyordu. Güvenlik güçleri tarafından arandığını öğrenerek 1972 yılında saklanmaya başladı. Ila'l-Aman'ın (İleri) ve UNEM'in (Fas Ulusal Öğrenci Birliği) aktif bir üyesi. Mayıs 1974'de tutuklandı. Kasım 1974 ile Ocak 1976 arasında Kazablanka'daki Derby Moulay Şerif Gözetim Merkezi'nde iletişimsiz gözaltında tutuldu ve işkence gördü. Uygulanan işkence yöntemleri arasında falaka, dayak ve "uçak" vardı. İşkence sonucu Rabat'daki hastaneye kaldırılarak haftalarca tedavi gördü. 1976 Ocak'ında Kazablanka'daki Gabila Cezaevi'ne transfer edildi. Şimdi Kenitra Merkezi Cezaevinde ve işkence ve dayak sonucu kulak ve böbrek rahatsızlıkları var, sağlığı da kötü durumda.



kence hakkında konuşmaları engellendi. Tutumu protesto eden sanıklara 2'şer yıl ek ceza verildi. Ayrıca mahkemeye hakaretten hücre cezasına çarptırıldılar. Bunlardan 44 tanesi ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı. 21 tanesi otuz yıl hapse, 46 tanesi yirmi yıla, 45 kişi on yıla ve 19'u da beş yıla mahkum edildi. Bugüne kadar bunların çoğu cezalarını çekerek ya da afla tahliye oldular. Ancak 8 tanesi, Ila'l Aman'ın üyeleri, hala hapiste. Politik nedenle yargılanıp mahkum edilenler arasında Marksistler kadar İslami örgüt üyeleri de var.

Kayıplar

Kral'ın kişisel güvenliğini tehdit ettiği ya da Polisario Cephesi'ni destekleyerek devlet bütünlüğüne karşı çalıştığına inanılanların "kaybolması" Fas yetkililerinin çok sık başvurduğu bir yöntem.

Kıyaplardan bazıları yıllarca iletişimsiz gözaltında tutulduktan sonra salıveriliyor. Kaybolanlar her yaştan olabiliyor ancak ana hedef öğrenciler ve aydın Saharalılar. Saharalıların hepsi politik nedenlerle gözaltına alınıp yargılanmadan kaybediliyor ya da yıllarca gizli merkezlerde tutuluyor.

Ayrıca 2. Hasan'a suikast girişiminde bulunanların tüm aileleri kayıp.

Ölüm cezası

1982 yılından bu yana ölüm cezasının infaz edilmemesine rağmen cezanın Demokles Kılıcı gibi tepelerinde tutulduğu yüzlerce insan var. Bunlardan 15'i siyasi mahkum, biri Polisario üyesi, diğer 14'ü İslami gruplara mensup.

Af Örgütü hükümetin ivedilikle şu asgari önlemleri almasını istiyor:

-Bütün düşünce mahkumlarının hemen serbest bırakılması

-Faslı ve Batı Sahralı ayrımı yapılmaksızın kayıpların hepsi hakkında açıklama yapılması

-İşkencenin durdurulması ve gözaltında kötü muameleye son verilmesi, işkenceciler hakkında yasal soruşturma başlatılması

-İletişimsiz gözaltına son verilmesi

-Mevcut yasaların uluslararası insan hakları normlarına uygun hale getirilmesi

-Ölüm cezasının kaldırılması ve bütün ölüm cezalarının iptal edilmesi

Af Örgütü ayrıca ilgilenen herkesin Kral 2. Hasan'a Fas'taki insan hakları ihlalleri hakkındaki Af Örgütü raporunu okuduğunu, ihlallerin ivedilikle durmasını, işkencenin sona erdirilmesini ve kayıpların ortaya çıkarılmasını talep eden mektuplar yazmasını istiyor. İlgilenenler için adres: Kral 2. Hasan

Palais Royal, Rabat FAS ■

Son kurban Murtaza Kaya

Bir ölü yatıyor

Müjdat Özer



Sen bağrımı amansızca zorlayan siyahlık
Unutma
Öldürmekten daha kuvvetlidir ölebilmek!
Ataol Behramoğlu

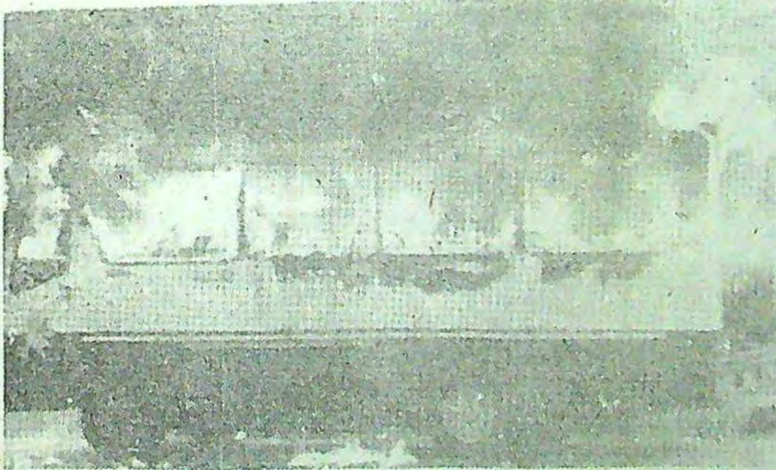
Polis infazlarının sonu gelmiyor. Anti-Terör Yasası'nın kurşunu bu kez de bir üniversiteliyi buldu. Anti-Terör kurşununun hedefi belirsiz. Bazen bayrak asan sıradan gençlere bazen de teslim alınmalarına karşın "örgüt üyelerine" yöneliyor.

Kantinde yüksek sesle söylediği türküler bir yana, arkadaşlarınca dürüst, çalışkan ve sürekli gülümseyen bir yüz olarak anımsanan Murtaza Kaya İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde öğrenciydi. Küçükçekmece'de TDKP adına bildiri dağıttığı iddiasıyla çok yakından, başı hedef alınarak vurulduğunda ise, henüz yirmi yaşında ve silahsızdı. Murtaza'nın yakalanması polisler için kolay olmasına karşın, onlar kendileri için daha kolay başka bir yolu seçtiler.

Olay sırasında polislerin Ankara plakalı bir arabadan indikleri ve Murtaza'ya "Ulaş" diye seslendikleri sonra da silahlarını ateşledikleri Murtaza'nın arkadaşlarınca yapılan açıklamalarda belirtildi. Gerçekten de polisin seslendiği Ulaş, gazetelere açıklama yaparak Murtaza'nın köylüsü olduğunu, kendisine bir süre önce muhbirlik teklifi yapıldığını, bunu reddettiği için de tehdit edildiğini belirtti. Bu durumda kurşunun bildiri dağıtıldığından mı yoksa ajanlık teklifinin reddedilmesinden mi sıkıldığı hala bir sır.Murtaza Kaya'nın avukatları bu sırrın açığa çıkması için savcılığa suç duyurusunda bulundular.

Murtaza Kaya'nın öldürülmesi üzerine İ.Ü. Edebiyat Fakültesi'nde çok sayıda öğrencinin katılımıyla gerçekleşen forumun ardından fakültedeki polis kulübelerini taşlayan öğrenciler, kapıda bekleyen bir çevik kuvvet otobüsünü de yaktılar. Önce kaçışan polisler, ek kuvvetlerin gelişiyle saldırıya geçerek fakülte binasını rastgele taradı; bir öğretim üyesi kolundan yaralandı.

Murtaza Kaya'nın öldürülmesi üzerine İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde çok sayıda öğrencinin katılımıyla gerçekleşen bir forum düzenlendi. Forumda, polisin katliamları ve üniversitedeki polis denetimi kınandı. Forumun ardından fakültedeki polis kulübelerini taşlayan öğrenciler kapıda bekleyen bir çevik kuvvet otobüsünü de yaktılar. Önce kaçışan polisler ek kuvvetlerin gelişiyle birlikte saldırıya geçtiler.Otomatik silahlarıyla fakülte binasını rastgele tarayan polisler bir öğretim üyesinin kolundan yaralanmasına yol açtılar. Silahlı taarruzun ardından fiili taarruz durumu alan polis bütün katları ve anfileri basarak istisnasız tüm öğrencileri ve bazı öğretim üyelerini tartakladı. Geçtikleri her yeri bir enkaz haline çevirerek ilerleyen polis fakülte dışına çıktıktan sonra da yoldan geçenleri coplamaya başladı. Yirmi gözaltı, yaralı bir öğretim üyesi ve yaralı çok sayıda öğrencinin ardından ortalık duruldu. Bir öğrencisi öldürülen, bir öğretim üyesi vurulan, yüzlerce öğrencisi yaralanan ve gözaltına alınan üniversite yönetimi ise olaylar karşısında sessiz kalarak ne kadar "kişilikli" olduğunu gösterdi.



Daha bir gün önce kantinde türkü söyleyen, futbol oynayan, öğrenci derneğinin her çalışmasına katılan Murtaza Kaya'nın yaşamı başında iki kurşun yarasıyla sonlandı. Hep söylenir ama geriye gülüşü, dostluğu ve mücadelesi kaldı. ■

Hasan Uysal

Cehenneme kadar yolun var!

Şükürler olsun ki bu tür tepkiye gerek kalmadı. Çünkü bırakın cehennemin yolunu, dibine ulaştık bile. Abartıyor muyuz? Olabilir. En iyisi biz anlatalım, yorumu siz yapın.

İstanbul Kadıköy'de, zar zor kirasını ödeyebildikleri evde iki genç yaşıyorlar. Hatice Dilek isimli genç laborant ve ilk evliliğinden olan küçük çocuğu var. Evde kalan diğer genç ise İsmail Oral. Oturdukları evin kapısı polis tarafından çalınıyor gece yarısında. Polisler tarafından karakola davet edildiklerinde itiraz hadlerine mi düşmüş? Hatice Dilek kapıdan çıkarken küçük çocuğunun eline bir miktar para tutuşturup, "Babana git. Benim karakola götürüldüğümü söyle!" diyor. Elleri otomatik silahlı polislerin arasında minübüse bindiriliyor, karakola götürülmek için bindirildikleri minübüsten iki gencin cansız bedenleri indiriliyor. Beyinlerine sıkılan kurşunla hareketsizleşen Hatice ile İsmail çırılçıplak halde morga teslim ediliyor. Sabah polis bülteninde ölümleri haber olarak gazetelere ve ajanslara duyuruluyor:

-Polisin hücre evinde yaptığı baskında, silahla karşılık veren iki terörist ölü olarak ele geçirildi.

Kısacık haber gazetelere ulaştığında, sözde gazetecilerin cıvıklaşmış beyinlerinden çıkan mizansenler de devreye giriyor;



-Aralarında devrim nikahı kıymışlar.

-Evde çok sayıda dinamit, bomba ve silah ele geçirildi.

-Suikast ve bombalama planı bulundu.

-Teröristler çok sayıda bombalama, öldürme ve yaralama olayının failleri çıktı.

Oysa çatışma diye açıklanan olaydan sonra iki gencin kısa mesafeden beyinlerine sıkılan kurşun dışında bedenlerinde tek iz yokmuş ne gam... Ne biçim çatışma ise yaralanan tek bir polis yok, komşulardan duyan işiten yok, evde bırakın çatışma izini tek bir kurşun çekirdeği yok. Gazetelere göre bunların hiç önemi yok.

* * *

Devletin terör yasası uyarınca Türkiye'de inanıyorum ki artık işkence azalacak, mahkemelerdeki yoğunluk azalacak, insan hakları ihlalleri, tutuklu ve gözaltındakilerin sayısı da azalacak. Çünkü devlet insanları anında öldürüp infaz gerçekleştiriyor. İşbitirici anlayışın parlak bir buluşu bu. Kontrgerilla tezgahlarında kotarılan, MGK'nın onayından geçen ANAP yasası gerçekten çok akıllıca. Adamı al götür, döv söv, işkence yap, ifade al, mahkemeye götür, ifade, sorgulama, iddianame, savunma, karar... Hapishane, temyiz, tahliye... Bu kadar uzun yola ne gerek var? Şapkası ters; vur gitsin. Bıyığı yamuk; temizle! Yan baktı; kurşunla, ters baktı; beynine boşalt silahı!

K. Maraş'ta tam 15 kişi öldürdüler böyle. Çatışma çıkmışmış da... Yaralanan olsun tek güvenlik görevlisi yok... Aynı şeyi Ankara'da bir başka gence yaptılar. Yıl sonuna varmaz 200-300 kişiyi geçecek anında infaz görenlerin sayısı.

Güneş gazetesinin İnsan Hakları Servisi Şefi Deniz Teztel'in gece yarısı 03'de evinden apar topar gözaltına alınması... İHD olarak bir açıklama yaptık, "Teztel çok şanslı" diye. Açıklama şöyleydi:

"Gazeteci arkadaşımız, Güneş gazetesi İnsan hakları Servisi Şefi Deniz Teztel'in, gerekçesi belli olmadan, geceyarısı hatta sabaha karşı saat 03'de evi basılarak, bir eroin kaçakçısı, silah tüccarı, karaborsacı, mafya elemanı gibi



apar topar gözaltına alınması son derece olağan bir işlemdir. Olağandır çünkü, bu tür işlemler, kamuoyunun duyarsızlığı, devleti yönetenlerin tercihi, muhalefetin umursamazlığı nedeniyle süreklilik kazanmıştır. Evler basılır, köyler yakılır, insanlar öldürülürken, bu tür olayları olağanüstü görmek "marjinal kalmak" anlamına gelmektedir. Hele artık anlamı "Döverek Götürme Merkezi" olarak görülen DGM'nin bu tür işlemi iyice olağandır. Dahası evinden alındıktan sonra kurşuna dizilmemiş olan Deniz Teztel arkadaşımızın çok şanslı olduğu bile söylenebilir. Çünkü son devlet terörü yasası ile işkencenin, kötü muamelenin hatta yargılamanın ortadan kalkıp yerine "anında infaz uygulaması" geldiği için şanslı arkadaşımızı kutluyor, hiç olmazsa az yara bere ile sağ salim işinin başına dönmesini bekliyoruz."

Açıklama Güneş gazetesinde aynen şöyle çıktı:

"İHD Genel Sekreter Yardımcısı Hasan Uysal 'Teztel'in çok şanslı olduğunu' söyleyerek, 'Bu gibi gece yarısı gerekçesiz evden gözaltına alınmalar Türkiye'de doğal hale geldi' dedi."

"Dam başında saksağan vur beline kazmayı" örneği bir açıklama. Durumu bilmeyen, gözaltına alınan Teztel'e özendiğimizi sanıp, neredeyse "Tanrı herkese gözaltı nasip etsin" demiş durumuna düşeceğiz. Oysa polisin insanları anında öldürmesini eleştirmek, toplumun duyarsızlığını dile getirmek maksat. Onun için "Teztel öldürülmediğinden şanslı" demişiz.

* * *

Gazeteci arkadaşımız Ümit Zileli'nin Tunceli'de yaptığı askerlik anıları kitap oldu, "Vur Emri" adıyla. Hiç özetlemeden alıntılar yapalım:

"... Görevimiz belirlenen bölgelerde pusu kurmaktı. Bütün timler aynı anda hareket etmiştik. Tunceli'nin doğu yakasını kontrol altında tutma görevini alan üçüncü tim daha yolun yarısında yağmura yenik düşmüştü. Burhan Asteğmen, iç çamaşırlarına kadar ıslanan erlerin yağmurluklarını giyebilmeleri için biraz ilerideki ilkokul binasına sığınmaya karar verdi. 14 erin dördünü binanın çevresine nöbetçi koyup, parolayı da verdikten sonra gönül rahatlığı ile içeriye girdi. On dakika sonra Onbaşı Kerim, etrafı kontrol için Asteğmenden izin istedi.

-İyi olur Kerim, dedi Asteğmen. Nöbetçilere söyle dikkatli olsunlar, birazdan değiştireceğim.

İlkokulun uçuruma bakan cephesinde nöbet tutan komando eri İlhan tedirgindi. Koyu bir karanlık ve şiddetli yağmurun altında, tüfeği tutan eli buz kesmiş çevreyi dinliyordu. "Aman" demişti arkadaşları, "Dikkatli ol, teröristlerin nerden çıkacağı belli olmaz!" Karanlık içinde yaklaşmakta olan gölgeyi o an gördüğünde tüfeğini hızla doğrultup bağırdı:

-Dur... Yaklaşma! Verilen karşılığı duymayınca bir daha bağırdı:

-Dur dedim... Parola!

Yapacak bir şey kalmamıştı. Az gecikse alnının çatına yiyecekti kurşunu. G3 piyade tüfeği gecenin sessizliğinde patladı gölgenin üzerine. Gelen çığlık gecenin karanlığında çınladı:

-Ahhh! Ne yaptın İlhan?

Dedi ve yıkıldı. Üç metreden atılan kurşun, henüz iki günlük hatta rütbesini takmamış komando onbaşısı Kerim'i affetmemişti. Kerim en yakın arkadaşının kurşunuyla yaşamını yitirmişti. En yakın arkadaşının katili olan er İlhan, geçirdiği sinir krizleri sonucu hastaneye kaldırılır-

ken, Jandarma komando Tugay bölüğünde yapılan hazin tören sonucu memleketine uğurlanan Kerim Onbaşı ise toprağa verilmişti. Timin komutanı Burhan Asteğmen ise olayda en ufak bir kusur ve ihmali olmadığı halde mahkemeye verildi. Buna bir insanın ölmesinin verdiği suçluluk duygusu eklenince, Burhan Asteğmen kısa süre sonra Elazığ Askeri Hastanesi Psikiatri kliniğinde müşahade altına alındı."

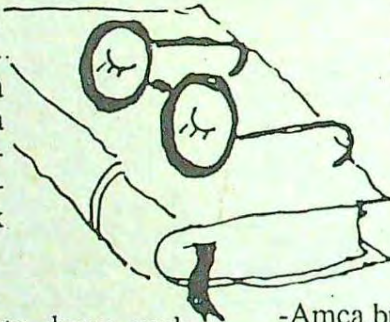
* * *

Moraliniz yeteri kadar bozulmadıysa bir tane daha anlatalım Ümit'in kitabından:

"...Her zamanki gibi sabaha karşı kuşattık köyün çevresini. Hazırlanan plan uyarınca aramamız gereken ilk eve doğru ilerlerken, evden biri karanlıkta görünerek yaklaştı:

-Komutanım, ilerde bir ışık yanıyor. Evin perdeleri de sıkı sıkıya kapalı!

O saatte bir evin ışığının açık olması pek hayra alamet değildi. İşaretlerle anlaşarak, tek bir çıtırtı çıkartmadan evi sarıp, makinalıyı da hakim yere kurmuştuk. Erler kapının iki yanında yerlerini alınca kapıyı hızla vurdum. Vurmamla birlikte içerdeki ışık söndü. Terden sırılsıklam kesilmiştim. Tabancama daha da sıkı sarılarak bağırdım:



-Aç kapıyı, jandarma!...

Hayret, kapı açılmıştı. Eşikte duran yaşlı adam elindeki gaz lambasını dışarıya doğru uzattı.

-Buyur... Buyur gomutan!

Garip bir görüntüydü. Kapıda elinde gaz lambasıyla bir köylü ve tam karşısında toz toprak içerisinde yatan bir Asteğmen. Karşımda duran 60-70 yaşlarındaki ihtiyarın önünde, pozisyonumu bozmadan sordum:

-Kim var içerde?

-Benle garım.

-Yalan söyleme!

-Gir bak gomutan.

Herhangi bir tersliği önlemek için yaşlı adamı önüme katarak, önce ışığı yanan odaya yürüdüm. Gayet basit döşenmişti. Yer minderleri, iki tahta sandalye, bir divan. Arama ekibi ise kısa bir sürede işini bitirmiş, teröriste benzer birşey bulamamışlardı. Tabii yaşlı kadıncağızın dışında:

-Bu saatte niye ışık yanıyordu?

-Gazete okuyordum.

Divanın üzerinde özenle katlanmış duran gazeteyi o an gördük. Üzerinde derme çatma bir gözlükle birlikte okunmayı bekliyordu. Şaşkınlığımı yenmeye çalışarak sordum:

-Sabahın köründe mi?

-Geceleri pek uyuyamıyık. Gündüzün de vakıt yoktur.

Gündüz tarlaydı, yakacak derdiydi iş çoktu. Bu yaştaki insanların bütün bu işleri nasıl yaptıklarına akıl erdirmeye çalışırken, odanın loşluğunda daha evvel farketmediğim kütüphane gözüme çarptı. Yaklaştım. Tahtadan, derme çatma yapılmış, acemice boyanmıştı. Ama yine kütüphaneydi işte. Raflarında bir sürü kitap vardı. M. Ali Birand'ın "30 Sıcak Gün"ü, Aziz Nesin'in "Deliler Boşandı"sı, Yaşar Kemal'in "Ölmez Otu", Kemal Tahir'in "Devlet Ana"sı, Muhsin Batur'un "Anılar."

Hayretle sordum:

-Amca bütün bunları sen mi okuyorsun?

Dargın baktı yüzüme... Eliyle kocaman bir daire çizdi havada:

-De bi bak hele... Okuyacak başkası var mı?

Demli çay eşliğinde sohbet ettik. Okumayı gençliğinde Elazığ'da çalışırken öğrenmiş. Yaşamdan beklediği pek birşey yoktu. Çökelek peyniri, tereyağ, yoğurt yapıp Tunceli'ye gönderiyor, onun parasını da kitaba yatırıyordu. Gazeteye aboneydi ya, sıkıntısı vardı:

-Gazete iki gün sonra geliyor buraya. Yani her bi olup biteni geç öğreniyoruz.

Okuduklarını, kendi yorumlarını da katıp karısına anlatmaktan çok hoşlanıyordu. "Biraz



ağır işitir, çoğunu da anlamaz ya olsun" diyordu. Peki hiç mi istediği yoktu yaşamdan? "Var" dedi Mustafa amca. Bir an durdu, derin bir nefes aldı:

-Bi televizyon gomutan! Varsın renksizi olsun. Bu yıl inşallah hele bir elektrik gelsin köye....

Baştan söylemiştik: Artık kimse bize, "cehenneme kadar yolun var!" diyemeyecek diye. Cehennemin dibinde mi, yoksa tımarhanenin ortasında mı, hergün gülüş çığrış oynuyoruz. Gezip, yiyip içip yatıyoruz. Her bir şeylere pek alıştık artık. Terör yasalarına da, Özal ailesinin görgüsüzlüklerine de, Mafya destekli ANAP kongresine de, iş takibi yapan, borsada milyarlarını oynatan gazetecilere de, Efe Özal'ın aylık 25 milyona ev kiralayıp, 4 milyara düğün yapmasına da, ağabeyinin Magic Box'una, Sosyal Demokrat Deniz Baykal'ın Güney Kore modelini övmesine de, İngilizlerin kaymakamları dövmesine de, hükümet rolü yapan hükümete, Kürt kırımına da, vurmalara, kırmalara, öldürme ve işkencelere de... Dış borçmuş, dış borcun faizini bile ödeyemez hale gelmişmişiz, işsizlikmiş, enflasyonmuş, fuhuş, hırsızlık ve gasp suçlarında artışmış: Bunların hepsi vız gelip tırıs gidiyor bizlere.

Geçenlerde İsveç Barış Komitesinden bir bayan geldi görüşmeye. Bir buçuk iki saat konuştuk. O soruyor biz anlatıyoruz. İsveç'ten edindiği izlenim, Türkiye'de yumuşamanın başladığı, özgürlük sınırlarının genişleyip, demokratikleştiği yolundaydı. Somut rakamlar ve örnekler verdiğimde şaşırdı. Ama anlattıklarımdan ben daha çok şaşırdım. Farkında değiliz ya da kanıksadık birçok şeyi. Oysa tam bir cehennemin içindeyiz. Ülkenin her yeri yangın yeri ve her onumuzdan biri ruhsal bozukluk içinde. Hele Kürtlere yapılanları anlattığımda küçük dilini yutacaktı az kaldı. 11 yıldır ülkenin içinde bir bölgede insan haklarının resmen askıya alınması, ayrı bir yasayla, ayrı yönetimle idare edilip, özel tim denilen tuhaf yaratıklarca terbiye edilmeleri... Yarı şaşkın ve de haklı sordu:

-Peki bunca önemli ve iğrenç şeyler yaşanıyor da niye gazetelerde tek kelime yok?

Belki benim palavra attığımı da düşünmüş olabilirdi bunları sorarken. Ne yanıt verebilirim ki?

-Haklısınız aslında ya hani Gazete? Yoksa SOS madalyonu, org, dil kaseti, çocuk şarkıları söz ve notası, araba, filo maket oyuncak, motosiklet, sevgi kolyesi, sevgi künyesi, biblo kukla, elektronik saat, Ayetel kürsi madalyonu, bio manyetik bilezik, otomatik saç fırçası, special tadella tatlı yanında verilen kağıtları mı söylüyorsunuz?

Ardından bir fıkra anlattık:

Adam elindeki bilezikleri gelip dağıtmış birer birer. Biri merak edip sormuş:

-Bu bilezikler nedir? diye. Bilezikleri dağıtan yanıtlamış:

-Gazetenin hediyesidir. Hiç bir şey anlamamış soruyu soran.

-Peki gazete nerede?

Adam çenesini kaşımış, karşılık vermiş:

-Valla önce hediyeleri çıkardılar. Hediye tutarsa ardından gazetesi gelecek.

Cehennem içinde yaşayabilmek için gülümsemek en doğru silah. Ne yapalım ki başka. İşte yaz geldi. Demokratikleşmeye inanan varsa buyursun gelsin yurtdışından. Cehennemin dibinde, ya da tımarhanenin ortasında bekliyoruz. Biz burdayız efendim....■

Yugoslavya yol ayrımında

Ya gevşek bir konfederasyon ya da..

L. Doğan Tılıç

Ve Yugoslavya'da tanklar da gürledi. 26 Haziran'da Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlıklarını ilan etmeleri orduyu harekete geçirdi. Ordu birlikleri bağımsızlık ilanının peşinden Slovenya'daki stratejik noktaları, sınırları denetim altına almaya başladılar. 28 Haziran sabahı, Slovenya Savunma Bakanı Janez Jansa her iki tarafın ölü ve yaralı sayısını 100'ün üzerinde olarak ilan etti. Bu arada, Federal Ordu'ya ait 5 helikopteri düşürüp, 15 tankı da tahrip ettiklerini belirtti. 28 Haziran'da Yugoslav hava kuvvetlerinin Slovenya'nın iki önemli havaalanını bombalaması ve Sloven Yerel Savunma Kuvvetleri ile ordu birlikleri arasında bir sınır karakolu etrafında cereyan eden çarpışmalarla Slovenya ve Federal Ordu arasındaki çatışmalar doruğa çıkmış oldu. Belgrad'daki kaynaklar ise kayıpları 10'larla ifade ediyor ve 2 helikopterin düşürüldüğünü kabul ediyorlar.

Çatışmaların sürdüğü Slovenya'nın kimi bölgeleri dışında, Yugoslavya bugün bir ay öncesine kıyasla daha sessiz görünüyor. Ancak, bu sessizlik derin bir endişeyle birlikte yaşanmakta. Artık oy yaydan çıktı mı? Kanlı çatışmaların Yugoslavya'nın her yanını sarması yalnızca bir an meselesi mi? Şimdi herkes bu soruları soruyor. Çoğu Yugoslav için bu soruların yanıtları meçhul. Kimileri Yugoslavya'nın sonunun geldiğini belirtirken, kimileri de önlerinde belki son ama önemli bir şans olduğu görüşünü savunuyor. İki cumhuriyetin bağımsızlık ilanının Sırpların etkin olduğu federal yönetime, ordunun müdahalesinin de Hırvatistan ve Slovenya'ya geri adım attıracağını düşünenler var.

Demokrat'ın geçen sayısında Yugoslavya'daki duruma geniş olarak yer verilmiş ve şunlar yazılmıştı: "Yugoslavya Mayıs ayında tarihinin en büyük krizini yaşadı. Giderek derinleşen bu kriz, çok daha sıcak geçecek bir yazın habercisi.... Birçok insan ordunun yakında yönetime el koyacağı düşüncesinde birleşmiş durumda... Avrupa, bu kavram Yugoslavya'da ordudan sonra ikinci bir güç gibi."

Demokrat'ın geçen sayısında altı çizilen bu noktalar bugün açıkça yaşanıyor. Yugoslavya yaza, sıcaklık bir yana, kaynayarak giriyor. Ordunun giderek sertleşmesi şimdi ülkede yeni bir tartışmanın başlamasına yol açtı: Ordu federal hükümetin direktifleriyle mi harekete geçti ve o direktifler doğrultusunda mı hareket ediyor yoksa onların ötesinde kendi inisiyatifini mi kullanıyor? Bu ikinci olasılık, ülkede daha ürkütücü gelişmelerin habercisi olarak görülüyor.

Şimdi herkes Yugoslavya'nın artık Tito'nun Yugoslavya'sı olmadığı noktasında anlaşıyor. Tito'nun, cumhuriyetlerin ve özerk bölgelerin sıkı birliği temelinde kurduğu federal Yugoslavya'nın sonu geldiğine göre yerine ne geçecek? Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsız devletler olmaları olanaklı mı? Bu son soruya olumlu yanıt veren çok az sayıda insan Kıbrıs örneğini veriyor. Ancak, Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsız cumhuriyetler olamayacağına inananların çok sağlam karşı argümanları var. Dünyada ve içinde yer aldıkları Avrupa'da Yugoslavya'nın parçalanmasına sempatiyle bakan hiç bir devlet yok. Slovenya'nın arkasında bir Türkiyesi yok.

Avusturya'nın sınır komşusu Slovenya'yı alttan alta des-

Yugoslavya'da artık tanklar konuşuyor. Ancak Yugoslav ordusu içindeki derin huzursuzluklar da bir yandan sürüyor. Ülkenin Sırlardan sonra ikinci büyük milliyeti Hırvat askerlerin orduyu terk etmesiyle doğacak parçalanmanın genaralleri hayli ürküttüğü söyleniyor. Yugoslav ordusunun müdahalesi halinde böyle bir gelişmenin yaşanması sürpriz olmayacak.

teklediğini ve destekleyebileceğini söyleyen bir Yugoslav gazeteci şu örneği veriyor: "Bacağı kesilen birisi sık sık rüyasında kesik bacağında bir sancı duyarak uyanır. Avusturya da büyük imparatorluk günlerinden kalma duygularla Slovenya ile ilgileniyor. Ancak Avrupa'nın bugünkü yapısı içinde bunu açık bir desteğe döndürmesi kolay değil."

Avusturya, AGİK çerçevesinde, Yugoslavya'dan olup bitenlerle ilgili açıklama isteyen ilk ülke oldu ve AGİK'i acil toplantıya çağırdı. Ancak, Avrupa Yugoslavya krizi karşısında bir açmazla karşı karşıya. Bir taraftan, Federal Ordu'nun Slovenya'ya müdahalesine sessiz kalamayacağı düşüncesi, diğer taraftan da şimdiye kadar birliğini savunduğu Yugoslavya'da Yugoslav ordusunun ayrılıkçı cumhuriyetlere karşı müdahalesini bu ülkenin iç işi olarak görme zorunluluğu. Nitekim, BM Genel sekreteri Cuellar Federal Ordu'nun müdahalesini Yugoslavya'nın iç işi olarak gördüğünü belirtti bile. Bu durumda, Avrupa'ya Yugoslavya'ya sorunlarını görüşmeler yoluyla çözme tavsiyesinde bulunmaktan başka bir yol kalmıyor.

15 mayıs'ta ülkenin yeni cumhurbaşkanının seçilememesinden beri gittikçe artan ölçüde inisiyatif alan Federal Başbakan Ante Markovic cumhuriyetlerin ayrılık ve kendi ordularını oluşturma gibi şimdiye kadar aldıkları tüm kararları üç ay için askıya alarak yoğun görüşmelerle sorunların çözülmesini, bu arada da yeni cumhurbaşkanının seçilmesini önerdi.

Şimdi Yugoslavya'da gelişmeleri endişeyle izleyen bir çok insan tarafların bu belki de son olabilecek şansı kullanabilmelerini diliyor. Federal ordunun Slovenya'ya müdahalesinden sonra TV'de üniformayla bir konuşma yapan Slovenya Savunma Bakanı Janez Jansa ve Devlet başkanı Milon Kucan kendilerini silah dahil her türlü aracı kullanarak savunacaklarını ilan ederken, Sloven yöneticiler bir yandan da, üç aylık görüşme sürecine, askerlerin kışlalarına çekilmeleri koşuluyla, olumlu baktıklarını da ilan ettiler.

Öte yandan, Hırvatistan ve Slovenya birlikte bağımsızlıklarını ilan etmiş olmalarına rağmen, ordunun Slovenya'yı hedef alışı ince bir taktik olarak görülmüyor. Hırvatistan'a kıyasla daha küçük ve zayıf olan Slovenya'da bağımsızlık hareketi ezilerek Hırvatistan uyarılıyor. Hırvatistan'a yapılacak bir müdahalede, ülkenin Sırplardan sonra ikinci büyük milliyeti olan Hırvat askerlerin orduyu terk etmesiyle doğacak parçalanmanın generallerin yüzde 70'inin Sırp olduğu Yugoslavya ordusunu ürküttüğü bir gerçek. Zaten Hırvatlar kendilerine yönelik bir müdahalede çocuklarına ordudan ayrılma çağrısı yapacaklarını ilan ettiler. Üstelik Hırvatistan'da yaşayan Sırp azınlık ile Hırvatlar arasında çıkacak çatışmaları düşünmek bile bütün Avrupa'nın tüylerini diken diken ediyor.

Demokrat'ın geçen sayısındaki yazı "Tanrı, Yugoslavya'yı bir iç savaştan korusun" diye bitiyordu. Gerçi Avrupa, şimdi burnunun dibinde doğmakta olan Lübnan tehlikesini daha somut olarak görüp, bu işi tanrıya bırakmadan halletmek için elinden geleni yapacak. Ama yine de iç savaş Yugoslavya'nın önündeki en ürkütücü gelişme olarak duruyor. Balkanların devini, iç savaş dışında bekleyen iki olası gelişme ise, bir şekilde bağımsızlık ilanlarının hazmedilmesi veya gevşek bir federasyon altında egemen cumhuriyetlerin birlikte yaşaması olarak sayılabilir. İç savaşın dehşeti ve bağımsızlığın hazmedilemezliği, gevşek bir konfederasyonu en akla yakın olasılık olarak öne çıkarıyor. Tabii akıl sorunların çözülmesi için yeterliyse! ■



Irak Kürdistanı'ndan izlenimler

Yeniden yaşama dönerken...

Leena Reikko

Irak Kürdistan'ında Şaklava'dan Mawat'a doğru uzanan vadide yol alırken doğanın bir düşten çalındığını düşünüyorum.

Yol boyunca bize, Şivan ve Ortadoğu'nun altın gırtlağı İbrahim Tatlıses'in sesleri eşlik ediyor. Arabayı kullanan peşmerge, eliyle yeşillikler içindeki kan kırmızı ve sarı çiçekleri gösterirken sesi müziği bastırıyor "Renklerimize bakın... bayrağımızın renklerine..." İki silahlı peşmergenin bir teyple başını çektiği 10 arabalık konvoy yoğun bir toz bulutunun içinden Mam Celal ya da yaygın deyişiyle Celal Amca'ya doğru yol alıyor. Irak ordusundan alınan cipler bir patikadan farkı olmayan yolu katedişimizi kolaylaştırıyor. Bir peşmerge merkezinde durup soğan, yumurta ve ekmekten oluşan yemeğimizi yiyoruz.

Yol boyunca, Saddam Hüseyin'in 1988'den bu yana Kürdistan'ı Kürtlerden arındırmak ve kaçanların da geri dönüşlerini önlemek amacıyla yerle bir ettiği köyleri görüyoruz. Şimdi Irak Kürdistan'ı tek adamın Kürt politikasını ve dünyanın vurdum duymazlığını ispatlarcasına bomboş. Mawat da yerle bir edilmiş, geriye sadece askeri binalar kalmış ve artık Peşmergelerin yönetiminde.

Hero Ahmed Talabani de bir ay önce birkaç günlüğüne gittiğini söyleyen eşi Celal Talabani'yi, merkeze dönüştürülen bir eski okulda bekliyor. Yapının dış duvarları, İranli ve Iraklı askerlerin kurşun izleriyle bezeli. Şimdi sıra peşmergelerde. Yapılan temizlik ve onarımlara rağmen bu iki katlı bina uyumanın dışında pek bir işe yaramıyor.

Bir portre

Hero Ahmed Talabani

On yıldan fazladır Kürdistan dağlarında yaşıyor; giyimi peşmergeler gibi, silahı ise yalnızca gerektiğinde belinde. Yatağın başucunda tuvalet masası gibi kullanılan tersine çevrilmiş kolinin üzerinde bir şişe Fransız parfümü duruyor. Usul usul konuşuyor; kendinden sözetmekten pek hoşlanmıyor; yaşamını belirleyen Kürt sorunu elbette, bu yüzden politikada Celal Talabani'nin karısı olarak, kendisi olarak daha aktif olma isteğinde.



"Ben Saddam'la yapılan görüşmelere karşı çıkan tek kişiydim. Ona hiç bir zaman güvenmeyeceğim, o insan değil, bir canavar. İran-Irak savaşı sırasında dört yıl yalnızca onu tanımak için televizyon seyrettim. Artık, şimdi onu çok iyi tanıyorum." Hero Ahmed Talabani'nin sesindeki nefret doğrudan olmasa da, Bağdat'a giden ilk delegasyona başkanlık eden ve hatta Saddam'la öpüşen kocası Celal Talabanj'yi de eleştiriyor. Mawat'da buluştuk onunla; İran-Irak sınırında, Süleymaniye yakınındaki Mawat'da buluştuk. Eski, tahrip edilmiş yıkık dökük okul ona birkaç aydır mesken olmuş; herkes gibi Bağdat'daki görüşmelerin ne getireceğini bekliyor. Her sahne gerisindeki insan gibi Kürdistani Yurtsever Birlik'le ilgili her şeyi biliyor olmalı.

"Ben aktif biri değilim, yalnızca buradayım işte." Ötekiler gibi okulun devasa terasında bir ileri bir geri gidip gelerek zamanını geçirirken tedirgin görünüyor. Buradan görünen manzara Saddam politikasının hikayesini de anlatıyor: Bütün bir kasaba, Irak Kürdistan'ındaki çoğu yer gibi tam bir harabe. Bu yıl ne yaptığını kendine dalga geçerek soruyor, sonra aynı ses tonuyla yanıtını veriyor: "Olaylar üzerine bir video bandı hazırladım, günde iki kez çalan telefonu bekledim, hepsi bu işte.. "

"Hayatımda ilk kez, aktif politikaya sahiden katılmak istedim. Kötü politikacıların yerine genç, yeni ve daha iyilerinin geçmeyişine çok üzülüyorum; bu bütün Kürt partileri için böyle. Pek çok peşmergeyle hayli iyi ilişkilerim var ama, politikacı ve liderlerle yok. Çünkü ben farklı düşünüyorum." Hero Ahmed en yakınındaki adamdan, kocasından çok daha radikal görünüyor. "Ben kocamı etkileyemem, o da beni; her ikimiz de kendi yolumuzda gidiyoruz, aramız iyi, çok iyi." Gülümsüyor, sonra da saçlarının hızla beyazlamasını kocasına bağlıyor, şakayla. Hero Ahmed Amerika ve koalisyon güçlerinin Kürt sığınmacılara yaptığı insani yardıma saygılı ve

Her yer silah dolu.

Orada kaldığım sürece her sabah gözümü açar açmaz, tüfeği ve tabancasıyla uyuyan Talabani ile aynı odada kalan 4 Kalaşnikoflu peşmergeyi görüyorum. Silahlar her yerde beni takip ediyor, tuvalete giderken de, ayışığında yürüyüşe çıkarken de çok sıkı korunuyorum. Peşmergeler misafirlerine iyi bakıyor.

Bu arada herkes Bağdat'taki görüşmelerin sonucunu bekliyor, yaşam neredeyse durmuş. Ve bir gece sessizlik, bir evlilik töreniyle bozuluyor. 17 yıldır Avrupa'da yaşayan ve birkaç ay önce bir gazetecinin yardımıyla Kürdistan'a dönen gelin Beriwan'ın güzelliği insanı çarpıyor. Mawat'da 7 yıllık peşmerge, 30 yaşındaki eski mühendis Bishko'ya rastlıyor. Bishko, Beriwan'a, Kürdistan özgürlüğüne kavuştuğunda yapacağı güneş enerjili evi anlatıyor, o evde onunla yaşamak istediğini. Ve ev[illegible]iyorlar.

Saddam'ın 88'den bu yana izlediği politika Kürdistan'ı Kürtlerden arındırmak. Bu amaçla Kürt köyleri yerle bir edilmiş. Terkedilmiş yerleşim merkezlerinde biri de Mawat. Burada sadece askeri binalar ayakta ve bölge peşmergelerin kontrolünde.



Peşmergeler sabahtan itibaren muslukların önünde uzun traş-temizlik sıraları oluşturuyorlar, hazırlıklar düğün için. Yaşadıkları son eğlence ne kadar gerilerde kaldı? Gün yerini geceye bırakırken, balkona kilimler seriliyor, Süleymaniye'den getirilen çilekler ve şamfıstıkları eski gazetelerin üzerine konuyor. Her iki peşmergeye bir şişe Ürdün viskisi ve 4 tane bira düşüyor... Adamlar susamış... Yanımda oturan peşmerge 3 yıl son-

müteşekkirse de, Amerikalıların samimiyetine güvenmiyor. "Amerika'nın Kürtlere aldırdığı yok; onlar Irak'ı ve müslümanları kontrol altında tutmak için buradalar, Saddam'ı aynen Kaddafi'ye yaptıkları gibi tırnaklarını kesip cici bir kedi yapmak istiyorlar. Kürtlerin güçlü olduklarına inanmadıkları için, biz birden tüm şehirlerde kontrolü ele geçirince korktular, bu yüzden de Irak ordusunun bize karşı helikopterlerini kullanmasına izin verdiler."

Şimdi gün be gün Süleymaniye'ye dönen sığınmacıları görüyor, başıyla onaylayarak konuşmasını sürdürüyor.

"Bugüne kadar dönenlerin başına bir şey gelmedi ama, Saddam bekliyor. Herkes dönsün, dünya da bizi unutsun, tekrar saldıracak. Saddam ile birlikte özerklik olmaz." Hero Ahmed'in inancı böyle. Bunca kaçış ve göç görmesine karşın, ona göre ilkbahar, tarihte en karanlık ve en korkunç göç diye anılacak.

"Bu kez dünya bizi görmek zorunda kaldı. Hoş Kuveyt olmasaydı, yalnızca Kürt meselesi olsaydı, sonuç gene öncekilerden farklı olmazdı. Gazeteciler tesadüfen bölgedeydiler ve olan biteni gözleriyle gördüler. İşte bu yüzden bu kez dikkati çektik. Hiç devletimiz olmadı ki, insanlar bizimle ilgilensinler. Herkes bizim meselemizin Irak'ın iç meselesi olduğunu söylemeyi sürdürüyor, oysa insanları öldürmek, katletmek bir iç mesele olamaz... "

Hero Ahmed bütün yaşamı boyunca politik bir çevreyle sarmalanmıştı. Babası Kürdistan Demokratik Partisi'nde aktif biriydi, çocukluk arkadaşı ve 25 yıllık kocası Celal Talabani'yi de oradan tanıyor. 1979'dan beri dağlarda yaşayan Hero Ahmed Avrupa'da yaşayan 13 ve 18 yaşındaki oğullarını en son üç yıl önce gördüğünü anlatıyor. "Oğullarımı yurtdışına çıkabilirsem görüyorum, çoğu zaman da Irak dışına çıkmak mümkün değil. Her şeye alışıyorsun; balayımızda ilk yurtdışına gittiğimde, kızkardeşlerim yanımda değil diye neredeyse çıldıracaktım, oysa şimdi kendi çocuklarımı bile öyle az görüyorum ki... Dahası, halkının sorunları ne kadar büyükse, senin özel sorunların da önemini o kadar yitiriyor." Hiç de marazi bir anne gibi görünmüyor.

Dağlardaki yıllarda, kendisinin lider eşi olmaktan öte biri olduğunu peşmergelere göstermiş; başlangıçta peşmergeler yürüyemez diye onu yanlarında taşımayı reddederlerken, şimdi çok gerekmedikçe, ağır bulduğu için, Kalaşnikof taşımadığı halde, onlardan biri.

"Onlara kim olduğumu ve neyi yapabileceğimi gösterdim. Bu yüzden politikaya girmek daha kolay olacak. Burada insanlara neyi yapabileceğini göstermek zorundasın, ben bunu yaptım, bana güveniyorlar. Kocam yüzünden politik yaşamın zor olabileceğini düşünüyorum, insanlar onun karısı olduğum için onunla birlikte davrandığımı söyleyebilirler."

Kürt hareketinde aktif kadın sayısının azlığına üzülüyor; o sorumlulukların aile içinde yayılmasından yana. "En az beş çocukları var ve koca dağlarda, nasıl aktif olunabilir ki?" Kürdistan Yurtsever Birliği'nin Kadın Örgütü henüz çok yeni, yayın organlarının pek çok tartışma açacağına inanıyor.

Hero Ahmed kırkbeşini henüz doldurmuş. Bir yanıyla Avrupalı; bir yanıyla da hayatını halkına adamış entellektüel bir Kürt kadını. İstanbul Hilton'da Sosyalist Enternasyonal kokteylinde pahalı giysileri içinde, basının özel sorularından kaçınmaya çalışırken, sanki daha çok evinde; dağlarda, peşmergelerle, silahlarla ve kendi halkıyla birlikteydi.





Peşmerge kampındaki düğün, yıllardır ağzına içki sürmemiş, eğlenmemiş peşmergeler için hoş bir fırsat oldu. Hazırlıklar sabahın erken saatlerinde başladı. Talabani düğün için 'Kürt devriminin ilk kutlaması' diyerek geline hediyesini verdi. Talabani'yle sohbetlerimiz sırasında en çok benim ülkemden, Finlandiya'dan söz ettik. Beni dinlerken bir yandan da anlattıklarımı not ediyordu. Hemen herşeyi merak ediyordu; en çokda Finlandiya'daki azınlıkların durumunu...

ra ilk kez ağzına içki sürüyor. Talabani şampanyayı patlatıyor ve 'Bu gerçekten olağanüstü, bu Kürt devriminin tarihteki ilk kutlaması' sözleriyle düğünü başlatıyor.

Genç çift ilk geceleri için hazırlanan çadırlarına düğün henüz sürerken giriyorlar. Bu düğünde neşenin yanısıra hüzün de var. Yıllardır dağlarda yaşayıp, Saddam'a karşı savaşan ve ölüleriyle vedalaşan peşmergeler bu 'gündelik yaşamlarından' bir an olsun uzaklaşmak istiyorlar. Çoğunun düşü bir kadınla normal bir ilişki kurmak, evlenmek ve aileleriyle yaşamak. (Ve eminim hepsi de ideal eşler olurlar, ev işlerini paylaşırlar, çünkü yemek yapmayı ve kendilerine bakmayı biliyorlar) Talabani, peşmergeleri dans edip eğlenirken onları mutlulukla izliyor. Politikadan söz etmiyor. En yakın adamı çok sıkı korunan balkonda volta atarken, o şakalar yapıp, gevezelik ediyor. Peşmergelerinin gözünde o 'en büyük lider'. O geldiğinde saygıyla ayağa kalkılıyor ve sesler kısılıyor. Uyumadan önce benimle 60'larda gittiği ülkem Finlandiya hakkında konuşmak istiyor. Arkasına yaslanıyor ve sağdan sola Arap harfleriyle Kürtçe not alıyor. Herşeyi merak ediyor, seks yaşamlarından, uykularına ve azınlıkların Finlandiya'daki durumlarına değin.



Birgün peşmergeler bizi Halepçe'ye götürdüler... Kent, ölüm, yokoluş ve yaşama dönüşün bir bileşkesi.

Üzeri artık çimenle örtülü mezarlığa götürülüyorum.

'Burada, 88 Mart'ında kimyasal saldırıda ölen yüzlerce ama yüzlerce insanı yaktık'

Kimyasal saldırılar sonrasında buldozerler, şimdilerde yaşama dönme çabasındaki kenti yerlebir edip bir hayalet kente dönüştürüyorlar. Halepçe'nin eski sakinleri daha önceleri evleri olan yıkıntılarda barınmaya çalışıyorlar. Artık yaşayan sokaklarda satıcılar İran'dan getirdikleri az miktardaki mallarını pazarlamaya çalışıyorlar. Peşmergelerin kontrol çabalarına rağmen, kentlerinde birkaç aydır mülteci gibi yaşayanlar için yumurtanın, domatesin ve pirincin fiyatları hayli yüksek. Yıkıntılarda yaşayan 5 çocuklu bir ailenin tipik öyküsünü dinliyorum. 74'ten bu yana, Saddam'ın saldırıları yüzünden tam 4 kez evlerini terk etmek zorunda kalmışlar ve yine Halepçe'deler, artık gidiş-dönüş yok. Ailenin babası, bu yıkıntılardan oluşan şehrin etrafına bir duvar örmek ve yeni şehri de onun etrafına kurmak istiyor ki, kimse neler olduğunu unutmasın ■

Tupamarolar yeniden politik arenada

Gelenek mi, gelecek mi?

Sedat Yılmaz

Şimdiye kadar bizim hakkımızda çok şey yazıldı çizildi; belki çok sattığındandır, belki başka nedenlerle bilemiyorum. Ama açık olan bir şey var, bizler kendimizi pek anlatamadık, yazmadık. Bunları yapacağız. Uruguay'ın, Tupamarolar'ın tarihini yazacağız."

Zürich'te 14 Haziran'da düzenlenen bir konferansa katılan Eluterio Fernandez Huidobro (El Nato) böyle başlıyordu konuşmasına. Uruguay'ın efsanevi örgütü Tupamarolar'ın liderlerinden biri olan El Nato geçtiğimiz ay Avrupa'daydı. Zürih'ten sonra Berlin'e geçti ve orada da "Şili ve Latin Amerika Araştırma Merkezi"nce düzenlenen Latin Amerika Haftası'na katıldı. Tupamarolar'ın 1965 yılındaki kurucularından biri olan El Nato, hareketin 1972 yılındaki ağır yenilgisinin ardından diğer MLN-T önderleri ile birlikte tutuklanmıştı. Cunta hapishanelerinin son derece olumsuz koşullarında 11 yıl boyunca yatan Huidobro ve arkadaşları 1985 yılında serbest bırakıldıklarında, o güne kadar kaldıkları "Libertad" hapishanesinin kapısında kendilerini gece boyunca bekleyen 10 bin kişi tarafından karşılandılar.

"Seçimlere katılacağız. Ama biz seçimlerle iktidara gelmek, birşeyleri bu şekilde değiştirmek düşüncesini taşımıyoruz."

Cezaevinden çıktıktan sonra Latin Amerika'daki hemen hemen diğer tüm gerilla hareketleri gibi artık legal yöntemlerle mücadele edeceklerini açıklayan El Nato, Avrupa'da katıldığı toplantılarda özellikle silahlı mücadele konusundaki sorularıyla kendisini sıkıştırmak isteyenleri sabırla yanıtlıyordu: "Biz savaşımı hiç bir zaman iki askeri aparat arasındaki bir mücadele olarak görmedik. Gerilla mücadelesi birkaç insanın bir araya gelerek oluşturdukları bir düşünceden çıkmış değildir. Bizim devrimci mücadeleden vazgeçtiğimizi düşünenler, devrimden ve örgütlenmeden hiç bir şey anlamadıklarını ortaya koyuyorlar."

Aslında, dünyanın bir çok yöresindeki devrimci hareketlere esin kaynağı olan mücadele tarzlarıyla Tupamarolar zaten bir "tarih" yazmışlardı: 60'lı yılların sonu ve 70'li yıllar boyunca hemen hemen dünyadaki bütün devrimci hareketlerin bir şekilde yaşadıkları "romantik" çağ en çok onların adıyla birlikte anılacaktı. Yine, dağları, ormanları ve kırları mekan tutan geleneksel gerilla mücadelesi, bu coğrafi olanaklara sahip olmayan Uruguay'da biçim değiştirecek ve Tupamarolar silahlı mücadele literatürüne "şehir gerillası" kavramını da sokacaklardı. Şimdi, aradan geçen uzun yılların değiştirdiği bir dünya ve bu dünyanın değişen koşullarına uygun yeni bir "tarz" yaratma ve bunu o ünlü gelenekleriyle bağdaştırma arayışı içindeydiler: "Tupamarolar zaten silahlı mücadelenin yanısıra legal çalışma biçimlerini de deneyen bir hareketti. O açıdan şu anki mücadele biçimini şimdiye kadarki mücadelemizin bir gelişmesi olarak görüyoruz. Biz reformist değiliz."

Tupa Tupa Tapamaros!

60'lı yılların başında Raul Sendic (Tupamarolar'ın ilk kurucusu ve lideri - 1989'da Paris'de öldü) ve onun tarafından kurulmuş olan Şeker Kamışı İşçileri Sendikası kendisinden oldukça çok söz ettirmeye başlıyordu. Bu dönemde hoşnutsuzluk tüm ülkeye hakimdi. İşgal edilen fabrikalar, öğrenci hareketi, büyük toprak sahiplerine, feodal çalışma koşullarına yönelik eylemler peşpeşe gelmeye başladı. Şeker kamışı işçileri ve diğer sektörlerde çalışanlar tekrar tekrar Montevideo'ya yürüdüler. Toplumun her kesimi sokaktaydı ve karşılarında sadece devlet terörünü değil, ölüm mangalarını da buluyorlardı. Yoğunlaşan bir saldırı dalgası gelişti. Tam bu dönemde sendikalarda, öğrenci hareketlerinde çalışan farklı siyasal düşüncelerden insanlar mücadeleyi yönlendirmeye başladı-

lar. Artık her yürüyüşün, her direniş ve çatışmanın önünde-içinde Tupamaro ismi duyulmaya başlanıyordu. ÇKP yanlısı, anarşist, bağımsızlıkçı, Troçkist mücadelenin içinde yer alan unsurlar bir araya gelmişti. Aralarında ideolojik bir bütünsellik mevcut değildi. Hareketin siyasal bileşimini karakterize etmesi bakımından da ilginç olan sloganları, "Eylemler Birleştirir, Sözcükler Ayırır"dı. O yıllara geri dönüldüğünde el Nato kendi hesabına daha o yıllarda "bir çok şeyi eleştirdiğini, karşı çıktığını" belirtiyor. "Önemli hatalar yaptık, öncelikle halkın düşüncelerini değiştirebilmemiz gerekliydi" diyor.



Tupamarolar ilk etkili askeri eylemlerini Temmuz 1963'de İsviçre Avcılar Klubünden (Montevideo) çok sayıda silaha el koyarak gerçekleştirdiler.

Çünkü önce "para ve silah" gerekliydi.

Bu eylem sadece Uruguay ve Latin Amerika'da değil tüm dünyada yankılanacak ve belki de birçok metropolde, devrimci hareketlerin bu "model"e uygun eylemlerinin habercisi olacaktır. El konulan, süpermarket zincirlerine bağlı gıda maddesiyle dolu kamyonlar Montevideo'nun nüfusunun büyük kesiminin yaşadığı (ranchitos denilen) teneke mahallelerde boşaltılacaktı.

Tupamarolar 1966'da Ulusal Kurtuluş Hareketi adını aldılar, (Tupamaro MLN). Bu yıllarda çok az banka ve finans merkezi Tupamaro eylemlerinden kendisini kurtarabildi. Uruguay polisinin tahminleriyle Tupamarolar, prestijlerinin çok yüksek olduğu bu dönemlerde -70'li yıllarda- onbin civarında bir militan güce sahiptiler.

Tupamaro'lar dünya kamuoyunda kendilerini iyice aktüelleştiren sansasyonel eylemlerine Pando şehrinin işgali, İngiliz elçisinin kaçırılması, iki gerici gazete sahibinin kaçırılması, Brezilya'dan özel olarak gönderilen Amerikalı işkence uzmanı Daniel Mitrone'nin kaçırılıp cezalandırılması ile devam ettiler.

Ancak, halk nezdinde prestijlerinin doruğa çıktığı eylem, finans kuruluşu MODTY'nin soyulması eylemi oldu. Gerçi kasadan sadece 24 bin dolar çıkmış, ama eylemi gerçekleştirenler çok daha önemli şeyler almışlardı; hesap defterleri. Gizli transferlerin ve işlemlerin yapıldığı bu defterlerin fotokopisi bir hakimin kapısının önüne bırakıldı. Fotokopiler birçok işadamı ve tüccarın soruşturma geçirip (aralarında bir de eski bakan olmak üzere) tutuklanmasına neden oldu.

Bütün diktatörler kardeştir

Tüm bu gelişmeler üzerine Colorado yönetimi olağanüstü hal ilan ediyor, yasal olan-olmayan tüm tedbirler alınıyordu. Artık, cuntanın taşları döşenmekteydi. "Cunta öncesi çok önemli askeri yenilgiler yaşamıştık, çizgimiz hep tartışma konusuydu."

1971 yılında başkanlığını ünlü Uruguay'lı yazar Mario Benedetti'nin yaptığı, legal 26 Mart hareketi oluşturuldu. MLN askeri alandaki yenilgileriyle birlikte kitleler içerisinde yoğun örgütlenme çabalarına girişti. Ülkenin tüm muhalefet güçleriyle ilişkileri olduğu gibi bir radyo istasyonu, gazete ve dergiye sahiptiler. Son bir kaç yıllık dönemde Tupamarolar Uruguay politik yaşamında oldukça etkin ve devletle mücadelede ağırlıklı bir güç durumundaydı. "O dönem seçimlere katılamazdık, çünkü ismimizi kullanamıyorduk, yasaklanmıştı. Ama biz yine de o dönemde seçimlere farklı biçimlerde katıldık." Bu "farklı biçim", bütün sol grupların katılımıyla oluşan "Fronte Amplio" isimli cephesel örgütlenmenin seçimlere katılması ve oyların yüzde 20'sini almasıydı.

27 Haziran 1973, tüm Uruguay cuntanın karanlığındaydı. Ardından başla-

Dünyanın bir çok yöresindeki devrimci hareketlere esin kaynağı olan mücadele tarzlarıyla Tupamarolar bir "tarih" yazmışlardı. 1972'ye gelindiğinde hareketin 9 yöneticisinin yakalanması Tupamarolar için önemli bir darbe oldu. Yakalananlar arasında örgütün en önemli isimlerinden Jorge Maneras Lluveras (yanda) ve Raul Sendic de vardı. Dokuz mahkum, ülkenin değişik yerlerindeki askeri kışlalara büyük bir gizlilik içinde nakledildiler ve mahkumiyetleri sürekli bir işkence haline dönüştürüldü. Raul Sendic kaçma ihtimaline karşı derin bir kuyunun içinde muhafaza ediliyordu.

yan süreç, Türkiye'nin 80'li yıllarda yaşadığı tablonun bir kopyasıdır adeta. Aynı zaman kesitinde bir çok ülkede olduğu gibi, Uruguay'da da artık kayıplar, öldürmeler başlamış, devrimci önderlerin cezalandırılması, bilimsel beyin yıkama metodlarıyla topyekün bir operasyona girişilmişti.

Diktatörlüğün terörü sadece gerilla faaliyetlerine katılanlarla sınırlı kalmadı. Toplumsal muhalefetin her kesimine en ufak dokularına varıncaya değin bir cendere oluşturulmuştu.

60'lı yıllarda Brezilya'daki cunta (1964) ile birlikte Washington'dan planlanan Ulusal Güvenlik Doktrini'nin en belirgin uygulamaya konulduğu yer Uruguay oldu. İşkence uzmanı Daniel Mitrone 69 sonlarında Brezilya'daki deneyimlerini aktarmak üzere bizzat Washington'dan gönderiliyordu.

1972'de Tupamarolar askeri düzeyde çözülmüş, bir yıl sonrasında tezgahlanan cuntayı sendikalar 2 haftalık direnişle karşılamışlardı. Sonuçta tüm sol ve sendikalar yasadışı ilan edildi. Ellibin civarında Uruguay'lı, neredeyse her aileden bir veya daha fazla olmak üzere (toplam nüfus üç milyon) işkence tezgahlarını ve cezaevlerini çok daha yakından, içerden tanıdı. Artık "namuslu insanlar insan haklarından söz etme" lüksüne sahip değillerdi.

Tüm Uruguay toplumu terör zanlısı sayıldı. Vatandaşların tümü güvenlik derecelerine göre A-B-C olmak üzere üç kategoriye ayrıldılar. İş bulmak, işe girmek isteyenler askeri kışlalardan "Demokrasiye İnanç belgesi" almak zorundaydılar. "Örgütlenebilir" histerisiyle futbol klüpleri bile dağıtıldı veya kapatıldı. Hatta doğum günü partisi düzenlemek isteyenlerin "özel izin belgesi" almaları gerekmekteydi.

Inter Amerikan Güvenlik Konseyi dökümanlarında, yapılan saldırılarda neyin hedeflendiği şöyle formüle ediliyordu: "Savaş insanın doğasında var, politik, idolojik unsur ön planda olmak durumundadır. Bir kampanya çerçevesinde radyo, TV, kitap, makale, broşür, bağış, ödül, öteki özendirmeler vs. ile Latin Amerika eliti kazanılmalıdır. Entellektüellere değer verilmeli, tanınmalı, ödüllendirilmelidirler. Böylece insanların beyinlerini kazanabilmeliyiz." (Santafe, 1980)

Su mutlaka zehirlenmelidir.

"Tüm toplum sakatlandı" diyor İnsan Hakları Organizasyonu SERPAJ sözcüsü.

Diktatörlük ve yenilgi sürecinde Tupamarolar'ın ilk dönemlerinde ortadan kaldırılamayan 9 komutanı rehine olarak kışlalarda dolaştırıldılar. Üçerli gruplara ayrılarak her grup ayrı bir garnizona olmak üzere, toplam onbirbuçuk yıl süresince ülkenin hemen tüm kışlalarında işkence seansları arasında hücrelerde tutuldular. Birbirleriyle konuşmaları dahi yasaklanmıştı. Onlar konuştular. Konuşmanın ve ayakta kalmanın yöntemlerini geliştirdiler, tıpkı bir sarmaşık gibi. Arada bir okumalarına izin verilen kesilmiş gazete parçalarında "Salvador'da 20 gerillanın öldürüldüğü ve bilmem nerede ne kadar terörist avlandığının bilançosu" vardı.

Acının tarihi insanlığın tarihidir denilir. Bu tarih özellikle baskıcı rejimlerde cezaevlerinde, işkencelerde yazılıyor. Uruguay'lı devrimciler bu tarihe bir sayfa daha eklediler.

Yine bu dokuz kişiden biri, Adolfo Wasem (El Napo) 1984'de askeri hastanede ölmeden önceki son kucaklaşmalarında El Nato'ya, "Mücadelen mücadelemizdir" diyebildi.

Bütün diktatörler kardeştir. Aynı haleti ruhiyede kimbilir kaç kez aynı şeyleri pişmanlık içinde yinelerler. Tupamarolar'ın askeri kışlalarda dolaştırıldıkları bu dönemde cunta artık çözümsüzdü, kriz her boyutuyla giderek ağırlaşmaktaydı. Ortada bir yığın problem çözümsüz bekliyor, buna karşılık devlet başkanı "Ortada Dörtbin Problem Varsa Dörtbin Ölü Olmadığı İçindir" diyordu.

Cunta hedeflediği geniş bir sosyal zemini oluşturmayı başaramamıştı. Krizin derinleştiği bu dönemde (1980) yapılan plebisitte ancak yüzde 43 oy alabildi.

"Bizim diktatörün bu sözleri -dörtbin ölü- başka ülkelerde çok ciddiye alındı. Brezilya, Şili, Arjantin, buralarda onbinlerce insan kayboldu, öldürüldü" diyor El Nato.

1983'de Reagan yönetimi tarafından "Demokrasi Projesi" oluşturuldu. Sö-

mürge diktatörlüklerinden "korumalı kollamalı bir demokrasiye" yumuşak geçişi sağlayabilecek, kirli savaşın faturasını çıkarmayıp kendisine sunulanları yapmakla yetinecek anti-komünist, muhafazakar ve liberal ekonomi kurallarına bağlı partilerin yönetimi devralmalarını-işbaşında kalmalarını sağlayabilecek bir projeydi bu. Bu projenin uygulanabilirliği üzerine yapılan toplantılardan birine -yanlış anımsamıyorsak- Türkiye'den de Ecevit katılmıştı.

"Sermayeye karşı suç" ya da anti-terör yasası

80'li yıllarda rejime karşı silahlı düzeyde bir karşı koyuş olmamakla birlikte büyük kitlesel gösteriler düzenlendi. Bu gelişim Colorado Partisi tarafından yedeklenmekte ve denetim altına alınarak, yönlendirilmek istenmekteydi.

1985'de Colorado askeri rejimle yapılan (anlaşma) görüşmeler sonucunda Geçiş Hükümeti olarak bir kez daha yönetime geldi. İlk iş olarak Genel Af ilan edildi. Sadece Tupamarolar "sermayeye karşı suç işledikleri" gerekçesiyle af kapsamı dışında tutuldular. Sivil mahkemelerde yargılanacaklardı. Yönetim bununla MLN'yi tamamen etkisizleştirip yeni dönemde devre dışı bırakmayı hedeflemekteydi. Sonuçta yoğun ve güçlü bir toplumsal muhalefetin ısrarlı baskısına dayanamayan hükümet Tupamaroları serbest bırakmak zorunda kaldı.

Bu dönem içerisinde halk Tupamarolar'ı unutmuş muydu?"Biz hiç bir zaman salt askeri bir örgüt değildik, yoksa yıllar sonra yeniden ortaya çıkışımız mümkün olmazdı."

Tupamarolar, prestijlerinin çok yüksek olduğu 70'li yıllarda on bin civarında bir militan güce sahiptiler. 10 sene sonra Cezaevinden çıktıklarında da kendilerini dışarda binlerce kişi karşıladı.

Birçok militan mücadeleyi terketmiş olmakla birlikte MLN'nin yeni kuşak üyeleri mücadeleyi omuzlamış durumdaydılar ve özellikle kadınlar ağırlıklı bir yere sahiptiler. Genç kuşak mücadelenin omurgasını oluşturuyordu. Serbest bırakıldıkları gün için El Nato "Serbest bırakıldığımızda on bini aşkın insan bizi bekliyordu. Daha sonraları caddelerde, stadyumlarda büyük gösteriler yapıldı. Sanırım bu gösteriler Uruguay'ın yıllar önce dünya kupasını kazandığında yapılan bayramdan daha büyük, coşkun ve anlamlıydı" diyor.

Halk Tupamaroları bağrına basmış, yıllarca lanetlenmiş, çirkinleştirilmeye çalışılmış, en kötü koşullara boyun eğmeye zorlanmış, "sabun yapılmak", "çıldırtılmak" ve tutsak kılınmak istenmiş olanlar kenetlenmişlerdi.

Serbest bırakıldıkları ilk gün Tupamarolar adına düzenlenen ilk basın toplantısında sözcü olarak konuşan El Nato "Bugünden itibaren legal mücadele olanakları"nı kullanacaklarını açıkladı.

Değişikliğe yol açan düşüncelerini şöyle özetliyordu: "Askeri cuntaların terörü insanların bilinçlerinde çok derin izler bıraktı. Diktatörlüklerin kanlı-baskıcı egemenliğinden sonra insanlar 'silah'a ilişkin birşeyler duymak istemiyorlar, bu anlamda Latin Amerikalı solcular ciddi güçlüklerle karşılaşmaktadırlar."

"Biz seçimlere katılırız, katılacağız. Daha önce de katılmıştık, fakat biz seçimlerle iktidara gelmek, bir şeyleri bu şekilde değiştirmek düşüncesini taşımıyoruz. Bu anlamda halka hiçbir şey vaadetmiyoruz."

Kitleleri örgütleyebilmek, bir tartışma ve ideolojik savaş için gerekli bir tabanın yaratılması ilk etapta izledikleri yol bu olacaktı.

Bugün yayınevleri TAE ve haftalık gazeteleri Mate-Amargo, Uruguay'ın en büyük yayinevi ve gazetesini oluşturuyor. Radyo istasyonları (Uruguay'da toplam 3 radyo istasyonu mevcut) Pan Amerikana çok sayıda dinleyiciye sesleniyor.

"Parlamentonun ilk açılışında yaptığımız naklen yayın nedeniyle Uruguay halkı üç gün boyunca Pan Amerikana dinledi."

Silahlı mücadele konusunda hayal kırıklığından kaynaklanan ısrarlı sorular karşısında "Çok haklısınız. Her açıdan çok daha iyi silahlanmış olmamız gerekiyor. Ama ben toplantı bittiğinde Uruguay'a döneceğim, sürgünde yaşamak istemiyorum" diyor.

Nüfusunun ağırlıklı bölümünün yoksulluk sınırının tabanlarında dolaştığı "kriz", "kurtarıcı" sözcüklerinin çok iyi bilindiği, tüketim çizgisinin ve gelişmenin dışında her şeyin çeyrek centavos ekseninde döndüğü Latin Amerika'da, Josue de Castro'nun sözleri daha bir anlam kazanıyor. "Uluslararası bir barış ödülü verildi bana. Ama ben ne yazık ki Latin Amerika için şiddetten başka bir çözüm olmadığı fikrindeyim." ■

Orhan Gencebay, Kayahan ve özellikle Sezen Aksu

"Gülümse"

İskender Savaşır

İstanbul'da (ve Osmanlı mülkünün diğer şehirlerinde) sevgilinin (kadının?) çok uzun zamandır hep ulaşılmazlık kipinde algılanmış olması, ne kadar kültürün abanzanlığından hareketle açıklanabilir, bilmiyorum. Ama Sezen Aksu'nun kritik dönemindeki "hitleri" (**Geri Dön, Sen Ağlama vd.**) bu sürekliliğin kırıldığı, sevgilinin yüzünü sevene döndüğü, onunla ilgilendiği bir anın ifadesiydi. (Murat Belge, Sezen Aksu'nun "oluşmuş kişiliği"nden, "formalizmin ötesinde" durmasından sözetmişti. İşaret etmeye çalıştığım şey bununla ilişkisiz değil. Sezen Aksu'nun şarkılarında dile gelen uzaktan yakıp kavuran bir resim, bir "form" değil, yaşanmış bir ilişkinin içinden sevene seslenen, dokunan bir sevgili.) Kuşkusuz bu hit'ler bir tatminin, bir kavuşmanın şarkısını söylemiyordu. Sezen Aksu'nun sesi hep, böylesi yalın bir mutluluğu ifade edemeyecek kadar içli oldu. İlk kez okşanan bir tenin ürpermesi... Hala böyle şeyler düşündürüyor bana o şarkılar ve özellikle de onların o yıllardaki alımlanması.



Geçici olduğu teslim edilen bir anı, kendini yayan, uzatan ezgilerle kutlayan bu müzikal tavrın Sezen Aksu'dan önceki ilk habercisi, bana Semiha Yankı'nın **"Seninle Bir Dakika"**sıymış gibi geliyor. Dar, boğucu bir aile ve yükümlülükler ortamıyla hep ufkun ötesinde kalan bir ideal nesnenin arasındaki mesafenin yokolmuş gibi göründüğü bir noktaya işaret eden bu şarkının, ilk Eurovision yarışmasında birinci olarak ortaya çıkması belki de o kadar tesadüfi değildi.

Ama hatırlanır mı bilmiyorum, o yarışmada değerlendirme tuhaf bir şekilde yapılmıştı. Semiha Yankı "müzik otoriteleri"nden oluşan jürinin birincisiydi. Halk jürisinin birinci adayı Ali Rıza Binboğa, **"Yarınlar Bizim"**i söylemişti. Semiha Yankı'nın tavrı 1970'lerin başında nispeten dar bir seçkin duyarlığına hitap ediyordu. "Halk" bir marş ritminde bizim olan yarınlardan söz eden, yerel tınılar kullandığı ölçüde de o zamanlar yaygın olan "sentez" anlayışına daha yakın olan Ali Rıza Binboğa'yı tercih etmişti. 70'lerin ikinci yarısında solun öylesine popülerleşebilmesinin, kitleselleşmesinin nedenleriyle ilişkisiz olmayan bir tercih...

70'lerin Orhan Gencebay'ını bugünün Kayahan'ından ayıran en önemli özellik, Gencebay'da tasavvur edilen hayalin daha baştan imkansızlıkla malül olmasıydı. Oysa Kayahan, hayal kırıklığının şarkısını söylüyor. Kaybettiği ve geri istediği birşey var. Gencebay ise doğarken kaybetmiş.

Ama 1980'lerin ortasına varıldığında şehrin henüz daha bir şantiye halini almamış sokakları sayıları giderek artan hoparlörlerde, kasetçalarlarda dile gelen duyarlıkla, solcuların duyarlığı arasındaki mesafe daha da açılmış, artık neredeyse hiç kapanmayacak gibi görünmeye başlamıştı. O zamanlar **"Yenik Düşüyor Her Şey Zamana"** daha tavernalara girmemişti. Sokaklar **"Brother Louis Louis Louis"** derken, biz odalarımızda **Brothers in Arms**'ı dinliyorduk.



Derken birdenbire, "arabesk tavernaya dönüşüyordu dönüşmüyordu" derken, kimsenin hiç beklemediği bir şekilde "özgün müzik".çıktı ve arabeski de tavernayı da her anlamda solladı. Ama özgün selefleri arabesk ve taverna gibi marjinal kaldı.

Ama "marjinal" kelimesini, kelimenin kendisi üzerinde konuşmadan kullanmak olanaksız hale geldi. Kastettiğim, özgün müziğin dinleyicilerinin marjinal kişiler olduğu değil; müziğin kendisinin bu kişilerin hayatında, marjinal, sınırlı durumlara ilişkin bir

yer tuttuğu... Böylesine kısa ve zaten spekülatif bir yazıda bir müziği marjinal kılan ya da marjinallikten çıkaran şeylerin neler olabileceğinin tartışmasına girmek istemiyorum ama Sezen Aksu'nun söylediği türden ve marjinal olmayan bir hafif müzik, özgün müziğe kıyasla çok daha genel, istikrarlı, dinleyicilerinin kimlik yapısında çok daha merkezi bir yer tutmaya aday davranış, ilişki ve duygulanma kalıpları sunuyor. Geçen yıl Gülhane Şenliği'nde Ahmet Kaya'yı yaralayan, polisi ateş açmak "zorunda bırakan" kalabalığın öfkesi, sınır durumlara ilişkin, oralara hasredilmiş, ifadesini ancak bir şenlikte (ya da benzer şekilde törenleştirilmiş durumlarda) bulabilecek bir öfkeydi. Özgün müziğin içerdiği "protest" dinleyicilerinin kimliğinin şekillenmesinde daha merkezi bir yer tutuyor olsaydı, bugün çok daha farklı bir Türkiye'de yaşıyor olurduk.



Sezen Aksu, Murat Belge'yle yaptığı söyleşide yıldız olmadan önce çektiklerine, önemsediklerine şöyle bir değinip geçiyor. Çünkü 1985'e varıldığında artık bütün bunlar geride kalmış, arzu nesnesiyle arasındaki kendisine yabancı bütün engelleri aşmıştı. Son kasetinde Sezen Aksu, yine bildiğimiz, sevdiğimiz Sezen Aksu; ama artık sanki anakronistik tınlıyor; dinleyicisiyle arasında bir mesafe açılmış gibi..

Kuşkusuz hafif müzikle onun kıyılarında yeralan arabesk, taverna ve özgün müzik arasında bir iletişim, bir alışveriş yok değil. Örneğin son günlerin Kayahan (ve onun şarkılarını söyleyen Nilüfer) furyası, bence varlığını büyük ölçüde sözkonusu sanatçıların özgün müziğin içerdiği "protest" boyutunu içerebilme, ona gündelik hayat ölçeği açısından da kabul edilebilir olabilecek bir ifade biçimi kazandırmak başarısını göstermiş olmalarına borçlu. Özellikle **Yemin Ettim**, yalnızca özgün müziğe gönderme yapıp onun imkanlarını kullanmakla kalmıyor, arabeskin Orhan Gencebay ve Ferdi Tayfur'un isimleriyle anılan ve artık klasikleşmiş sayılabilecek ilk evresine özgü mutlak inkarın da izlerini taşıyor.

Ama konumuz Sezen Aksu'ydu. Geri dönerek bu yazıda asıl dile getirmek istediğim bulanık sezgiyi açmaya çalışayım. Sezen Aksu'nun yeni kasedi, ilk kez bir önceki kasedinde, **Sezen Aksu Söylüyor**'da duyduğum bir kuşkuyu daha güçlü bir şekilde duymama yol açtı. Sezen Aksu yine bildiğimiz, sevdiğimiz Sezen Aksu ama artık sanki anakronistik tınlıyor; dinleyicisiyle arasında bir mesafe açılmış gibi. Şöyle: Artık Kayahan'ın içerdiği, ehlileştirdiği "protest"i tanımayan, kaydetmeyen hiçbir ses, 90'ların ortalama duyarlığını ifade etmeye aday olamaz. 80'lerin ortasında içerden çıkmış ya da dışardan dönmüş hiç kimse- kendi kurgularına ya da kişisel tarihine neredeyse patolojik bir düzeyde angaje olmadığı sürece- bir şeyi görmezlikten gelemiyordu: Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihinde sokaklar, hiç değilse, metropollerde, sokaktaki insana -kitleye değil, sokakları kendi başına ya da arkadaşlarıyla arşınlayan- ve solcu olmayan -insanlara- bu kadar çok şey vaad etmemişti. Sezen Aksu bu anın şarkısını söylüyordu: İlk kez okşanan bir tenin ürperişi... Başarısı belki de sesinin, nesnesine kavuşan bir arzunun, bu kez kendi tabiatından kaynaklanan sorunlarını, gamlarını dile getirebilecek kadar içli olmasından kaynaklanıyordu.

Ama ister enflasyondan deyin, ister Körfez Krizi'nden -benden daha iyimserseniz eğer- kamu vicdanı sokakların ortalama vaadini mümkün kılmak için başka yer ve zamanlarda uygulanan terörü artık kaldıramadığından ötürü deyin, o vaadin üzerine bir gölge düşmüşe, sevgili bir kez daha uzaklaşmışa benziyor. Yüzeyler bugünlerde o kadar davetkar değil.

Peki, başladığımız yere mi geri döndük? Elbette, hayır. Kayahan'ın şarkısını dinleyin; kendi iç tutarlılığı pahasına 80'lerde yaşanmış olanın izlerini barındırıyor: "Asırlardır yalnızım/ Pişmanlık alın yazım /Bir öfkeye mahkum ettik her şeyi/ Bir yemin ettim ki dönmem/ Seni versinler ellere/ Beni vursunlar/ Sana sevdanın yolları/ Bana kurşunlar." Bu kadarını 1970'lerde Orhan Gencebay



da söyleyebilirdi ama o "Hiç mi özlemedin/ Hiç mi hakkım yok/ Bir ara bir sor Allahaşkına!" diye devam eden şarkıyı karikatürize etmez, olumsuzlamanın mutlaklığını zedelemezdi. Ama sözkonusu olanın Kayahan'ın bönlüğünden ibaret olduğunu sanmıyorum. 1970'lerin Orhan Gencebay'ı iki bakımdan Kayahan'dan farklıydı. Birincisi 70'lerde Orhan Gencebay hala düşman/ dost, burası/ ötesi, yalan/ hakikat gibi ikili karşıtlıklar çevresinde örgütlenmiş bir dünyanın içinde konuşabiliyordu -Kayahan için varolmayan bir imkan. İkincisi ve daha önemlisi: Orhan Gencebay'ın eski sesinde dile gelen özne, yoksunluğu kendi tabiatının bir parçası kılmış bir özne. Onun arzusu kendisini zaten bu dünyada tatmin edilemez bir arzu olarak tarif etmişti. Kırılamayacak, çünkü zaten baştan imkansız olarak tasavvur edilmiş bir hayal. (1) Oysa Kayahan hayal kırıklığının şarkısını söylüyor. Sesindeki sertlik, dünyayı reddeden birinin değil, talep etmeyi öğrenmiş birinin sertliği. Kaybettiği ve geri istediği bir şey var; oysa zaten kaybetmiş olarak doğduğundan Orhan Gencebay'ın eski sesinde dile gelen öznenin kaybedecek bir şeyi yoktu.

Ama bu yüzden de Kayahan'ın kaybettiği bir ideal değil bütün kusurlarıyla sevilmiş bir gerçek nesne. **"Ufak tefek yalanların/ Olur canım, mühim değil."** Bunları da Orhan Gencebay söyleyemezdi. Yalancı ve zalimse eğer onun sevgilisinin zulmü de mutlak olurdu.

Ama bizi asıl ilgilendiren Orhan Gencebay'la Kayahan'ın farkı değil, Kayahan'la Sezen Aksu'nun farkı. Daha doğrusu Sezen Aksu'yla hayranları arasında açılmış olduğunu düşündüğüm mesafe. Sezen Aksu **"Gülümse"** diyor son kasetinde. Onun gülümsemesi her zaman buruk oldu. Şarkılarında ayrılık, ayrılmak, daha çok da ayrılamamak, aklı arkada kalarak ayrılmak merkezi bir yer tutar. Nedir bu gam? İçliliğinin kaynağı ne? "İlk kez okşanacak bir tenin" bu hüznü neden?

Sezen Aksu Murat Belge'yle yaptığı söyleşide yıldız olmadan önce çektiklerine, önemsediklerine şöyle bir değinip geçiyor. Çünkü 1985'e varıldığında artık bütün bunlar geride kalmış, arzu nesnesiyle arasındaki kendisine yabancı bütün engelleri aşmıştı. Sezen Aksu'nun bu noktada keşfettiği şey, bence sesinin büyüsünü de, hüznünü de açıklıyor, Dışsal bütün engeller kalktığında bile arzu nesnesine yabancı kalır (**"Hatta sevişirken bile yabancısın"**). Gerekçesi olmayan ayrılıkların şarkılarında bu kadar merkezi bir yer tutmasının da arzuyla nesnesi arasındaki bu onulmaz ayrılıktan kaynaklandığını düşünüyorum. Gülümsemesinin hep buruk olması da bu yüzden. Ama 1980'lerin ortasında bir an (kaç yıl?) için garanteze alınmış gibi görünen dışsallık, gerçeklik, daha önce de değindiğim gibi belki enflasyondan , belki Körfez Krizi'nden, belki de tahmin bile edemeyeceğimiz başka bir nedenden ötürü arzu ile nesnesi arasındaki mahrem mesafeyi hoyratça işgal etmişe benziyor. Bu işgalden önce Sezen Aksu'nun hüznü bir mutluluk vaadi gibi görülebiliyor, onun buruk gülümsemesinde kendi umutlarımızın gerçekçi bir karşılığını bulabiliyorduk. Ama korkarım artık onun "Gülümse" çağrısı buruk değil çarpık bir gülümsemeyle karşılanacak -öfkeyle çarpılmış bir gülümsemeyle. ■

(1) Orhan Gencebay dendiğinde sözkonusu olan bir şahıs ya da bir müzikal ürünler toplamı değil de bir simgeymiş gibi konuşmaya başlıyor, ister istemez bir haksızlık etmiş oluyoruz. Oysa Gencebay'ın son kasedi Utan/ Dokunma'nın neden "hit" olmadığını anlayamadığım Dokunma parçası bence 90'ların 80'lerindekinden farklı ikliminin ilk habercilerinden biriydi. Sezen Aksu'nun söylediği 80'leri "ilk kez okşanan bir tenin ürpertisi"yle anlatmaya çalışmıştık ya... Eğer eğretilemeye sadık kalacaksak Orhan Gencebay'ın 70'lerdeki sesinin hiç okşanmamış, bakir bir erkeğin çığlığı olduğunu söylememiz gerekir. Dokunma'nın büyüsü ise ilk kez bekaretini yitirmiş, belki unduğunu bulamamış, belki canı acımış ama o anın tadını da unutamamış bir erkeğin sızısıyla söylenmesinde...

Inti Illimani ve Jethro Tull

Festival'de iki müzik klasiği

Bülent Taka

Uluslararası İstanbul Festivali'nin 19'uncusu ilk ışıklarını yaktı ve böylesine bir dünyanın öylesine bir ülkesinde sanatın sınır tanımayan evrenselliğini yaşamaya başladık; bir yandan da her yıl kitlesel bir sanat olayı olma yolunda büyük adımlar atan bir festivalde sanatseverlerle sanatçıların birbirlerine karışan heyecanlarının, coşkularının paylaşımını da... Yaz mevsiminin geç inen sıcak akşamlarına erken gelen aydınlığı ve ılık rüzgarı ilk estirenler cazın müzikçileri oldular. Pat Metheny Topluluğu, Manhattan Transfer, Mc Tyner Üçlüsü Açıkhava Tiyatrosu'nu dolduran binlerce izleyiciyi hüzün dolu içsel bir yolculuğa çıkardılar. Aynı zamanda Benny Carter, Herbie Hancock, Stanley Clarke gibi diğer caz ustalarıyla tamamlanacak bir sessiz çığlığın da ilk yürek atışları oldular. Ama ikinci yarıda festivali sert ve şiddetli esecek iki rüzgar daha bekliyor. Caza inat bağıran, çağıran, çığlığını yüksek sesle atan daha dışa dönük iki dev grup karşımıza gelecek. Tabii ki bizim gönüllerimizi de çalacak. Bunlardan biri protest müziğin diğeri de rock'un en önemli isimlerinden Inti-Ilimani ve Jethro Tull.

Şili'den esen özgür rüzgar

1959'daki Küba devriminin heyecanını, coşkusunu hala içinde taşıyan 1967 Şili'sinin başkent Santiago'sunda bir müzik topluluğu kurulur. Kendilerine And dağlarında yaşayan kızılderililerin konuştuğu dilde "Güneş Tanrısı" anlamına gelen Inti-Ilimani adını seçerler. Ve sonra da amaçlarını ve müziklerinin özelliklerini belirleyerek çalışmalarına başlarlar. Temel olarak da And dağlarının sert ritmli müziğini alırlar. Bunun için ilk yıllarını Bolivya, Peru, Ekvator ve Arjantin'de dolaşarak geçirirler. Böylelikle Andların değişik zengin kültürleriyle birlikte onlara özgü yeni ritmleri tanırlar. Sonradan hiç bırakmayacakları çalgıları geleneksel üflemeli çalgılar kena, zampano ve rondadar, "tiple" adlı Kolombiya gitarı, daha küçük Venezüella çalgısı "Cuatro", Bolivya, Peru, Kuzey Şili ve Arjantin'de kullanılan ve Güney Amerika'da yaşayan kertenkele cinsi bir hayvan Armadillo'nun kabuğundan ses kutusu yapılan "charango" ve Meksika gitarını da tanırlar. Avrupa ve Afrika kültürünün geleneksel çalgılarından da yararlanırlar. Inti-Ilimani aslında tüm bunları kullanarak Latin Amerika'nın ve ezilen emekçi insanlarının -işçinin, köylünün yaşadığı acıları, gördüğü baskıları, aşkları ve umutlarıyla birlikte dile getirmek isterler. Bunu da başarırlar. Hem de tüm dünyanın acı çeken, baskı gören, ezilen insanlarının sesi olur. Onların yüreklerine yerleşir ve çıkmaz.



Inti-Ilimani müziği halk geleneğine yaslan-

masına rağmen sonuç olarak mükemmelleştirilmiş çağdaş bir üründür. Topluluk folklorü kendi dillerini geliştirmek için bir hareket noktası olarak değerlendirir. Seçtikleri temalar da Neruda, Guillen, Nazoa gibi Güney Amerikalı şairlerin, İspanyol şairi Alberti ve Violetta Parra, Atahulpa Yupanqui, Victor Jara, Patricio Manns gibi şarkıcıların ve halk ozanlarının eserlerine dayanır.

1973 yılında Allende hükümetinin yıkılmasıyla Inti-Ilimani için sürgün dönemi başlar. Şili'yi terkederek Roma'ya yerleşirler. 1988 Eylül'ünde ülkelerine dönen topluluk yaşadıkları 15 yıl boyunca Akdeniz müziğinin etkisinde kalır. Inti-Ilimani son yıllarda Balkanların halk müziği ve Stravinski gibi klasik bestecilerden etkilenerek yeni bir döneme girdi. "Güneşin Tanrısı" Inti-Ilimani'nin elemanları Renato Freyggany, Max Berru, Jose Seves, Jorge Coulon, Marcello Coulon, Horacio Duran ve grubun beyni, şarkıların çoğunu besteleyen Horacio Salinas'tan oluşmakta. Inti- Ilimani'yi konserlerinde müziğinin her tür insan tarafından dinlenmesi gerektiğine inanan Avustralya'lı gitarist John Willams ve geçtiğimiz yılda festivalde dinleme olanağı bulduğumuz İspanyol gitar virtüözü Paco Pena gibi farklı kültürlerle birlikte çalarken dinleyeceğiz.

Yaşayan rock efsanesi

Uluslararası İstanbul Festivali'nin bugüne kadar ağırladığı en büyük konuklardan biri de rock'un yaşayan efsanesi İngiliz topluluk Jethro Tull olacak. Adını 17. yüzyılda yaşayan bir çiftçiden alan Jethro Tull daha önce "John Evans Bad" adlı gruptan ayrılan sanatçıların biraraya gelmesiyle kuruldu. 60'lı yılların sonuna doğru blcus'tan etkilenmeye başlayan rock müziği yıllarında 1968'de kuruldu topluluk. İlk öncelcri Londra'daki gece klüplerinde çalmaya başlarken 1969'da ilk albümleri "This Was"ı piyasaya sürerler. Ian Anderson'ın flüt ve Martin Barre'in gitar soloları hemen dikkati çeker. Ünlü caz saksafoncusu Ronald Kirk de bu albümde konuk sanatçı olarak yer alıyordu. O yıl İngiltere'de en iyi grup seçilirken listelerde de Rolling Stones'un üstüne çıkarlar. Sonra ikinci albümleri "Stand Up" gelir. Ve bugüne kadar da 22 dev albüm... Grup her zaman bir arayış içindedir. Başlangıçtan beri değişmeyen ismi ve grubun merkezi konumundaki Ian Anderson'ın kendi yorumuyla J.S. Bach'ın ünlü Bourees'ni kural tanımaz kişiliğinden ve olağanüstü müzik bilgisinden yararlanarak besteler. Ian Anderson'a ve doğallıkla Jethro Tull'a göre her enstrümanın kendine özgü bir anlatımı vardır. Jethro Tull davulda Doane Perry, klavyeli çalgılarda Martin Alcock, basta David Pegg ve vokal, flüt, gitarda Ian Anderson'dan oluşmaktadır. Gitarist Martin Barre ise Mick Abrahams'ın ayrılmasıyla onun yerine geçer.



Inti Ilimani'ye konserlerinde ünlü gitaristler Avusturalyalı John Williams ve İspanyol Paco Pena da eşlik edecekler (solda). Ian Anderson, Jethro Tull'ın kuruluşundan bugüne şarkı sözlerinden bestelerine kadar ağırlığını koyan lider durumunda.

Topluluğun 1972 yılında çıkardığı "Thick as a Brick" isimli tek parçalık albümü bugün Rock müziğin en büyük klasiklerinden biridir. Little Milton'un şiiri olan "Thick as a Brick" aile, ordu, okul ve devlet gibi toplumsal kurumlara oldukça sert bir eleştiri getirir. Şiirin sertliğine İngiliz hükümetinden tepkiler büyürken Edebiyatçılar Birliği Milton'u koruması altına alır.

Jethro Tull rock'tan başka birçok türü kapsayan çalışmalar yapmış, kendine özgü "sound"unu da her zaman korumuştur. 80'li yılların sonları Jethro Tull için yeni bir başlangıçtır. 1987'de çıkardıkları "Crest of a Knave" ile milyonlarca satar. Grammy ödülü alır. 1989'da çoğu eleştirmen tarafından en iyi albümleri olarak değerlendirilen "Rock Island"ı çıkarırlar. ■

Lali Berte'ye Mektuplar

Mecit Ünal

Bana gönderdiğin okyanusları, postacı düşürüyor çantasından

Herşey puslu bir akşamın içinde: Üç martı geçiyor. İki dal boy veriyor. Ardarda dört kapı açılıyor. İstersem aynı anda iki yerde birden olabilirim; aynı anda iki ayrı zamanda. Özgürlük, aynı anda iki yerde birden olmak değil mi?

Gözlerimi kapıyorum. Sessizlik.

....

- Bunca zaman neredeydiniz?
- Hapiste.
- Üzgünüm. Çok geç kalınmış. Bu yürek, bu beden bundan fazla taşımaz.
- Taşır! Taşıyacak! Taşımalı! Ben on bin yıla söz verdim!

Çaresizlik.

....

- Dışarı bana göre değil. Biz bir akvaryum yaratmışız içerde. Şimdi o akvaryumdan Haliç'in pis sularında yüzmeye çalışan "büyülü yunus"u düşün. Para. Lanet olsun! Adeta herkes için amaç olmuş. Kabul etmezsen, seni dışına itiyor, eziyor, yok ediyor. Sana da, tekrar akvaryuma dönmekten başka seçenek kalmıyor.

Çaresizlik.

....

-Yetmişli yılların gençlik önderlerinden... Uzun süre yattı... Çıktı, daha çıkar çıkmaz .... Yani bütün bu olup biten .... Bir kere daha anlıyorum ki, biz dünyayı değiştirmek isterken, değiştirmeye kendimizden başlamayı unutmuşuz.... Biliyor musun, cenaze törenlerine hala yağmur yağıyor...

Çaresizlik.

....

Çaresizlik.

- Döndüm. Bu kadar "serserilik" yeter, dedim. Doğrusunu istersen, dayanamadım. Belki aptalca bir sorumluluk duygusu... Anlatacak çok şey var, anlatacak hiçbir şey yok. Tek kelimeyle rezalet! Bu iş bir kazanç kapısı olmuş... Yaşadığım son iki yıl, birçok bakımdan tam bir karabasan. Ne aradığımı da bilmiyorum, neden aradığımı da. Tam bir....

Çaresizlik.

....

- Baştan beri kırdı beni. Hep kırdı, hep kırdı. Bilmeden, fark etmeden, bir insan bu kadar sakar olabilir mi? Oluyormuş demek ki... Aylardır, her yanım yara bere içinde. Kırılıp bir köşeye atılmış camdan bir vazo gibiyim. Kendimi yeni baştan kurmam gittikçe olanaksızlaşıyor... Karşılaşmamak için yol değiştiriyorum, kaçıyorum. Yasak bölgeler oluşturuyorum ve korkuyorum; onu bilerek, isteyerek bir dal gibi kırmaktan... Neden böyleyim ben? Neden herkes gibi olamam? Neden içimde bir bombayla... Bilmiyorum! Bilmiyorum! Bilmiyorum!

Çaresizlik.

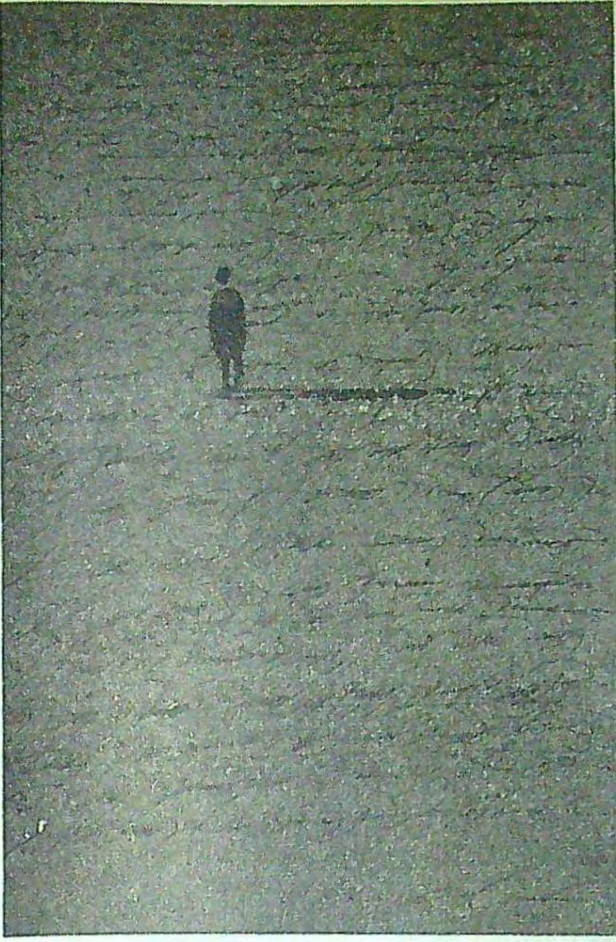
....

- Nergis mevsimi geçti. Bağırmıyorum artık, "Arkadya, düş, umut, gizem!..." Bir şehirden bir şehire nergislerle -ha, bir de sümbüllerletaşınan ANLAM'a ve AŞK'a göz mü diktiler?... Öte şehirdekine diyorum: Yitir beni! Yitir beni! Yitirsin istiyorum. O mahsustan denize düştü. Ben gideyim, elimde nergislerle... Gitmedim işte. Yitirsin istiyorum. Yitirsin ki yeni yollarda...

Çaresizlik.

....

- Gelse, sadece mesafe denilen engel kalsa ortada, yine de onu görmeye, onunla karşılaşmaya, upuzun tanışmaya cesaret edemezmişim duygusuna kapılıyorum. Korkum,



benim düşlerimin eksik gerçekleşmesi değil: Korkum, onun düşlerini yarım bırakmak: «Şimdiyç kadar olmadığım gibi aşığım sana / bu benim için yeni bir şey/ Belki de yaş meselesi/ Gelip onu öldürecceksin diye korkuyorum adeta/ İçimdeki bu muazzam mahluk/ yanlış bir bakışla devrilebilir/ Her şeyden büyük olan insan/ tek bir kurşunla devrilmiyor mu?

Çaresizlik.

Bana sunduğun.

Hep aynı yerde olmak, martılara bakmak bakmak; bir çakıltaşını ötekine, bir zeytin çekirdeğini duvara sürtmek; her şeyin, her şeyin ve her şeyin altında ANLAM'ı, AŞK'ı aramak.

Bulduğum her şeyi yitirmek ve yitirdiğim hiçbir şeyi bulamamak, bana sunduğun.

Yaşam acıları ve ölüm acıları bana sunduğun: koşanadam... Kanser... Doktorlar... Ahmed Arif.... Boyalı Kuş/Kosinski.... Hatice ve İsmail.... Üç, yedi, dokuz, onbir, onyedi, yirmibir, otuzüç kurşunlanmışlar.... Hala herşeyden büyük olan insan, tek bir kurşunla devriliyor ve cenaze törenlerine hala yağmur yağıyor.

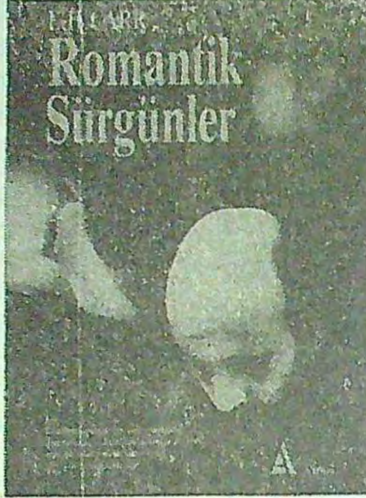
Kan, yalnızca kan bana sunduğun. Bana sunduğun, dayanıklı olmak zorunluluğundan başka ne?

Bir avuç cehennem bana sunduğun. Dört bir yanda çarpışmak. Marks'ın mezarından koparılmış iki kırmızı karanfil. Issız bir kumsal. Kırık bir çift kürek, paramparça bir sandal. Ben bu yarayla -yüreğim!- gitsem nereye giderim; dalgın bir bakış bana sunduğun. Her sokaktan aynı anda sana çıkıyorum ki, yoksun: bir rüya. Bir martının suya değen kanatları. Maviyeşilsarıturuncumor bir kırmızı. Ilık bir ses, bana sunduğun... Bir buğday ışıltısı... "Bir dize boyu sonsuzluk"................... Hüzün ve keder........................ Gölge ve bulut............................ Yağmur ve rüzgar........... .Ateş ve buz.................................... yanan yerlerime sürerim, buzu eritirim avucumda...................... Su............ boş bir kağıt, bir pul, bir zarf, bir.. Bir çağrı...
.... uykusuzluk........................ .... sus işaretleri.. akıp giden nehirler gibi akıp giden zaman, akıp giden yollar. Ah, bana sunduğun kör bir beklenti: Bölüm başlıkları; Kayalara Çarpan Deniz, Bir Kırlangıç Kanadında Kocaman Bir Bulutla Geçiyor, Uzaya Dökülmüş Bir Araba Çakıltaşı Bu Yorgun Galaksi, "Bir Buldozer Yol Yapıyor Ellerimden Ellerine."

Bana buluttan diktiğin gömlek kana bulandı. Kayıp gitti ellerimden gökyüzü. Gönderdiğin okyanusları, postacı hep düşürüyor çantasından. Az kaldı... Çok az kaldı... Sessizce çekip gitmek bana sunduğun.)

Haziran 1991

ROMANTİK SÜRGÜNLER
E.H. Carr
ATAOL Yayıncılık, 344 sayfa, 23.000 TL



"Öğretinin özgünlüğü" diyor, E.H. Carr, **Romantik Sürgünler'in** 'Epilog'unda, **"Marx'ın postulatlarının zorunlu karakterinden kaynaklanır. Marx'tan önce devrim davası idealize edilmiş ve romantikti; bir sezgi ve kahramanlık sorunuydu. Marx onu bilimsel ve maddeci bir temele oturttu; mantıksal bir çıkarım ve katı bir nedensellik sorunu haline getirdi. Marx ekonomiyi metafiziğin yerine koydu, filozof ve şairlerin yerine işçiler ve köylüleri geçirdi".**
Marx ve Engels bilimsel sosyalizmin kurucuları olarak tarih sahnesine çıktıklarında Romantizmin son temsilcilerinin coup de thatre'lerini de hazırlamış oluyorlardı. Ama bu hiç de beklenmedik bir final değildi. Felsefi arka planın ve düşünce tarzının Avrupa'nın yirmi yıl gerisinde olduğu bir ülkeden; Rusya'dan gelen ve filozof pratisyen ve şair kişiliklerin şaşırtıcı bir toplamını içeren Herzen, Bakunin ve Ogarev gibi "Sürgünler"in trajik sonunu hazırlayan gerçek nedensellik Romantizme geç kalmışlıklarıydı. 1850'lerin Avrupası'nda hala bazı yurttaşlar diğerlerini satın alabilecek kadar zengin ya da bazı yurttaşlar kendilerini satmak zorunda kalacak kadar yoksuldu. Romantizmin esinleyicisi J.J. Rousseau'nun **Toplum Sözleşmesi'nde** insanlar arasındaki eşitsizliğin giderilmesinde çözüm olarak önerdiği "yurttaşlık hürriyeti" gerçekleşmemişti. **"Kralın kutsal hakları yerine tüm insanların kutsal haklarının geçirilmesi"** lafta kalmıştı. Yönetici sınıf konumuna yükselen burjuvazi, emekçi kesimleri baskı altında tutuyordu ve "genel irade" demek burjuvazinin çıkarları demekti. "Kurtarıcı" olarak düşünülen "Batı Uygarlığı"yla yüzyüze gelişin karşılığı inançlarının sarsılması oldu. Yeni bir dünya kurmak için yola çıkmış olanlar "vaadedilmiş ülke"yi bulamadan birbirlerini tüketen bir ilişki sürecinde yalnızlaşarak öldüler. Ölümünden elli yıl sonra Rus devrimi, Herzen'i öncüllerinden biri sayarak onurlandırdı. Bakunin'se hala anlaşılmayı bekliyor.
E.H. Carr, **Romantik Sürgünler'de** "çağdaş düşüncenin ana akımı" olarak nitelediği Marksizmden uzak kalmış Herzen ve Bakunin gibi devrimcileri anlamayı ve kişisel yaşamlarındaki yıkımları da kapsayan bir yoğunlukta okuyucuya anlatmayı denemiş. Önemli hiçbir tarihi ayrıntıyı atlamadığı izlenimini veren Carr, kişisel mektupların çekiciliğiyle renklendirilmiş bu çalışmasıyla türünün belki de en yetkin örneklerinden birine ulaşmış. **Romantik Sürgünler'le** oldukça geç, elli yıllık bir gecikmeyle tanışıyoruz; kitabın öyküsünü oluşturan olaylar ve kişiler çok daha eski bir zamana ait, yaklaşık 150 yıl öncesine.
"Dini romantizm, politik inancı liberalizm ve Rusya için ideali anayasal demokrasi olan" Herzen, kitabın merkez kişilikleri içinde başlıcasını oluşturuyor. Carr'a göre, Herzen'in düzenin yıkılması gerektiğine olan inancı demokrasiye duyduğu romantik bağlılıktan kaynaklanıyor. **"İnsanları, ideallerini onlara kanıtlanmış geometrik teoremler biçiminde sunarak değil; sadece, hayallerini gözlerinin önünde kendi başlarına düşlediklerinden daha açık biçimde canlandırarak etkileyebilirsiniz"** diyen Herzen, yaşamının son yıllarında Rus mültecileri ve Rus devrimci hareketi üzerinde giderek azalan bir etkiye sahip oldu. 14 yaşındayken Dekambristlerin Çar I. Nikola'ya yönelik konspirasyon girişiminden etkilenerek devrimci olan Herzen'in radikallere karşı yürüttüğü mücadelede yenik düşmesine yolaçan son darbenin Çar II. Aleksandr'a yapılan suikastı **"Order Triumphs"** (Ismarlama Zaferler) olarak nitelenmesiyle gerçekleşmesi gerçekten ironiktir.
Ancak ironik olan salt Herzen'le sınırlı değildir. Örnekse; Peter ve Paul kalesinden kaçtığı yalanıyla ününün basamaklarını tırmanmaya başlayan, kurduğu "örgüt"ten ayrılmak isteyen İvanov'u öldürerek belki de ilk sol içi cinayeti işleyen, bir dolu entrikadan sonra yakalandığında Peter ve Paul kalesine hapsedilen ve oradan "kaçamayarak" ölen Neçayev'in öyküsünün daha az ironik olduğu söylenebilir mi?
Peki ya olmayan bir örgütü icad ederek Neçayev'i 2771. üye olarak kaydedip sonra da onu örgütün Rus Devrimci Komitesi Temsilcisi olarak atayan, Neçayev'le birlikte Ogarev'den dostlarına karşı **"bir Romalı gibi acımasız davranmasını, bir Brütüs olmasını"** isteyen ve bütün hayatı bir ülkeden diğerine inançları doğrultusunda koşuşturmakla geçmiş olan Bakunin'in bir süre sonra aynı Neçayev tarafından **"şu veya bu konuya ilişkin önemsiz ayrıntılardaki görüş ayrılıklarını bahane ederek aktif faaliyetten kaçınan dargörüşlü bencil bir adam"** olarak suçlanması daha mı az ironiktir?
Romantik Sürgünler, ironiyle trajedinin, çaresizlikle

tutkunun devindirdiği bir saldırganlığın, romantize edilmiş bir aşkla geç kalmış cinselliğin birbirini izlediği böyle bir dolu öyküden oluşuyor. Dostoyevskiy'e esin kaynağı oluşturan olaylar... hakarete uğradığı gerekçesiyle "şeref mahkemesi" oluşturulmasını isteyen devrimciler... G. Sand'ı kıskandıracak denli yetkin bir dille kaleme alınmış aşk mektupları... Ve en nihayet, Ogarev'in kendi ölümünden bir süre önce, Charlotte Hudson'un intiharı üzerine yazmış olduğu şu dizeler:
Gücü tükendi-yaşam onun için zordu
Aşk ve sıla özlemi onu boğdu
Tarih nedir?... sorusunu bir de bu cepheden Romantik Sürgünler'in yaşamından hareketle yanıtlamak isteyecekler için... ■



E. Levent Sergin

ANTİ-TERÖR MÜ ANTİ-DEMOKRASİ Mİ?
Bursa Cezaevi Tutuklu ve Hükümlüleri
İHD Ankara Şubesi Yayınları
42 sayfa

12 Nisan 1991'de kabul edilip aynı gün yürürlüğe ve polisin 'yerinde infaz' uygulamalarıyla da hayatımıza giren Anti-terör ve Şartlı Salıverilme Yasası'nın artık neredeyse kanıksanıyor oluşuna Bursa Cezaevi'nden gelen bir "itiraz" İHD Ankara Şubesince kitap haline getirildi. Aslında zaten kitap formunda hazırlanmış olan bir çalışmanın İHD tarafından yayınlandığını belirtmek daha doğru olur, çünkü kapağından sayfa düzenine, içerdiği yazılardan fotoğraf temininc kadar herşey Bursa cezaevinde on yılı aşkın bir süredir yatmakta olan siyasi tutuklularca hazırlanmış. Bursa cezaevinin politik sakinleri daha önce de 'dünyanın cezaevinde hazırlanmış ilk sinema dergisi'ni çıkarmış, büyük bir özenle hazırlanmış olan bu dergi bazı sinemalarda sergilenmişti. Dolayısıyla, faşist katilleri salıverip kendilerini içerde bırakan bu yasa konusunda söyleyecek çok sözleri olacağını kestirmek pek güç değildi. Nitekim bu ikinci eserlerinde, sözkonusu yasayı gerek hukuksal içeriği açısından taşıdığı akıl almaz adaletsizlikler, gerek dayandığı siyasal argümanların temelsizliği ve gerekse ardında yatan politik hesaplar açısından belgelerin, rakamların ve bizzat olayların tanıklığına başvurarak son derece kapsamlı bir şekilde gün ışığına çıkarıyorlar.

Kitap, **"12 Eylül adaletini meşrulaştırma girişimi"** ya da **"Düzenin bir tür geçmiş muhasebesi"** olarak nitelediği yasanın **"gelecek açısından, bu devlette ehlileşmemiş aydına yer yok şeklinde tercüme edilebilir"** olduğunu vurguladıktan sonra, söz konusu yasaya gerekçe olarak gösterilen o "korkunç" 12 Eylül öncesine dönüyor. Yıllardır geri dönmekle korkutulduğumuz "Eylül Öncesi"ni alışılageldiği üzere resmi ağızlardan değil de dönemi bizzat yaşayan devrimcilerin ağzından dinlediğimizde de, doğrusu, ortaya çıkan tablonun dehşet verici niteliğinde bir değişiklik olmuyor. Sadece dehşetin kaynağı ve sorumlularının oldukça farklı olduğu ortaya çıkıyor. Böylece her türlü toplumsal muhalefeti yıllardır 12 Eylül öncesine dönmekle korkutan iktidarların aslında insanları neyle tehdit ettikleri de açıklıkla görülebiliyor: İşkence ve tecavüz eylemlerindeki 'özgün tarzları'yla ayrışan MHP şubeleri, Maraş ve Çorum'da insanın midesini bulandıran faşist canilikler, katledilen ilerici aydınlar, öğretim üyeleri, canı sıkıldıkça adam öldüren ruh hastası faşist katiller, kısacası teslim alınmaya çalışılan koca bir toplum ve buna karşı koyan , direnen devrimciler...İşte bu dehşet tablosu sona ermiyor ve kitaba konu olan yasayla ANAP, 12 eylül öncesinde "çatışan" bu iki taraf arasındaki "doğal" tercihini yapıyor: Şimdi, yukarda sözü edilen faşist caniler salıverildi, aramızdalar; onlara ve toplumu teslim almaya yönelik politikalara direnen devrimcilerse içerde...
Kitabın, içerdiği yazılarda değil belki ama ele aldığı konuyu incelerken gösterdiği özen ve üşenmeden bulup ortaya çıkardığı ayrıntılarda, fotoğraf seçiminden sayfa düzenine kadar her satırına sinmiş duyarlığında gizli bir ikinci "itirazı" daha var sanki: Anti,Terör yasasının tek mağduru, bu yasanın cezaevinde bıraktığı devrimciler mi? Bu toplumda devrimciler bu kadar mı yalnız? Sakın iktidarı düzenin kendi hukuksal mantığını bile hiçe sayarak, devrimcilere karşı bu denli pervasızlaştıran nedenler arasında insanların "buna da alışabilecekler"ine ilişkin bir öngörü yatıyor olmasın? Bu yasa bütün bir topluma yöneltilmiş bir aşağılama değil mi?
"İşte biz ürettiklerimizi sergiliyoruz. Ya siz Maraş katliamcılarını, 7 TİP'li genci katledenleri, taranan kahvelerin sorumlularını serbest bırakırken devrimcileri içerde tuttuğunuzu, yani adaletsizliğinizi ve hukuksuzluğunuzu nasıl sergileyeceksiniz?" diye soruyor Bursa Cezaevinde halen yatanlar. Ya siz? Sessizliği seçenler, alışanlar, kanıksayanlar ? ■

Merdiven Şiir Günleri'nin ardından

Şuara'dan bir kopuş mu?

Emirhan Oğuz

Aktüel edebiyat pratiğinin bir bölümünün üretildiği ve hiç değilse sayıları itibarıyla ülkede egemen olduğu öne sürülen genel kültürel çöllük tezine şapka çıkarttıracak kültür-sanat dergilerinin yazar ve kitap değerlendirme sayfalarında, bulaşıcı ortak bir üslup iyiden iyiye yerleşmiş durumdadır. Nerdeyse tümü eleştirisiz tanıtım reyonları görünümü veren bu sayfalarda boy gösteren spotların, söz konusu olan özellikle şiir olduğunda, az okuyup çok yazan geleneksel şiir okurunu -hedef kitle!- nasıl etkilediği sorusuna birbiriyle çelişen çok değişik yanıtlar alınabilir. Bende eskiden beri, konu edindiği yazar ya da yapıt hakkında daha baştan olumsuz bir bakışı kışkırtmıştır bu tür yazılar. Çoğunda en küçük bir eleştiri kırıntısına rastlanmaz; insanın dişini kamaştıracak cafcaflı teşbihlerle, ölçüsüz övgülerle doludurlar. Örnekleri arasında, ciddi ve sorumlu yazar için ancak bir hakaret davasının konusunu oluşturacak türden kıyaslamalarla (Çukurbostan'lı Kafka, Yüksekova'lı Andersen vb. gibi *) sıkça karşılaşılır. "Tanıtılan" yazar, filancayı andıran bir ustalıkla feşmekan tematik izleği çarpıcı bir başarıyla dillendirir; şiirinin içinde yaralı bir kaplan (hatta gece kaplanı!) gibi dolaşır... Bu şairin asası inanç(tır)... Genç Türk şiiri için yeni bir kapı açabilecek şiirler, bugün (belki de) İngiltere'de yazılıyor(dur)!... vb. vb. **

Poesium'a karşı geliştirilen tepkiler arasında örgütlü tek tavır olan Merdiven, "iddialı" bir girişimdi. İddiası bildirisinin içeriğindeydi. Eleştiri içeriyor, siyasal, etik sorunlar koyuyordu.

Bende az önce sözünü ettiğim "bilimsel olmayan" kuşkuları kışkırtan bu türden veciz değerlendirmelerin ezici çoğunluğunun altında, ortak bir özellik olarak, abartılı övgülere mahzar olmuş yazarların "dostları"nın imzalarının bulunması edebiyat dünyamızda artık vakay-ı adliyeden bile sayılmamaktadır. İlk bakışta, ne yapalım, egemen kültür çölleşmesinde en sonu "dostlar" yazacak tabii ki, hiç yazılmasa daha mı iyi, denilebilir belki. Bu, sokaktaki okur'un tepkisi bile olmamalıdır; yeniden-üreten -bu anlamda edebiyat pratiğine katılan okurunsa hiç bir biçimde. Çünkü, kazın ayağı öyle değil: **dostlarının imzaları**, egemen edebiyat ikliminde bir ilişki tipiğidir. Bir sınıflı toplum organizmasına tekabül ediyor; iktidarı, hiyerarşisi, çıkar çevreleriyle örgün bir yapıya sahip. Ve bütün insan etkinlikleri gibi de görünür/görünmez, gevşek ya da biçimlenmiş bir ideoloji ağıyla çevrelenmiştir.

Eleştiri virüsünün saflarında yayılması tehlikesine karşı şaşırtıcı bir bağışıklık geliştirmiş olan edebiyat ailesinde yerici-karşıt eleştiri de çoğu kez muarızlara karşı bir husumet güdüsüyle malüldür. Elbette bu da raslantı değildir. Şu ya da bu iç acısının etkisiyle, eleştirel söylem biçimlerinin sınırlarına uğramayan, çoğu kez de ahlaki düşüklük örnekleriyle bezenmiş bir dalaşma üslubuyla ilgili zevatın ağzının payı verilir. İşin doğrusu, aile dışında konumlanmış ya da aile içinde olup da belli düzeyde ciddiyetle yapılmış karşıt eleştiriler de -zaten nadirdir- aynı yazgıyı paylaşmaktan kurtulamaz.

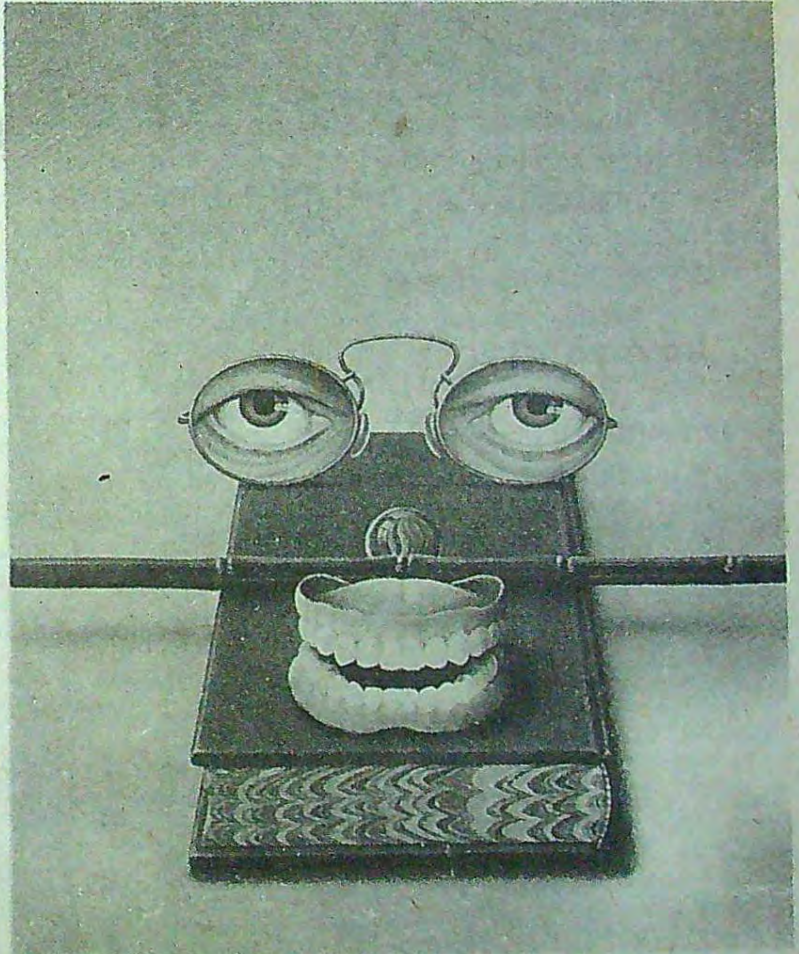
Ailenin diğer üyelerini bir tarafa bırakalım, bizi şu an **şuara** ilgilendiriyor. Ve onun son Poesium pratiği dolayımıyla gelişen "tartışma" ortamı.

Poesium, sözcüğün geniş anlamında bir **dostlarının pratiği** oldu.

Bir şair arkadaşın mutlu (yoksa talihsiz mi?) deyişiyle "şuara loncasının" (1) rekabet içindeki dükkanlarının tabelalarını uzun süredir muzdarip olduklan tozdan arındırarak seçikleştirdi. Tartışma düzeyinin düşük ahlaki öğelerine Demokrat'ta geçen ay çıkan yazımda değinmiştim. Bu, **evimize** egemen olan şuara etiğinin renkli parodilerle sahne aldığı bir prova olmuştu. Tarihsel arka planı olan husumetlere dayalı kapışmalar ve olayın özünü ıskalayan somutla ilgili kişisel polemikler arasında es geçilen, belki de es geçilmesi yeğlenen karşı-pratik ise, gerçekleştirilişi öncesi ve esnasında değil de sonuç olarak yaratmış olduğu etki(ler) ertesinde doğrudan ya da imalarla tartışılmaya başlandı.

Altında yüzü aşkın imzanın yer aldığı bildiride çerçevesi çizilen anlayış doğrultusunda örgütlenen Merdiven Şiir Günleri, daha önceleri belki de örneği görülmemiş bir katılım toplamını (şair ve okur olarak) kucakladı.

Poesium'a karşı geliştirilen tepkiler arasında geniş bir yelpazeyi kapsayan örgütlü tek tavır olan Merdiven, amaç kapsamı ve gerçekleşme boyutlarıyla "iddialı" bir girişimdi. İddiası, esas olarak bildirisinin içeriğindeydi. Eleştiri içeriyor, ideolojik, siyasal, etik sorunlar koyuyor ve başkaca tepkilerle arasına içerik ve söylem düzeyi açısından kesin sınırlar çiziyordu. Bu anlamda hayli **ağır sözlerle** doluydu. Nedense -ki nedeni malum!- Poesium şuarasının (II.sinin muhtemel "genç" çağrılıları da dahil) **mütavazı** ilgisinden yoksun kaldı!.. Ortalık yatıştıktan sonra getirilen eleştirilerinse, şuaramızın bir ruh hali olarak yaşadığı o bildik üslubu, hani şu ideoloji, poetika vesairenin sadece kendi özel bilgi rezervlerine ait şeyler olduğu tafralanmasını içerdiği dikkat çekti. Bildiri metninde tırnak içinde geçen yaşlı ideoloji deyişinin çok özel bir katkı olduğunu alaycı bir dille belirtip içinin doldurulması beklentisiyle "heyecanlananlar" çıktı. Geçerken, hiç değilse 125'lerden biri olarak, bu özel heyecanı yatıştırmak isteği duyuyor insan: İdeolojiler, teşbihte hata olmaz!, canlı organizmalardır; tarihsel maddi bir belirlenim ilişkisi ortamında vücut bulur, içeriklerine kavuşurlar. Burada "yaşlı" ile anlatılmak istenenin çok yalın olduğu açıktır. İktidar, mülkiyet ideolojisi çoktandır "yaşlı"dır, tarihsel ömrünü tüketmiştir. Bizim İhtiyarlar, sorunu bu çerçeveye koyduktan sonra devrim'i sezgisel bir olgu olmaktan çıkartıp bilimsel temellerine oturttular. Sınıflı toplumlarda bu yaşlılığın küçük/ büyük bütün iktidar kurumlarında kendisini hissettirmesi açıklanabilir bir şeydir. Poesium Yürütmesi'nin iktidarcı pratiğiyse, başlangıçta ve sonrasında söylenenler gözönüne alındığında neredeyse bir literatür biriktirdi. Geçelim.

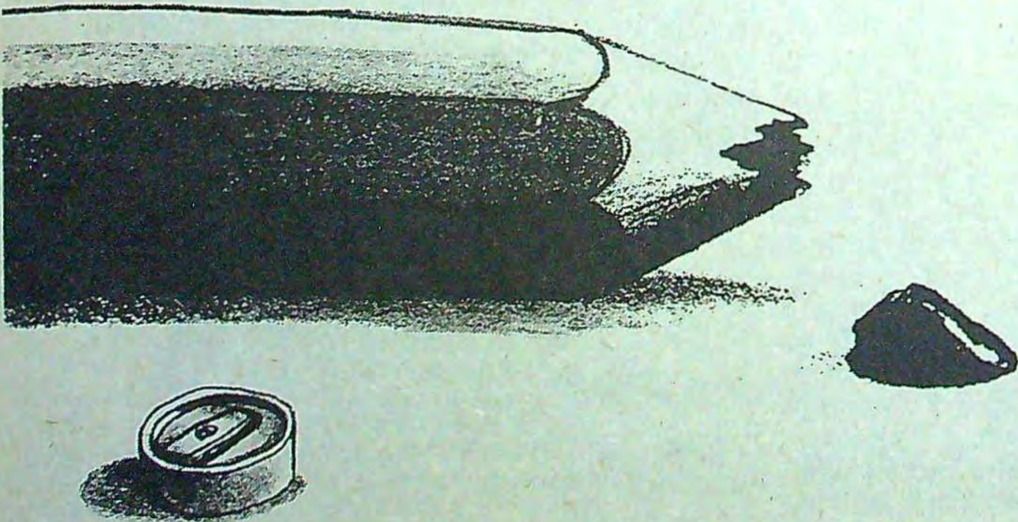


Merdiven platformu, katılımcı arkadaş-

lardan bazıları ne kadar yadsırsa yadsısın, öz olarak bir **tepki** hareketiydi, Poesium'a tepki olarak gelişti. Ne var ki, katılımcıları kendi eksenine çekebilmeyi, tepki biçim ve nedenleri farklılık gösterse de çok değişik eğilim ve kesimlerden şair ve okurları biraraya getirebilmeyi başardı. Bu noktada, bildirinin kendi içeriğinden sorumlu olduğu, altındaki imzaları "açıklamak" durumunda olmadığı, bazılarına benim de şaşırdığım kimi imzaların kendi nedenlerini kendilerinin açıklamaları gerektiği belirtilmeli.

Merdiven'in kanımca en önemli katkısı, **homo poeticus**'un, çoklarının üzerine vazife değil dediği organik çabanın anlamına dokunmasını sağlaması oldu. Bir anlamda, sınırları belirli bir çerçevede de olsa bir **örgütlenme pratiği** yaşandı. Bu, katılımcıların süzülmüş ve tanımlarına kavuşmuş bir edebiyat politikası düzleminde buluşmuş oldukları anlamına gelmiyor mutlaka ve bunun altı özellikle çizilmelidir. Ne ki artık, edebiyatı için bir politika, bu politikası için de canlı bir pratik gerektiği konusunda şairin kafasına bir soru işareti asılmış bulunuyor. Yok eğer bu gözlemim öznelci bir abartmaysa, o zaman Merdiven kendisi için potansiyel açıdan nüvelenmiş gelecek zeminlerden birini bu soru işaretinin izini sürmekte görmelidir. Bu, bir ilktir. Sadece bir ilk. İçinde oluştuğu edebiyat iklimi, neredeyse bütün haritalarıyla yeniden çizilmeyi gereksiniyor ve bekliyor. Bu olgunun farkında olan katılımcı oranının çok yüksek olmadığını söylemek karamsarlık sayılmamalı. Yolun başında olunduğunu söylemek bile zordur, çünkü yürünecek farklı bir yol, gidilecek farklı bir iklim için sadece öncüller önerilmiş sayılmalıdır. Bu bağlamda, arkadaşlarımızdan bazılarının "şiir tarihine bir çizgi çektik", "şiir tarihimize milat düşülmüştür" biçimindeki sonuç çıkarımları abartılı görünüyor. Esas olarak, demokratik bir platform oluşmuştur ve bu platform içinde şiir etkinliğinin ve toplumsal-siyasal etkinlikle muhtemel bağlaşım olanaklarının tartışılması/ üretilmesi zemini doğmuştur. Egemen **şuara** ikliminden bir kopuş bugün bir çok arkadaş için "neymiş!?" sorusuyla karşılanacak bir düş'tür. Şuara, olur olmaz yerde "lanetlenmişliğiyle" övünmeyi iş edinmiş, imtiyazlı bir topluluk olduğunu varsayan/ varsayılan bu "lonca", geleneksel olarak olumsuz bir etiğin hem aktörü hem sahnesi oldu. Bu sahneden ve sahne alış biçimlerinden kopmaksızın yeni bir yerlere gitmek olanaksızdır. Kopuş'a gelince, o, sanıldığından çok daha ciddi bir uğraşın içine girmeyi gerektirir. Çuvaldızı kendimize! Sözü edilen hesap-

Eleştiri virüsünün saflarında yayılması tehlikesine karşı şaşırtıcı bir bağışıklık geliştirmiş edebiyat ailesinde yerici-karşıt eleştiri de çoğu kez muarızlara karşı bir husumet güdüsüyle malüldür.



laşmayı göze aldığımızda, her şeyden önce kendi içimizdeki merdivenlerin bugüne kadar sağlam sandığımız/ saydığımız basamaklarındaki kurtlanmayı hissedeceğiz belki de. Ve bir çoğumuz, şuara marifetiyle sirayet etmiş bir olumsuzluklar manzumesinden vahamet arzeder biçimde etkilenmiş olduğumuzu (dün'de ve bugün'de) göreceğiz.

Yaptığı işi sevmek, ürettiği pratiği sahiplenmek önemli! Eleştirinin devrimciliğini gözardı etmeden.

Şöyle bitiriyorum..

"Ben kendi hesabıma tartışmalara girmek istemiyorum. Genç şairler hakkında yargılarda bulunulduğunda hiç üzerime alınmıyorum. Çünkü biyolojik takvimim ne yazık ki bir süredir bana gerçekleri anımsatıp duruyor. Zaman zaman **'bizim kuşak' diye konuşup yazmış olabilirim, ben bununla hep yakın arkadaşlarımı kastettim..** Kendimi hiç bir kuşağın ya da gruplaşmanın içinde görmek istemiyorum. Ne var ki, **tüyü yeni** bitmiş, iki şiir yayınlamış **zıpçıktının** biri gelip, 'Abi ya! Şu bizim kuşağa haksızlık yapılıyor', gibi bir laf ettiğinde kanım beynime sıçrıyor. Bu kendini bilmezliğe hiç tahammülüm kalmadığını da böylelikle belirtmek istiyorum."(abç) (2)

Tahammül yetmezliği'nin muhtemel pratiği merakla bekleniyor.

Bir de şu.. Namı dünyayı tutmuş, adına şarkılar yazılmış, ustalığı "krallığı" vb. hakkında edilmedik lakırdı kalmamış bir ayağı çukurda blues gitarcısı B. B. King:

"Yahu o kadar laf ediyorlar hakkımda, sahnede hala elim ayağıma dolaşıyor, bazen neyi çaldığımı şaşırıyorum!"

Küçük dağları yaratan mütevazılar için! ■

(*) Mahalleler ironi tabii, ama benzer yakıştırmaların yapıldığını okur anımsayacaktır.

(**) Kaynak belirtmiyorum, buradakiler aynısıyla söylenmiştir.

(1) O. Alkaya, Varlık, sayı 1005.

(2) T. Tanyol, agy.

Merdiven girişiminin "açıklama ve çağrı" metni

Şiir, iktidara ve onun "yaşlı" ideolojisine karşıdır!

Bugünün somutunda, şiir, "yaşlı" ideolojinin iktidar tehdidiyle karşı karşıyadır. "Yaşlı" olan, iktidarını şiir-dışı bir duruş biçimiyle kabul ettirmeye çalışmaktadır.

Reddediyoruz!..

Reddediyoruz, çünkü;

"İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı" tarafından 6-12 Mayıs tarihleri arasında gerçekleştirileceği söylenen (Poesium-I) "Uluslararası Birinci Şiir Forumu" düzenleyicileri:

-Geniş bir toplumsal/ ulusal/ kültürel coğrafyadan beslenen Türkçe yazılmış şiiri, geleneksel iktidar söyleminden gerçek bir kopuşu içermeyen, 'Türk Şiiri' başlığı altında daraltmaktadırlar.

-"... 600 yıllık bir imparatorluğa başkentlik yapmış" ,"Dünyanın önde gelen şehirlerinden biri olan İstanbul'u her yönüyle daha iyi tanıtmak... " şeklinde bir amacı görev edinerek, şiir kaygısını yerel iktidar-belediyecilik kaygısına taşımaktadırlar.

-Daha da öteye giderek, "Dünyadaki Türkiye imajının tamamlanması için, buna sanatsal bir katkıda bulunabilme... " ve "AT'a girmek gibi bir sorunumuz var... " söylemiyle, egemen iktidar tavrını içselleştirerek, şiiri, gündelik devlet politikasına ve çıkarlarına feda etmektedirler.

-"Kendi ülkelerinde en azından bir sıralama yapıldığında ilk ona-onbeşe giren " , "... dünyanın çeşitli ülkelerinde, yaşayan en önemli yirmidört şair... " gibi kategoriler oluşturarak, dünya şiirini ve şairlerini derecelendirme(!) hakkını kendilerinde görmektedirler.

-"Türk şiirinin yaşayan ve önde gelen şairleri"ni de kendilerince saptayarak(!) tam da 'yaşlı' iktidar tavrıyla, kendi dönemlerindeki şiir toplamını sınırlamış ve yetmiş sonrası şiiri de bir bütün olarak yoksamaktadırlar.

...

Böylece;

Şiirimizin etkin bir toplam olarak içerdiği değerlerin dünya şiir coğrafyasına taşınmasında bu tür etkinliklerin olumlu etkileri yadsınamaz. Ne ki, şekilsiz, temel ilkelerden/ şiir etiği ve estetik normlardan yoksun, ideolojik güdümlemeler ve faydacılıkla sakatlanmış bir platformun bu işlevi görebileceği kanısında değiliz.

İktidar ideolojisi 'yaşlı' bir ideolojidir!

Gerçekte;

Katılım ve ifade olanaklarını sınırlamayan, 'yaşlı' iktidar tavrıyla parçalanmayan, tam tersine, şiirin kendi dinamiklerine yaslanan, yeryüzü şiirinin sorunlarının da tartışılabildiği ve şiirin coşkuyla yaşandığı, kendi ikliminde gerçekleştirilecek bir enternasyonal şiir etkinliğinin yararlılığına ve gerekliliğine inanıyoruz.

Kavgadan ve sevdadan süzülmüş bir yürek

"Kalbim dinamit kuyusu"

Ali Oğuz

Geçtiğimiz ay başında Ankara'da yitirdiğimiz, devrimci ozan Ahmet Arif'i yirmi yıldır tanıyan bir kişi olarak, onu kararlı bir devrimci, yaşam çizgisi düşünsel yapısıyla uyumlu, tutarlı bir insan, yeri doldurulamayacak bir ağabey olarak Demokrat! okurlarına anlatmak istiyorum. Bu yazı, Ahmet Arif'in değeri tartışılmayacak şair yanını değerlendiren bir yazı olarak değil, onu yakından tanımanın kıvancını ve mutluluğunu yaşamış birinin anıları olarak okunmalı.

1970'de, şiire, edebiyata meraklı bir Dev-Genç sempatizanıydım. Hukuk Fakültesinin anfisinde düzenlenen bir şiir gecesinde, ilk kez karşılaşmıştım onun gür ve yiğit sesiyle.

"Vurun ulan
Vurun
Ben kolay ölmem
Ocakta küllenmiş közüm
Karnımda sözüm var
Halden bilene"

Yüzlerce kişinin doldurduğu salonda çıt çıkmıyor, hepimiz, bu tek sesi dinliyorduk. O yıllarda, aile dostu bir gazeteci büyüğümüz, benim sola yönelik ilgimi, heyecanımı değerlendirmiş, "Gel seni, yöneticisi olduğum gazetede çalışan Ahmet Arif'le tanıştırayım" dediğinde dünyalar benim olmuştu.

Rüzgarlı Sokak'ta, iki katlı, eski bir binanın uzun koridorunun ucundaki odasında tanışmıştım onunla. Benimle ilgilenmiş, şiire olan yoğun ilgimden hoşnut olmuş, bana hemen bir kitabını hediye etmişti. Bir gecede kaç kez okumuştum "Hasretinden Prangalar Eskittim"i, sonra günler ve geceler boyu.

1973'de üniversiteyi bitirdiğimde, çalışmaya başlamıştım. Onu çalıştığı Yeni Halkçı gazetesinde sık sık ziyaret ediyordum. Edebiyata yoğun ilgimi, yazma isteğimi gözlemlemiş, Yeni Halkçı'da kitap tanıtma yazıları yazmamı önermişti. Yazdıklarımı ciddi bir şekilde değerlendiriyor, ga-



zetenin sanat sayfasında yer almasını sağlıyordu. O günlerde, Çetin Altan'ın "Büyük Gözaltı" adlı kitabını eleştiren bir yazıyı kendisine götürdüğümde, yazıyı dikkatle okumuş, sonra arkasına yaslanarak, "Yazdıklarına katılıp katılmamak ayrı bir konu, ama şu anda Çetin Altan hapiste, kendini savunma imkanından yoksun. Bizim töremizde zorda olana saldırılmaz" demiş ve yazımı bana geri vermişti.

1973 sonbaharında Yeni Halkçı, Ahmet Arif'in belirleyici katkılarıyla, işkencelere karşı bir kampanya ve yazı dizisi başlattı. Bu küçük Ankara gazetesinin bu cesur çıkışında onun payı çoktu. Gazete bir anda ünlenmiş, tirajı artmış, yayını Türkiye'nin dört bir köşesinde yankılanmıştı. Her gün bir devrimci, kendisine yapılan işkenceleri anlatıyordu. Ve her gün gazetenin ön sayfasında onun dizeleri.

"... Beni yiğitler götürür
Katlarına
Sevda ile varılan
Yiğitler ki
Dişlerini tükürmüş
Hayaları burulan..."

Yetmişli yılların ikinci yarısında devrimciler ülkenin her yanında faşizme karşı mücadele ederken, devrimcileri "maceracılıkla", "goşistlikle" suçlayanlara inat, Ahmet Arif devrimcilere sahip çıkıyor, "Onlar benim yürekli çocuklarım, yiğit evlatlarım" diyordu.

"Döğüşenler de var bu havalarda
El ayak buz kesmiş, yürek cehennem
Ümit, öfkeli ve mahzun
Ümit sapına kadar namuslu"

Ahmet Arif çok okumuş, çok bilgili bir insandı. Dünya edebiyatının en önde gelen yazarlarını, Hugo, Gorki, Malraux vb yapıtlarının hepsini okumuştu. Okuduğu bir kitaptan söz ederken, gözleri canlanır, anlatılanları sanki yaşarmışcasına, o denli canlı aktarırdı. Devrimci şiirin geleneğine saygılıydı, Rıfat Ilgaz'ın şair yanını, o zamanlar henüz kitapları basılmamış Enver Gökçe'yi, Niyazi Akıncıoğlu'nu ilk kez ondan duymuştum.

Halkın yaşayan değerlerini adeta kendi varlığında somutlaştırmıştı. Yiğitlik, doğruluk, dürüstlük, önem verdiği, çevresindeki insanlarda aradığı özelliklerdi. Bir de incelik. Ataol Behramoğlu'nun, onun mezarının başında yaptığı konuşmada ifade ettiği gibi; ".... kadınlara karşı onun kadar güzel iltifatta bulunan, çocukları onun kadar şefkatle seven, yaşlıları onun kadar onurlandıran ve herkese onun kadar onurlandırıcı sözler söyleyen başka bir insan" var mıydı?

Herkesle, her yaştakiyle dosttu o. İyiden, güzelden yana olan herşeye öylesine sevecendi. Ama, hainlere, işbirlikçilere karşı acımasızdı.

"Dört yanım puşt zulası
Dost yüzlü
Dost gülücüklü
Cigaramdan yanar
alnım öperler
Suskun, hayın, çıyansı"

12 Eylül karabasanı bütün yurdu sarmıştı. Bir gece evimiz basılmış, her taraf hallaç pamuğu gibi atılmış ve kitaplıkta onun şiir kitabının çeşitli baskılarının önünde duran küçük vazo devrilmiş, yıllardır gözümüz gibi sakladığımız, evlendiğimiz gün getirdiği, kurumuş gül kırılmıştı.

Emniyette geçen haftalar boyunca, Mamak'ta geçen aylar boyunca bir gün olsun düşmedi dudaklarımdan dizeleri.

Ahmed Arif, "biz" ve düşlerimiz

Ölüme bir adım kala yaşadığımızdan severdik onu ve "dört yanımız puşt zulasıydı" bizim de. Ama sabahları yapraklarına çiğ düşmüş filbahriler de gözümüzden kaçmazdı.

Ahmed Arif "bizim" hayatlarımıza nasıl girdi? Kuşkusuz herkesin ayrı bir öyküsü vardır. Benim hayatıma Eminönü'nde su satan Darüşşufakalılar sokmuştu 74'de. Hep bir ağızdan "Hasretinden Prangalar Eskittim"i okurlardı.

"Seni, anlatabilmek seni
İyi çocuklara, kahramanlara
Seni, anlatabilmek seni
Namussuza, haldan bilmez
Kahpe yalana..."

O zamanlar kurduğumuz düşlerin en önemli boyutu "anlatabilmek"ti. Biz de "O"nu anlatabilmek istiyorduk. Darüşşafakalılar bu yüzden su satıyorlardı o sıra. Sonra biri öldü, biri hapiste, diğerleri yitip gittiler. Cenazelerin ardından bağırırken en büyük korkularımızdan biri hayatlarımızın "rivayet" sanılmasıydı. Şiirlerinden yapılmış türküleri coşkuyla söyledik, çünkü o zaten dilimizin ucuna gelip de ifade etmeyi bir türlü beceremediklerimizi yazmıştı.

"... Serabın bir sonu vardır,
Ufkun, sıradağın sonu.
Uçarın, kaçarın bir sonu vardır
Senin sonun yok.
Mandaların, kavakların pazarı olur,
Senin pazarın olamaz...."

Sohbetlerimizde, sazımızın, gitarımızın telinde olurdu. Sonra biri sevdalanırdı;

"Maviye
Maviye çalar gözlerin
Yangın mavisine..."

Bizim kuşağımızın en çok okuduğu iki şairden biriydi. Şimdi bu yazıda bu durumun bir raslantı olmadığını uzun uzun anlatacak değilim. Onun şiirleriyle, "bizim" duygularımız çok örtüşüyordu. Bizim için umuttu, yalnızlığımızı kırmaktı, sevdamızı ifade edebilmekti. Çünkü hayatlarımız kısa ve dokunaklı ölüm ilanlarıyla savcılık dosyalarına sığamayacak kadar genişti.

Ölüm yanıbaşımızdaydı, tutukevleri hayatımızın sıradanları arasına karışmıştı. "Saçlara takılan kan gülleri", "hasretlerin eskittiği prangalar" hayatlarımızın somut birer gerçekliğiydi aslında. En çok da bu yüzden seviyorduk onu. "Bizi" anlatıyordu.

Şairliği ve şiiri üzerine söz söylemek edebiyatçıların işi. Şiirimizin "destan" olduğu, "destansı" olduğu söylenir. Doğrudur herhalde. Bizim, hayatlarımızı destanlaştırma eğiliminde olduğumuz bilinir. Kahramanları severiz, kahramansız edemeyiz. Oysa biliriz, kahramanlık dediğimiz şey, işin ucuzuna kaçılmıyorsa eğer "yapılması gereken"den başka bir şey değildir. Kendimize verdiğimiz, hayata verdiğimiz sözü tutmaktır biraz da. Ne ölümden korkmamak, ne baskıdan yılmamaktır kahramanlık. Ahmed Arif bize biraz da bunu anlattı, sözlerin tutulabildiğini, tutulabileceğini, bahar ağaçlarını ve ilk adımlarını atan çocuğu nerede olursak olalım unutmamayı...

Şimdi, birbirimizin gözlerine yeniden bakabilir hale g[illegible]işken, arkadaşlarımız tek kişilik hücrelere s[illegible] edilmeye hazırlanırken, onun şiirine hala ihtiyacımız var.

Tek kitabı bunca kuşağın hayatında iz bıraktı, bizden sonraya kalacağı da kuşkusuz.

"Ve güneşe yasak
Duvarlar vardır
Ve korkunçtur yalnızlığı ranzaların
Sen yatağında yan düşmüşsün
Dudaklarında dost cigaran
Kaysılar belki bu gece çiçek açacaktır
Çalmış kışlaların yat boruları
Kalmışsın en güzel kavgaların haricinde
Kalbin Zonguldak'ta çökmüş bir kuyu
Kafan, sokak çarpışmasıdır Çin'de"

İdem Erman

"Gerçi gece uzun,
Gece karanlık
ama bütün korkulardan uzak
Bir sevdadır böylesine yaşamak,
Tek başına
Ölüme bir soluk kala
Tek başına
Zindanda yatarken bile
Asla yalnız kalmamak"

1940'ların, 1950'lerin, o dayanılmaz günleri, dost dediklerin en umulmadık anlarda arkadan vuruşu, o acıdan, o zulümden, o işkenceden ama yine o umuttan, o sevdadan, o kavgadan edinmişti hayat deneyimini.

Ve 3 haziran 1991 günü, televizyondaki haberleri dinlerken, birden bana koşan, sesi düğümlenmiş olan eşim, "Ahmet Arif ölmüş."

Ahmet Arif öldü mü? Bu mümkün mü?

Ahmet Arif ölmedi. Ne diyordu onun her daim delikanlı sesi.

"Öyle yıkma kendini
Öyle mahzun, öyle garip
Nerede olursan ol,
İçerde, dışarda, derste, sırada
Yürü üstüne, üstüne
Tükür yüzüne celladın
Fırsatçının, fesatçının, hayının
Dayan kitap ile
Dayan iş ile
Tırnak ile, diş ile
Umut ile, sevda ile, düş ile
Dayan rüsva etme beni"

Yüreğimizde duyuyoruz o yiğit haykırışlarını. Yankılanıyor, yankılanacak sesin Tekirdağ'da, Zonguldak'ta, Siverek'te, Kars'ta. O canından çok sevdiğin ülkenin dört bir yanında

Sürüyor sevdamız ve sürecek.

" 'Kim bu cennet vatanın uğruna
olmaz ki feda'
Yiğitlik, sen cehennem olsan da
bile
Fedayı kabul etmektir
Cennet yapabilmek için seni
Yoksul ve namuslu halka
Budur ol hikayet
Ol kara sevda" ■

Ingvar Ambjörnsen

BEYAZ ZENCİLER

Beyaz Zenciler uyku tulumları, sırt çantaları ve bira kasalarıyla çingene hayatı yaşayan dumancılar, beyazcılar, asitçilerdir... **Beyaz Zenciler** şairdir, çılgındır, düş kurmayı ve küfretmeyi severler: Onları en iyi polisler tanır!.. **Beyaz Zenciler**, mahkûm edildiğimiz rezil, yoz televizyon dizilerine benzeyen hayatlardan; eğitim, kariyer, başarı ve benzeri cüce düşüncelerden nefret ederler... **Beyaz Zenciler** sevgi edebiyatı yapmazlar, severler: Bütün enerjilerini kendilerini garantiye almak için harcayanların hiçbir zaman anlayamayacağı kadar çok severler... **Beyaz Zenciler** gerçekten "**düzen karşıtı**"dırlar, tüm ideallere ve ideolojilere karşı ihanet içindedirler. Onlar toplum dışına atılmamışlardır, orada, "**imkansızın kıyısında öfkeli ve eğri bir hayat**" yaşamayı seçmişlerdir...

Jean Baudrillard

SESSİZ YIĞINLARIN GÖLGESİNDE YA DA TOPLUMSALIN SONU

...drillard, Fransız felsefesinin önde gelen isimlerinden... Kendisini "**kuramsal terörist ve ...ist**" olarak tanımlıyor. Temel tezi, çağdaş dünyanın (Batı'nın) "**illüzyon**"lar dönemini ...ğı... Ona göre çağdaş yaşamda hiçbir şeyin "**aslı**" yok, herşey "**simülasyon**": Özetle bir ...i"ler dünyasında yaşıyoruz. Ve medya bu "**aldatmaca**"da başrol oynuyor: Dünyanın ...aysız algılanmasını imkansız kılıyor, nesneleri sadece görüntüde varolan, varlıkları ...dilmeyen bir hale getiriyor... Kitleler de medyaların "**gösteri**"ye dönüşen haberciliği ...nden nötralize olup, haberin içeriğine karşı duyarsızlığı ve tepkisizliği seçiyorlar... ...**fez Savaşı**"nı "**pornografik bir savaş**" olarak niteleyen ve savaş dolayısıyla tezleri ...rulandığı için- yeniden gündeme gelen Baudrillard, bu kitabında "**kitle, haber ve te... ...m**" üzerinde duruyor. Ona göre "**medyalar haberin ahlaksızlık aşamasıdır. Medyalar ol...saydı terörizm olmazdı**". Modernist dünyada haber oranı arttığı ölçüde anlam oranı ...almaktadır. Kitleler onların yerine medyaların sunduğu "**gösteri**"yi seyretmektedir.

Catherine Baker

ZORUNLU EĞİTİME HAYIR!

C. Baker eşcinsel, anarşist ve anne. Artık "**küstah**" olmak gerektiği kanısında. Çok sevdiği kızı Marie'yi okula yollamamış. Marie 14 yaşına gelince okula yollamama gerekçelerini ona anlatmak için bu kitabı kaleme almış... Okulun, devletin kendine köle yetiştirmek için organize ettiği bir kurum olduğunu, yetişkinlerin bu köle eğitiminden başarıyla geçtikleri için bunun farkına varamadıklarını söylüyor. Ona göre "**okul, çocuklara gardiyanlık yapan bir kurumdur, ana-babaları çalışırken onları gözetim altında tutar.**" Okulda, sezgi, düşgücü, yaratıcı düşünce ve aşkın öldürüldüğünü; itaat aşılayan, üretimi artıran bir eğitimin uygulandığını anlatarak bir "**karşıt kültür**" oluşturma çabasında olanları "**zorunlu eğitime hayır!**" demeye çağırıyor.

Doris Lessing

SİYAH MADONNA

Sunday Times'in "**Parlak, tahrik edici, en iyi, keskin, etkileyici, tartışmalı, olgun ve her zaman içten**" dediği Doris Lessing çağımızın en önemli yazarlarından...
Yapıtlarında "**aşk, nefret, şiddet**" gibi temaları "**öfkeli**" bir üslupla işleyen yazarın kendini farklılaştıran özelliklerinden biri de batı kültürüne mesafeli yaklaşması... Afrika'nın büyüsünün tadına varmak, "**o ağır samimi dansı**" seyretmek için "**ilerlemeci/misyoner**" yaklaşımından **vazgeçmek gerektiğini savunması...**
Siyah Madonna'daki öyküler ise "**bu çok eski, ağır, samimi dans**"tan çekilmiş çarpıcı fotoğraflardan oluşuyor. Afrika aşkının, kıskançlığının, büyüsünün... fotoğrafları.



